

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

**REVIEW
OF COUNSELLING AND GUIDANCE**

**ΕΠΙΣΗΜΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

● Κυκλοφόρησαν τα πρακτικά του Α΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ που έγινε στην Αθήνα στις 29-30 Νοεμβρίου 1987.

Απευθυνθείτε στην ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. προσωπικά, με επιστολή ή τηλεφωνικά.

● Στις 22-23 Οκτωβρίου 1988 έγινε στην Αθήνα, στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων (οδός Ευελπίδων) το Β΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ που οργανώθηκε από την ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Θέμα του συνεδρίου ήταν «Ο ΘΕΣΜΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ» και «Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ».

Τα πρακτικά θα δημοσιευθούν σε επόμενο τεύχος της Επιθεώρησης.

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

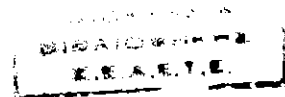
Κυκλοφόρησε σε τρίτη έκδοση εντελώς ανανεωμένο και συμπληρωμένο το έργο του Ε.Γ. Δημητρόπουλου

«ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ»

στη σειρά «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός». Είναι βασικό βοήθημα για κάθε συνάδελφο — λειτουργό του θεσμού.

Εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ: Σόλωνος 71 και 73, Αθήνα. Τηλ. 36.46.697. Σελίδες 300

Αγορά από βιβλιοπωλείο
Εραζόρη.

ΤΡΙΜΗΝΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ - ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Επίσημη Επιστημονική Περιοδική Έκδοση
της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.)

QUARTERLY
REVIEW OF COUNSELLING AND GUIDANCE
Official journal of the
HELLENIC SOCIETY OF COUNSELLING AND GUIDANCE

Τεύχος 9, Ιούνιος 1989
Volume 9, June 1989

Συντακτική Επιτροπή

- Αρχάγγελος Γαβριήλ (Ομάδα ΣΕΠ του Π.Ι.), Πόντου 52, 11527 Αθήνα, τηλ. 01/77.79.122.
- Ευστάθιος Δημητρόπουλος (Καθηγητής ΤΕΙ- Παιδαγωγικής Σχολής της ΣΕΛΕΤΕ Αθηνών), (Βλ. παρακάτω).
- Αριστοτέλης Κάντας (Καθηγητής Λυκείου), Ρήγα Φεραίου 35, 175 63, Παλ. Φάληρο, τηλ. 01/98.11.937.
- Παν. Σαμοίλης, (Ομάδα ΣΕΠ Π.Ι.), Κ. Φλώρη 3, 113 63, Ανω Κυψέλη τηλ. 01/88.28.095.
- Στέφανος Τζέπογλου (Ειδ. Επιστήμονας Παιδαγωγικού Ινστιτούτου), Παν. Τσαλδάρη 22, 151 22 Μαρούσι, τηλ. 01/80.22.448.

Υπεύθυνος, Συντονιστής: Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος Τ.Θ. 60077, 15301 Αγία Παρασκευή Αττικής, Τηλ. 01/63.90.497. Αυτή είναι και η επίσημη διεύθυνση της Εταιρείας. Σ' αυτήν στέλνονται οι εργασίες για δημοσίευση στο περιοδικό. Οι συνδρομές των μελών στέλνονται στη διεύθυνση του Ταμία.

Address: P.O. Box 60077, 15301, AGIA PARASKEVI, GREECE

Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

- Πρόεδρος: Ευστάθιος Δημητρόπουλος
- Αντιπρόεδρος: Κασσάνδρα Ζαννή-Τελιοπούλου
- Γραμματέας: Αρχάγγελος Γαβριήλ
- Ταμίας: Παναγιώτης Σαμοίλης
- Μέλος: Γιώργος Τσατσάς

Έκδοση — Κεντρική Διάθεση — Συνδρομές: LIQUID LETTERS

Τα ανυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις θέσεις της Εταιρείας. Τα ενυπόγραφα τις θέσεις των αρθρογράφων (βλ. οδηγίες στο τέλος του τεύχους 2 και 3 για τη σύνταξη εργασιών).

Ποιοι και πώς γίνονται μέλη της Εταιρείας: βλ. καταστατικό στο τ. 1 του περιοδικού.

Διάθεση του περιοδικού:

1. Στα μέλη της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. διατίθεται δωρεάν.

2. Σε μη μέλη διατίθεται από τον εκδότη. Κυκλοφορεί στο εμπόριο.

Διατίθεται και σε συνδρομές. Για το 1989:

α. Λιανική πώληση δρχ. 300 ανά τεύχος.

β. Ετήσια συνδρομή (4 τευχ.):

○ Φυσικά πρόσωπα δρχ. 1000.

○ Σχολεία, βιβλιοθήκες, κλπ δρχ. 1200

Αποστέλλεται και ταχυδρομικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ*

CONTENTS**

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

- Δυο Λόγια απ' τη Διοίκηση 5-7

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Για την Ημερίδα 8
- Οργανωτική επιτροπή — Γραμματεία 8
- Πρόγραμμα Εργασιών 9-10
- Προσφώνηση του Προέδρου της Εταιρείας 11-13

ΟΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΘΕΩΡΙΑ

- Δημητρόπουλος, Ε. Ο Δυναμικός Εκπαιδευτικός - Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Εκπαίδευση: Η θεωρία του, η Φύση του, η Ανάγκη του 14-30

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΠΡΑΞΗ

- Ζαννή — Τελιοπούλου, Κ. Οι εμπειρίες από το πρόγραμμα Ενεργού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον ΟΑΕΔ 31-35
- Μπούκα, Α. Ενεργός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Κατάρτιση και Απασχόληση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες 36-41
- Πάντα, Δ. Το Τετράημερο Πρόγραμμα Εκπαιδευτικής και Επαγγελματικής Πληροφόρησης Θεσσαλονίκης 42-45
- Αναστασίου, Κ. Το Κέντρο Πληροφόρησης Σ.Ε.Π. Ιωαννίνων: Μια δυναμική προσέγγιση στον Σ.Ε.Π. 46-49
- Πλακιάς, Ε. Το Πρόγραμμα Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής στο Βόλο 50-53
- Τσαγκαράκης, Μ. Το Πρόγραμμα Προσωρινής Επαγγελματικής Τοποθέτησης του Κολλεγίου Αθηνών. Η θέση του στην Εκπαίδευση και Προβλήματα Εφαρμογής 54-56
- Ατσαβέ, Γ. Η Λειτουργία μιας Βιβλιοθήκης Επαγγελματικού Προσανατολισμού 57-59
- Πολίδου — Αλεξανδράκη, Β. Τα Αυτοσχέδια ή Πραγματικά Εργαστήρια για το Σκοπό του Θεσμού 60-62
- Ατσαβέ, Γ. Σχολικό Θέατρο για Έναν Δυναμικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό 63-65
- Πολίδου — Αλεξανδράκη, Β. Το θέατρο ως Μέσο Δυναμικού Προσανατολισμού στο Σχολείο: Εμπειρίες Από την Πράξη 66-76

* Στο τ. 9. δεν ακολουθείται η συνήθης δομή του περιοδικού, επειδή το περιεχόμενό του περιέχει μόνον τις εργασίες της ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ που έγινε στην Αθήνα στις 7 Μαΐου 1988.

** This issue contains the papers delivered at a conference on Counselling and Guidance held in Athens on May 7, 1988 by the H.E.S.CO.G.

- Δημοπούλου, Α. Σχολικός Συνεταιρισμός Γυμνασίου Κερατέας: Ένας Δημιουργικός Συνεταιρισμός, σαν Ολοκλήρωση του Πνεύματος του Δυναμικού Εκπαιδευτικού — Επαγγελματικού Προσανατολισμού..... 77-79

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- Κάκουρος, Ο δυναμικός προσανατολισμός και το ενιαίο πολυκλαδικό Λύκειο (Ε.Π.Λ.)..... 80-82
- Π. Σαμοίλης 83
- Για την ενημέρωση των αναγνωστών..... 84

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Δuo Λόγια Από τη Διοίκηση — An Introductory Word

Η Επιθεώρηση Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού έχει ως κύριο σκοπό της ν' αποτελέσει τον επιστημονικό κρίκο μεταξύ των μελών της Εταιρείας μας, ενώ ταυτόχρονα φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως βήμα για τη διαμόρφωση και προώθηση των επιστημονικών θέσεων της Εταιρείας, ως όργανο παρουσίασης και διάδοσης της θεωρίας, της πράξης και της εξέλιξης στην περιοχή «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός» και προώθησης γενικά των σκοπών της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Εννοούμε να είναι ένα βήμα ελεύθερο, θαρραλέο, τολμηρό, επίμονο που, στο επιστημονικό πλαίσιο που καθορίζεται υποχρεωτικά από το χαρακτήρα και την αποστολή του περιοδικού, δε θα διστάζει να προωθεί τις θέσεις που θεωρούνται ότι πρέπει να προβληθούν. Όμως, οι απόψεις που προβάλλονται από το βήμα αυτό δεν έχουν με κανέναν τρόπο αντιπολιτευτικό, αντιδραστικό προς οποιαδήποτε πλευρά χαρακτήρα, αλλ' αντανακλούν την αγωνία και το ενδιαφέρον της Εταιρείας για το μέλλον αυτού του θαυμάσιου θεσμού που λέγεται «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός», την ευαισθησία της προς καθετί που αφορά τον άνθρωπο, τη προθυμία της να φανεί χρήσιμη και να λειτουργήσει συμπληρωματικά και συμβουλευτικά προς κάθε άτομο ή φορέα που ασχολείται με δραστηριότητες Συμβουλευτικές, σχετικές γενικά με τον άνθρωπο.

Με την έννοια αυτή, η Εταιρεία μας είναι στη διάθεση του κάθε ατόμου ή φορέα που αναζητά ευκαιρίες συνεργασίας στο πλαίσιο των επιστημονικών ενδιαφερόντων της, και πρόθυμη να λειτουργήσει ως συμβουλευτικό όργανο προς τις υπηρεσίες που επίσημα θεραπεύουν τη Συμβουλευτική και τον Προσανατολισμό ή έχουν ευθύνη εφαρμογής του θεσμού, είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα.

Στις σελίδες της «Ε» φιλοξενούνται κείμενα θεωρητικού, ερευ-

1. Στο τεύχος 1 της ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ δημοσιεύτηκε το καταστατικό της Εταιρείας ολόκληρο, ώστε να ενημερωθούν όλοι οι συνάδελφοι, τόσο τα μέλη όσο και καθένας που ενδιαφέρεται να γίνει μέλος της, σχετικά με τους σκοπούς και τις επιδιώξεις της αλλά και τη λειτουργία της. Εκεί υπάρχει και η διαδικασία εγγραφής μέλους.

νητικού, πρακτικού και ενημερωτικού χαρακτήρα, με τρόπο ώστε η ενημέρωση του αναγνώστη να γίνεται σε διάφορα επίπεδα. Ταυτόχρονα θα καταβληθεί προσπάθεια, ώστε να εντάσσονται πληροφορίες ή ίσως και κείμενα από το διεθνή χώρο αναφορικά με το θεσμό «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός».

Το περιοδικό απευθύνεται πρώτιστα στους ειδικούς, μέλη ή μη της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. Όμως έχει προβλεφθεί, ώστε το περιεχόμενο και η φυσιολογία του να διαμορφωθούν εξελικτικά, έτσι ώστε ένα μέρος του τουλάχιστον να είναι χρήσιμο και στο μη ειδικό αλλά ενημερωμένο αναγνώστη, ίσως ακόμη και στον ενδιαφερόμενο μαθητή.

Προσκαλούμε όλους τους φίλους και συναδέλφους που ασχολούνται με το σύνολο των δραστηριοτήτων ή με ειδικές διαστάσεις του θεσμού σ' οποιοδήποτε εργασιακό χώρο και αν είναι ενταγμένοι, να γίνουν μέλη της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. Όλα τα άτομα που θεραπεύουν τη Συμβουλευτική και τον Προσανατολισμό πρέπει να συσπειρωθούμε γύρω από μια κοινή εστία, να ενώσουμε τις δυνάμεις μας και να συντονίσουμε τις δραστηριότητές μας με κοινή επιδίωξη την προαγωγή και προώθηση του θεσμού. Όλο το δυναμικό του θεσμού, που τώρα λειτουργεί απομονωμένο και διάσπαρτο, είναι ανάγκη να επικοινωνήσει, να γνωριστεί, να ενωθεί, να συνειδητοποιήσει τις κοινές δραστηριότητες, να ευαισθητοποιηθεί στους κοινούς σκοπούς. Είναι εκπληκτικό, μα διαπιστώσαμε ότι υπήρχαν τόσοι πολλοί συνάδελφοι που ασχολούνται με το θεσμό έξω απ' τη εκπαίδευση και υπάρχουν κι άλλοι, που δεν γνωρίζουν οι μεν την ύπαρξη των δε. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των συναδέλφων διαφόρων φορέων και χώρων.

Για τη Διοίκηση της εταιρείας
Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος

The **REVIEW OF COUNSELLING AND GUIDANCE**, official publication of the Hellenic Society of Counselling and Guidance, is a new periodical in this scientific field. It aims primarily at the enhancement and materialization of the **goals of the Society**, amongst which are to create an instrument which will bring together and shelter all the people specialized or indulging in the field of Counselling and Guidance in Greece, to contribute as much as possible to their educational, personal and professional development, to conduct research studies in C and G, to assist in the organization and operation of Counselling and Guidance services in this country, to act as a medium of communication among the C and G workers in various areas and settings and create for them conditions for cooperation, to disseminate to all members and others all knowledge, experience between the Greek C and G workers and their counterparts in other countries.

All the above are being attempted through a variety of activities like training programs, seminars, meetings, conferences, the periodical together with any other means available to the Board of the Society.

In this respect, this **Review** is intended to play an important role in the realization of the above goals of the H.E.S.CO.G. From 1988 on it is published quarterly (4 issues a year), in March, June, October and December.

The **contents** of the Review will include papers dealing with empirical research of all categories, theoretical studies and operational experiences. In any case, the central themes in these papers need to be focused on the field of C and G or areas relevant to it.

The **official language** of the Review is Greek. However, papers in English, French or German conveying experiences and knowledge through theory or research, or information from other countries interesting and useful to the members of our society, are **welcome for publication** in original.

For facilitating communication with non Greek speaking readers, and in an effort to make the Review of some usefulness to them, however limited, **abstracts** in English, French or German are included along with each of the main articles (parts B and C).

It is our hope that this new journal will unite forces with other periodicals in the field of Counselling and Guidance, and contribute creatively in the universal effort to promote the services of C and G for the benefit of the "person" in the confused world of our time.

E.G. Demetropoulos, Ph. D., Indiana University,
President of the Society

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ολόκληρο το τ. 9 της ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ είναι αφιερωμένο στην *Ημερίδα Συμβουλευτικής-Προσανατολισμού* που οργάνωσε η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π στην Αθήνα στις 7 Μαΐου 1988, στη μεγάλη αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αθηναίων.

Θέμα της ημερίδας ήταν ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. Οι εργασίες της διήρκεσαν από τις 9 π.μ. έως τις 3 μ.μ.

Πήραν μέρος Εκπαιδευτικοί, Υπεύθυνοι ΣΕΠ, Λειτουργοί Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού (από την Εκπαίδευση, τον Κλινικό χώρο, τον Ιδιωτικό χώρο κλπ), Σχολικοί Σύμβουλοι, Καθηγητές Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κλπ. Η συμμετοχή ήταν δωρεάν για όλους.

Έγιναν στην αρχή προσφωνήσεις. Ακολούθησε ενημέρωση των συνέδρων από τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής κ.κ. Γαβριήλ και Σαμοΐλη, κι αμέσως μετά άρχισαν οι εργασίες της Ημερίδας. Μετά τις ανακοινώσεις ακολούθησε γόνιμη συζήτηση και ανταλλαγή εμπειριών από την εφαρμογή του θεσμού.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος: Δρ. Ευστ. Δημητρόπουλος (Καθηγητής ΤΕΙ Αθηνών - Παιδαγωγικής Σχολής ΣΕΛΕΤΕ).

Μέλη: — Δρ. Βασιλική Βαλλιάνου (Δ/ση Απασχόλησης της ΓΓΝΓ)

— Αρχ. Γαβριήλ (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου)

— Δρ. Ντ. Δουκάκης (Ειδικός Σύμβουλος ΓΣΕΕ)

— Αλεξάνδρα Μπούκα (Επαγγελματικός Σύμβουλος ΟΑΕΔ)

— Παν. Σαμοΐλης (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου)

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

— Αναστασάκη Ανθούλα (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου)

— Βαλλιανάτου Νιόνια (Κοινωνική Λειτουργός)

— Θεοδοροπούλου Γαρυφαλιά (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου)

— Κανδυλάκη Αγάπη (Κοινωνική Λειτουργός)

— Μακρίδου Ελένη (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

09:00 Υποδοχή — Ενημέρωση — Προκαταρκτικά

09:15-11:30 **ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ**

09:15-09:35 Ο Δυναμικός Εκπαιδευτικός — Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Εκπαίδευση: Η Φιλοσοφία του, η Φύση του, η Ανάγκη του.

Εισηγητής: Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος

09:35-11:35 Η Πράξη του Δυναμικού Προσανατολισμού: Τι Γίνεται, τι Μπορεί να Γίνει, τι Πρέπει να Γίνει. Παραδείγματα Εφαρμογής, Εμπειρίες.

1. Εμπειρίες Από Προγράμματα του ΟΑΕΔ

α. Το Πρόγραμμα «Ενεργού Επαγγελματικού Προσανατολισμού»

Εισηγητής: Κασσάνδρα Ζαυνή - Τελιοπούλου

β. Το Πρόγραμμα Ενεργού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Κατάρτισης και Απασχόλησης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Εισηγητής: Αλεξάνδρα Μπούκα

2. Εμπειρίες Από Προσπάθειες Δυναμικού Προσανατολισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

α. Προγράμματα Πληροφόρησης

1) Το Τετράημερο Εκπαιδευτικής — Επαγγελματικής Πληροφόρησης στη Θεσσαλονίκη.

Εισηγητής: Δήμητρα Πάντα

2) Το Κέντρο Εκπαιδευτικής - Επαγγελματικής Πληροφόρησης στα Ιωάννινα.

Εισηγητής: Κώστας Αναστασίου

3) Το Πρόγραμμα Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής στο Βόλο.

Εισηγητής: Ευάγγελος Πλακιάς

β. Προγράμματα Επαγγελματικής Εμπειρίας

1) Το Πρόγραμμα Επαγγελματικής Τοποθέτησης του Κολλεγίου Αθηνών.

Εισηγητής: Μανόλης Τσαγκαράκης

γ. Ενεργός Προσανατολισμός Μέσα στο Σχολείο

1) Η Βιβλιοθήκη Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού

Εισηγητής: Γιούλα Ατσαβέ

2) Τα Αυτοσχέδια ή Πραγματικά Εργαστήρια

Εισηγητής: Βάσω Αλεξανδράκη — Πολίδου

3) Το Θέατρο ως Μέσο Δυναμικού Προσανατολισμού στο Σχολείο.

(α) Εισαγωγή

Εισηγητής: Γιούλια Ατσαβέ

(β) Εμπειρίες Από την Πράξη

Εισηγητής: Βάσω Αλεξανδράκη - Πολίδου

4) Δυναμικός Προσανατολισμός Μέσα Από Ένα Σχολικό Συνεταιρισμό

Εισηγητής: Μάχη Δημοπούλου

11:35—12:00 Διάλειμμα — Καφές — Αναψυκτικά

12:00—14:00 **ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ**

— Συζήτηση Πάνω στο Περιεχόμενο των Εισηγήσεων

— Ελεύθερη Συζήτηση

— Διατύπωση Προτάσεων

14:00 Πέρας Εργασιών Ημερίδας.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ Δ.Σ ΤΗΣ ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Κυρίες και Κύριοι Συνάδελφοι, Φίλες και Φίλοι,

Είναι μεγάλη ευχαρίστηση για μας, που έχουμε σήμερα την ευκαιρία να ξαναβρεθούμε μαζί, μετά το Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο του Φθινοπώρου, και να ανταλλάξουμε γνώσεις και ιδέες, αλλά προπάντων εμπειρίες από την εφαρμογή του θεσμού ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ - ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ στο Σχολείο.

Μεγαλύτερη χαρά μου δίνει η παρουσία συναδέλφων από την επαρχία, καθώς και φοιτητών και σπουδαστών από διάφορες σχολές, ένδειξη ότι το ενδιαφέρον γι' αυτό το θεσμό αυξάνεται.

Καλώς ορίσατε στην Ημερίδα αυτή. Ελπίζω και εύχομαι οι εργασίες που έχουν προγραμματιστεί για σήμερα, αλλά και οι παρεμβάσεις και οι συζητήσεις που θα γίνουν, να περιέχουν τέτοιες και τόσες εμπειρίες που θα μας ανταμείψουν όλους μας.

Σκοπός αυτής της ημερίδας, όπως φαίνεται και στα προγράμματα που έχετε πάρει ταχυδρομικά εδώ και μέρες, είναι να δοθεί μια ευκαιρία στους φίλους και λειτουργούς του Θεσμού ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ (μέλη της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. ή όχι) να συζητήσουν τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις εφαρμογής ενός πραγματικά *Δυναμικού Προσανατολισμού* στους χώρους Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, σε κάθε χώρο που συντελείται εκπαίδευση — αγωγή, ανεξάρτητα φορέα εποπτείας.

Με τον όρο «Δυναμικός Προσανατολισμός» νοείται, με απλά λόγια, η οργάνωση εκείνη του θεσμού στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης (κάθε «εκπαίδευσης»), όπου το «άτομο-μαθητής» μετέχει ενεργά, δυναμικά, πρωταγωνιστικά μέσα και έξω από το σχολείο στις δραστηριότητες Προσανατολισμού του, αντί να «υφίσταται» παθητικά τις όποιες πρωτοβουλίες άλλων· όπου η προσπάθεια απεγκλωβίζεται από τα στενά πλαίσια της «αίθουσας διδασκαλίας» και το στενό διδακτικό πνεύμα, και μεταφέρεται μέσα στην ίδια την κοινωνία, την αγορά, τη ζωή· όπου την ευθύνη της επιτυχίας του τη μοιράζονται όλοι: δάσκαλοι, γονείς, φορείς, μαθητές και πολιτεία, που συνεργάζονται για την υλοποίηση του θεσμού.

Περισσότερα για την έννοια, το περιεχόμενο και την εφαρμογή του *Δυναμικού Σχολικού Προσανατολισμού* περιλαμβάνονται στην πρώτη εισήγηση.

Προετοιμάζοντας το περιεχόμενο αυτής της Ημερίδας και επικοινωνώντας με συναδέλφους της πρώτης γραμμής, τόσο στην Αττική όσο και στην επαρχία, εντυπωσιάστηκα από την ποικιλία και την έκταση των προσπαθειών που καταβάλλουν πολλοί συνάδελφοι, από την επινοητικό-

τητα και ευρηματικότητα άλλων, την υπομονή αλλά και επιμονή των περισσότερων. Που σημαίνει ότι, παρά τις αντίξοες συνθήκες υπό τις οποίες επιχειρήθηκε η εφαρμογή του θεσμού, και παρά την αποθαρρυντική στάση της Κεντρικής Υπηρεσίας, πολλοί συνάδελφοι λειτούργησαν ιεραποστολικά και στήριξαν αυτόν τον θαυμάσιο θεσμό στο σχολείο.

Κι αυτό ακριβώς είναι το μήνυμα που στέλνει αυτή η Ημερίδα προς την Ηγεσία του ΥΠΕΠΘ.

Λυπάμαι που δεν είναι δυνατόν να παρουσιαστούν σήμερα εδώ όλες οι εμπειρίες κι όλες οι προσπάθειες. Όμως εμείς συγχαίρουμε όλους τους συναδέλφους το ίδιο, και υπενθυμίζουμε ότι είναι χρήσιμο οι εμπειρίες αυτές να στέλνονται για δημοσίευση στο περιοδικό της Εταιρείας, ώστε να γίνονται γνωστές και στους υπόλοιπους συναδέλφους.

Για να γίνει πράξη η σημερινή Ημερίδα, εργάστηκαν πολλοί συνάδελφοι, τόσο ως μέλη της οργανωτικής Επιτροπής όσο και ως μέλη της Γραμματείας. Τους ευχαριστώ όλους, και εκφράζω δημόσια την ευαρέσκειά μου. Ακόμη, ευχαριστώ τους μάχιμους συναδέλφους και εκλεκτούς φίλους που προθυμοποιήθηκαν να μας παρουσιάσουν τις εμπειρίες τους, τις προσπάθειές τους, τις αγωνίες τους από το σχολείο και τον περίγυρό του στην πόλη και στην επαρχία, που πίστεψαν στον θεσμό και τον στηρίζουν με προσωπικές θυσίες, σε μια στιγμή μάλιστα που ο θεσμός περνά από μια κρίσιμη καμπή. Ευχαριστώ, τέλος, όλους εσάς που με την παρουσία σας εδώ θα πλουτίσετε τη συζήτηση και θα δώσετε ερεθίσματα για νέες ιδέες και νέες δυνατότητες.

Πριν προχωρήσουμε στις καθαυτό εργασίες της Ημερίδας, είναι νομίζω απαραίτητη μια διευκρίνιση. Με ρωτούν συνάδελφοι για τις σχέσεις της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. με την Υπηρεσία, και πιο συγκεκριμένα με τη Διεύθυνση Επαγγελματικού Προσανατολισμού του ΟΑΕΔ και την «Ομάδα ΣΕΠ» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Θεωρώ δεδομένο ότι μια αμιγώς επιστημονική εταιρεία, όπως είναι η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π., έχει ως σκοπό της την καλλιέργεια και προώθηση της επιστήμης. Δεν είναι υπηρεσιακό όργανο. Μ' αυτή την έννοια, δεν ταυτίζεται με οποιαδήποτε κρατική υπηρεσία, όπως φυσικά και δεν αντιστρατεύεται στο έργο καμιάς. Δεν συμπολιτεύεται και δεν αντιπολιτεύεται. Αντίθετα, συνεργάζεται με οποιονδήποτε έχει τα ίδια ενδιαφέροντα και τους ίδιους σκοπούς, και φυσικά επιθυμεί και επιδιώκει συνεργασία.

Ανάλογες, με τις παραπάνω, διατυπώσεις έχουν γίνει και στα πορίσματα του Α' Πανελληνίου Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού, όπου από μένα προσωπικά τονίστηκε ο ρόλος της «Ομάδας ΣΕΠ» και έγινε προτροπή προς όλους τους συναδέλφους να συνδράμουν στην προσπάθειά της. Και κρίνω σκόπιμο να επαναλάβω αυτό που είχα τονίσει στην προσφώνηση έναρξης εκείνου του συνεδρίου: δεν θα αφήσουμε να μετατραπεί η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π σε χώρο πολιτικών ή κομματικών αντιπαραθέσεων, γιατί θέλουμε η Εταιρεία μας να παραμείνει απλά επιστημονική.

Καλώς ήρθατε, λοιπόν, στην Ημερίδα αυτή. Ελπίζω ότι όταν θα φεύγουμε το απόγευμα θα είμαστε όλοι μας πλουσιότεροι σε γνώσεις και εμπειρίες. Πιο πολύ, ελπίζω ότι θα έχουμε ανανεώσει το θάρρος μας, ότι

θα έχουμε αναπτρώσει το ηθικό μας για τη στήριξη του θεσμού «Συμβουλευτική-Προσανατολισμός». Ίσως πιο σημαντικό, ότι θα έχουμε ενισχύσει την πίστη μας στον *Δυναμικό Σχολικό Προσανατολισμό*.

Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος

ΘΙ ΕΙΣ Η Γ Η Σ Ε Ι Σ¹

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΘΕΩΡΙΑ

Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος²

Ο ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ, Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ, Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει μια σημαντική προσπάθεια και στην Ελλάδα για οργάνωση ενός αποτελεσματικού συστήματος Εκπαιδευτικού-Επαγγελματικού Προσανατολισμού¹ στο σχολείο. Κάτι τέτοιο ήταν αναπόφευκτο, εξάλλου, μετά τις άμεσες ή έμμεσες πιέσεις που ασκήθηκαν στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης.

Παρότι ο Προσανατολισμός¹ εφαρμόζοταν στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και φυσικά στις ΗΠΑ από πολύ νωρίτερα (Βλ. Borow 1964, Sinoir 1968, Williamson 1965, Καλογήρου 1986) σημαντική είναι η απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1963, με την οποία ορίστηκαν οι βάσεις και οι αρχές για μια ενιαία πολιτική των χωρών της ΕΟΚ πάνω στο θέμα του Εκπαιδευτικού — Επαγγελματικού Προσανατολισμού, και η οποία έθεσε τις βάσεις για την περαιτέρω εξέλιξη αλλά και σύγκλιση της αντίστοιχης της

πολιτικής (Watts, 1986). Η πολιτική των χωρών της ΕΟΚ κατά τα τελευταία χρόνια είναι μια έκφραση της ευαισθησίας των εκπαιδευτικών συστημάτων πάνω στο θέμα της αποτελεσματικής σύνδεσης της εκπαίδευσης με την κοινωνία και μάλιστα με την αγορά εργασίας.

Στην Ελλάδα οι αρμόδιοι φορείς της Εκπαίδευσης, κυρίως μέσα από τις προβλέψεις των δύο βασικών νόμων 309/76 και 1566/85, επεχείρησαν μια υλοποίηση του ευρωπαϊκού πνεύματος σχετικά με το θεσμό αυτό, ωθούμενοι από τις τάσεις στην Ευρώπη περισσότερο και λιγότερο από εκτιμήσεις των ειδικών αναγκών της ελληνικής κοινωνίας. Γι' αυτό και στα πρώτα βήματα της εφαρμογής του ο Προσανατολισμός στο σχολείο αντιμετωπίζει προβλήματα ποικίλης μορφής και προέλευσης. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος που, ενώ συμπληρώθηκε ήδη μια δεκαετία από την πρόσφατη «αρχή» της

1. Οι Εισηγήσεις έχουν τοποθετηθεί εδώ με τη σειρά του προγράμματος.

2. Ο Ε.Γ.Δ., Ph. D από το Indiana University των ΗΠΑ, είναι καθηγητής στην Παιδαγωγική Σχολή της ΣΕΛΑΕΤΕ, και Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.
Επικοινωνία: Τ.Θ. 60077, 15301 Αγία Παρασκευή Τηλ. 01/62 00 407

1. Σ' αυτή την εργασία για πρακτικούς λόγους αναφέρεται κυρίως ο όρος «Προσανατολισμός», για να εννοείται όμως πάντοτε μαζί με τη διάσταση της «Συμβουλευτικής». Για την «ορολογία» που είναι αποδεκτή από την ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. βλ. «Επιθεώρηση», τ. 1, 1986.

προσπάθειας, είμαστε ακόμη στα... πρώτα βήματα.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η οριοθέτηση ενός θεωρητικού πλαισίου το οποίο να μπορεί να θεμελιώσει με επάρκεια και να στηρίζει την πρακτική εφαρμογή ενός Δυναμικού Εκπαιδευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο σχολείο μας. Θα περιγραφεί το είδος αυτό του θεσμού, και θα δοθούν τα χαρακτηριστικά του και οι προϋποθέσεις υλοποίησής του. Θα γίνει λόγος για τον θεσμό που θα θέλαμε — και θα πρεπε κατά τη γνώμη μας — να εφαρμοστεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να καταστεί κάποτε δυνατό να παρακαμφθούν τα προβλήματα που τώρα εμποδίζουν την ουσιαστικοποίησή του.

Β. ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΜΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Στην ενότητα αυτή θα γίνει μια σύντομη αναφορά στην κατάσταση των εκπαιδευτικών μας πραγμάτων κατά τα τελευταία χρόνια, ώστε να καταδειχτεί το πλαίσιο στο οποίο επιχειρήθηκε η εφαρμογή του θεσμού «Συμβουλευτική-Προσανατολισμός» στην εκπαιδευτική μας πραγματικότητα. Την κατάσταση αυτή, σε σχέση με τον θεσμό μόνο, την περιγράφουν ίσως με τον καλύτερο τρόπο οι παρακάτω γενικές και ειδικές παραδοχές,² στις οποίες και αντανάκλαται η πραγματικότητα που διαμόρφωσε τις συνθήκες εφαρμογής του θεσμού.

1. Γενικές Παραδοχές

Η παραδοσιακή δομή του σχολείου

μας (και του σχολείου σε πολλές άλλες χώρες, ίσως στις περισσότερες, βλ. Bailey και Standt 1973, Μαραθεύτης 1984) του στερεί τη δυνατότητα ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σημερινής πραγματικότητας, τόσο της κοινωνικής όσο και της τεχνολογικής, της επιστημονικής, της επαγγελματικής, της οικονομικής κλπ, και να προσαρμοστεί στην πραγματικότητα αυτή (Παπανούτσος, 1976). Δεν ήταν έτοιμο το σχολείο να αναπροσαρμοστεί, να ανασυνταχθεί εν όψει των σημερινών απαιτήσεων.

Έτσι, το σχολείο στάθηκε ανήμπορο να καινοτομήσει, να εισαγάγει και να καλλιεργήσει νέους θεσμούς, να αποδεχτεί και να υιοθετήσει νέες δομές, να ορίσει ή ν' αποδεχτεί νέους στόχους, να χρησιμοποιήσει νέες μεθοδολογίες, να δώσει στους πελάτες του γνώσεις και δεξιότητες καθημερινής ανάγκης (Bailey και Stadt, 1973). Όταν κάποιοι νέοι θεσμοί επιβλήθηκαν, συνάντησαν πολύ μεγάλες δυσκολίες. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη έχει από ετών θεσπιστεί μια ολόκληρη σειρά κινήτρων για τα εκπαιδευτικά συστήματα (βλ. σειρά Innovations — «Καινοτομίες» — της ΕΟΚ) που στοχεύουν ακριβώς στο να παρωθήσουν τα σχολεία να θεσπίσουν προγράμματα που να δίνουν έμφαση στη σύνδεση του σχολείου με τη ζωή, στη διευκόλυνση της μετάβασης των μαθητών στη ζωή, στην ένταξη του Σχολείου στη ζωή, ενώ ανάλογα εγχειρήματα επιχειρούνταν από παλαιότερα σε πολλά εκπαιδευτικά συστήματα.³

2. Σχετικά με την μέχρι τώρα κατάσταση του θεσμού στην Ελλάδα βλ. Δημητρόπουλος 1986, Tetteri 1986 και Πορίσματα του Α' Πανελληνίου του 1987 (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. 1988)

3. Βλ. ενδεικτικά Rohrs 1984, Gross 1971, Dewey 1980).

2. Ειδικές Παραδοχές

Ειδικότερα, το παραδοσιακό σχολείο στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται μεταξύ άλλων:

1. Για την *ακαμψία του*, την επιμονή του στη δομή της οργανωμένης τάξης, όπου πρωταγωνιστής είναι ο δάσκαλος και ο μαθητής είναι παθητικός δέκτης μηνυμάτων ή πληροφοριών. Κι ως έχει δείξει η έρευνα ότι η δομή αυτή είναι σήμερα μη αποδεκτή, μη επαρκής και μη αποτελεσματική.

2. Για την *αδυναμία του να εξασφαλίσει μια λογική και αποτελεσματική σύνδεση με τον κόσμο έξω απ' το σχολείο*. Η έλλειψη αυτή αντανακλάται τόσο στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων και βιβλίων όλων των βαθμίδων όσο και στις διαδικασίες μετάβασης των μαθητών από το σχολείο στους άλλους χώρους κοινωνικής δραστηριότητας. Όσο κι αν επέμενε στον καιρό του ο Dewey ότι το σχολείο είναι ζωή (Dewey, 1980), φαίνεται ότι όλο και αποσυνδέεται από τις υπόλοιπες φάσεις της ζωής (Μπαλάσκας, 1984).

3. Για την *έλλειψη ευελιξίας της εκπαιδευτικής νομοθεσίας* και την ασφυκτική δέσμευση όλων των σχολικών μονάδων για ομοιόμορφη λειτουργία, ακόμη κι όταν τοπικοί σοβαροί λόγοι επιβάλλουν διαφοροποιήσεις για το συμφέρον των πελατών του σχολείου, για το συμφέρον της εκπαίδευσης.

4. Για την *αδυναμία του σχολείου να εξασφαλίσει στους μαθητές δεξιότητες χρήσιμες στην καθημερινή ζωή*, λειτουργικές γνώσεις και ικανότητες που τους είναι απαραίτητες για την προσαρμογή τους στο φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον («περιβαλλοντική αγωγή», «κοινωνική αγωγή» κλπ.).

5. Ίσως πιο άμεσα ορατό στο πλαι-

σιο της συζήτησης του ρόλου του ως φορέα Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού, το σχολείο απέτυχε παταγώδως:

α) *Να ασχοληθεί με τον μαθητή - άτομο*, τον μαθητή — άνθρωπο, που αντιμετωπίζει προβλήματα, που έχει ανάγκες, που έχει δυσχέρειες προσαρμογής, που έχει εξελικτικές δυσκολίες. Κέντρο αναφοράς του σχολείου ήταν και είναι οι *παρεχόμενες γνώσεις*, όχι ο *μαθητής*, και οι Συμβουλευτικές διαδικασίες κρατήθηκαν έξω απ' το σχολείο. Ακόμη και τώρα που θεσπίστηκε ο ΣΕΠ, περιορίστηκε στη γνωστική χροιά. Διδάσκεται, δεν γίνεται (Δημητρόπουλος 1986 β).

β) *Να διευκολύνει την εξέλιξη της προσωπικότητας του μαθητή*, γενικά να διευκολύνει τις εξελικτικές διαδικασίες, καθώς και την αυτογνωσία και αυτοαντίληψή του, την αυτο-αποδοχή, την ανάπτυξη θετικής αυτοεικόνας, την ανάπτυξη αυτοπεποίθησης, την δημιουργία θετικής διάθεσης και στάσης προς το σχολείο, προς τον κόσμο, προς τη ζωή. Τα συνθήματα των μαθητών των Λυκείων στις πρόσφατες καταλήψεις είναι αρκετά ενδεικτικά (Μαρκαντώνης 1968, Παρασκευόπουλος χχ, Κρασανάκης 1987, Φλουρής κ.α.1981, Καλαντζή 1984).

γ) *Να διευκολύνει τον Προσανατολισμό των μαθητών σε σχέση με τις επόμενες φάσεις της ζωής του*. Να βοηθήσει τον μαθητή να κάμει επιλογές που να προσιδιάζουν στα ατομικά του χαρακτηριστικά και τις ατομικές του ανάγκες χωρίς να αγνοούνται οι περιβαλλοντικές παράμετροι (οι παράγοντες που οριοθετούν το συγκεκριμένο κοινωνικο-επαγγελματικό του περιβάλλον), και να τον βοηθήσει στην *μετάβασή του* από το σχολείο στο περιβάλλον αυτό με τρόπο που και το ίδιο το άτομο να εξασφαλίσει τις καλύτερες

δυνατές συνθήκες ζωής αλλά και το περιβάλλον την καλύτερη δυνατή λειτουργία (Παλαιοκρασσάς, 1985).

δ) Ιδιαίτερα σε αναφορά με την αγορά εργασίας, το σχολείο απέτυχε (αν ενδιαφέρθηκε) να διευκολύνει την ένταξη των μαθητών — αποφοίτων με τρόπο που να αποφεύγεται η ανάπτυξη παθογενών φαινομένων όπως η ανεργία, η υποαπασχόληση, η ετεροαπασχόληση κλπ. (βλ. Σοφιανόπουλος, 1988). Φυσικά, αδιαφόρησε τελείως στο κάλεσμα των καιρών για επαγγελματική οριστική τοποθέτηση των μαθητών στην αγορά, και φυσικά για προσωρινή τοποθέτηση για απόκτηση επαγγελματικών εμπειριών και ανάπτυξη σωστών επαγγελματικών αξιών. Η κίνηση για «εκπαίδευση σταδιοδρομίας» που εκδηλώθηκε με διάφορες μορφές σ' άλλες χώρες εμάς δεν μας άγγιξε (Hoyt et al 1974, IFAPLAN 1984, κ.ε., Innovations 1987, κ.ε. κλπ).

Όπως τονίζει και ο Tolbert (1974), το σχολείο είναι ο μόνος παραγωγικός οργανισμός που αδιαφορεί τελείως για την τύχη των προϊόντων που παράγει!

ε) Να θεωρήσει τον κόσμο της εργασίας ως πηγή γνώσης και μέσο μάθησης που αξίζει ν' αξιοποιηθεί, όπως αξιοποιείται στην πράξη από άλλα εκπαιδευτικά συστήματα (βλ. ενδεικτικά Lempert, 1987, για τη Γερμανία, Μάρκου, 1986, για Σοσιαλιστικές χώρες, Κάκουρος, 1988, για την Ουγγαρία, Innovations, IFAPLAN και CEDEFOP NEWS για πολλά ενδιαφέροντα τέτοια προγράμματα στην Ευρώπη). Αντίθετα, κι ακόμη χειρότερα, υποτίμησε τη σχέση μεταξύ σχολείου και εργασίας, ακόμα και στο σχολείο τεχνικής επαγγελματικής κατεύθυνσης.

στ) Να εξασφαλίσει ισότητα ευκαιριών μεταξύ ατόμων διαφόρων κοινω-

νικών ομάδων, είτε στο πλαίσιο της επίδοσης μέσα στο σχολείο είτε στο πλαίσιο των ευκαιριών μετά το σχολείο (Δημητρόπουλος 1984, Πυργιωτάκης 1984, Φραγκουδάκη 1985, Δανασής 1985, Κασσωτάκης 1981 κλπ).

ζ) Να Εξασφαλίσει εκπαιδευτικούς γνώστες της εξωσχολικής πραγματικότητας και των αναγκών των σημερινών ατόμων, κοινωνικών συνόλων και παραγωγικών συστημάτων. Εκπαιδευτικών ευαισθητοποιημένων στην ανάγκη διασύνδεσης της εκπαιδευτικής με την παραγωγική διαδικασία. Εκπαιδευτικών που να αναλάβουν νέους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς ρόλους όπως επιβάλλει η σημερινή αποστολή του σχολείου.

η) Να εξασφαλίσει εκπαίδευση επισημονικοποιημένη, αντί να επιμένει στον ερασιτεχνισμό, στην προχειρότητα, στην στείρα πολλές φορές παράδοση, στον αθεωρητισμό.

Αν σ' όλα τα παραπάνω απέτυχε το σχολείο, μένει κανείς με το ερώτημα «τελικά, σε τι πέτυχε το σχολείο;»

3. Παραδοχές Σχετικές με το Θεσμό

Θ' αποφύγω στην ενότητα αυτή ν' ασχοληθώ με ειδικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν στο σχολείο σχετικά με την εφαρμογή του θεσμού, αφού αντίστοιχες εκτιμήσεις και διατυπώσεις έχουν γίνει τόσο στο πρόσφατο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π., 1988) όσο και στην έκδοση πρόσφατης εμπειρικής έρευνας (Δημητρόπουλος 1986)⁴. Εξάλλου, μερικές αξιολογικές θέσεις διατυπώνονται ευκαιριακά σε εισηγήσεις άλλων ομιλητών στην Ημερίδα της 7.5.1988.

4. Το Σχολείο Μπροστά στις Αλλαγές

Ακόμη ίσως πιο σημαντικό, το σχο-

Βλ. ακόμη Λαγός (1985) και Ιακωβίδης (1985) για συγκεκριμένες και ειδικές παρατηρήσεις.

λείο απέτυχε να αντιληφθεί μερικές σοβαρές διαφοροποιήσεις στον εξωσχολικό χώρο, που κάνουν επιτακτική την ανάγκη ανασύνταξης του σχολείου: του ρόλου του (σκοπός εκπαίδευσης — φιλοσοφία της παιδείας), των μέσων και μεθόδων που χρησιμοποιεί (εκπαιδευτική μεθοδολογία) και του περιεχομένου του (προγράμματα, βιβλία κλπ). Σκιαγραφούνται παρακάτω μερικές τέτοιες βασικές αλλαγές, που πρέπει να προβληματίσουν έγκαιρα το σχολείο και να το οδηγήσουν σε έναν «αναπροσανατολισμό» της συμπεριφοράς του.

1. Η αλλαγή στη δομή, στο χαρακτήρα και στις διαδικασίες λειτουργίας της αγοράς εργασίας, και τ' αποτελέσματα αυτών των διαφοροποιήσεων. Ιδιαίτερη ίσως σημασία πρέπει να δοθεί τώρα στην Ενιαία Αγορά του Ευρωπαϊκού χώρου (Σοφιανόπουλος, 1988).

2. Η αλλαγή στη δομή, στο χαρακτήρα και στη λειτουργία των κοινωνιών και τη σχέση μεταξύ ατόμων και κοινωνιών από την μια μεριά και κοινωνιών μεταξύ τους από την άλλη. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στον χώρο της Ενωμένης Ευρώπης (Μπαλάσкас, 1984).

3. Η αλλαγή που επέρχεται, ιδίως μέσω άνωθεν επιβαλλομένων πιέσεων ή προσφερόμενων κινήτρων, στη γενική θεώρηση της Εκπαίδευσης, της φιλοσοφίας και μεθοδολογίας της. Ως φυσική κυρίως συνέχεια, ή ίσως ως πλαίσιο ή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, των παραπάνω εμφανίζονται οι επόμενες πολύ σημαντικές, για την οργανωμένη εκπαίδευση αλλά και για την αγορά, αλλαγές.

4. Η αύξηση της ανεργίας των νέων, όλων των ομάδων κάτω των 30 ετών, και η ταυτόχρονη αδυναμία των κοινωνιών ν' αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο αυτό. Μια συγκριτική ανάλυση των στοιχείων από έρευνες της αγοράς δυναμικού, το ποσοστό ανεργίας των νέων είναι πολλαπλάσιο εκείνου των

ενηλίκων (βλ. έρευνες ΕΣΥΕ, ΟΑΕΔ κλπ).

5. Αποτέλεσμα των παραπάνω, ανυπολόγιστης σημασίας, είναι η διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των νέων απέναντι στο σχολείο, στην κοινωνία, στην αγορά εργασίας, καθώς και η αλλαγή προτύπων, η δημιουργία εντελώς νέων προσεγγίσεων και αξιών, και η υιοθέτηση νέων κριτηρίων θεώρησης του ρόλου τους στην κοινωνία (Δημητρόπουλος κ.α. 1985).

6. Παράλληλο φαινόμενο είναι και η παράταση της παραμονής των νέων μέσα στα εκπαιδευτικά συστήματα (CEDEFOP NEWS — 1/1987). Από μια πρόσφατη έρευνα στοιχείων διαπιστώθηκε ότι όλο και μεγαλύτερα ποσοστά νέων καθυστερούν την έξοδό τους από το σχολείο (Δημητρόπουλος, 1988).

Το φαινόμενο αυτό αναγκάζει τα εκπαιδευτικά συστήματα να θεσπίζουν όλο και πιο πολλά προγράμματα διευκόλυνσης της μετάβασης από τον σχολικό στον εξωσχολικό κόσμο, να παρατείνει τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και να διευκολύνει την παραμονή των νέων στο σχολείο.

7. Η αύξηση του αριθμού των αποφοίτων όλων των ανώτερων εκπαιδευτικών βαθμίδων οδήγησε σε έναν πληθωρισμό δυναμικού στην αγορά, με αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία του νόμου προσφοράς και ζήτησης δυναμικού, με άμεση βέβαια και πιο ορατή έκφανση του φαινομένου την ανεργία, υποαπασχόληση ή ετεροαπασχόληση.

8. Τέλος, το μέλλον διαγράφεται για τους νέους πιο ομιχλώδες, πιο αβέβαιο, λιγότερο σταθερό, λιγότερο ορατό. Όπου οι δυσκολίες προσαρμογής θα είναι περισσότερες. Όπου οι «επιλογές» θα είναι περισσότερες, αλλά η «επιλογή» θα είναι δυσκολότερη. Όπου η προετοιμασία για επιτυχείς αποφάσεις θα είναι δυσχερέστερη.

Συμπερασματικά

Γίνεται σαφές από τα παραπάνω ότι, σε αναφορά με τις λειτουργίες που αφορούν την εφαρμογή του θεσμού «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός» στο σχολείο, απαιτούνται ριζικές διαφοροποιήσεις στη φιλοσοφία, τη νοοτροπία, στη λειτουργία και συμπεριφορά του σχολείου. Κι επειδή η συμπεριφορά αυτή σχετίζεται με τους τομείς εκείνους που αφορούν την εξέλιξη του «ατόμου» (διαμόρφωση και εξέλιξη υγιούς προσωπικότητας), και την πορεία του στη ζωή (κοινωνική, εκπαιδευτική και επαγγελματική του ανάπτυξη), γίνεται φανερό ότι οι αλλαγές που απαιτούνται αφορούν την ουσία της σχολικής παιδείας.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται εδώ η υιοθέτηση και εφαρμογή του Δυναμικού Εκπαιδευτικού - Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο σχολείο, ο οποίος με ενσωματωμένες τις διαδικασίες της Συμβουλευτικής θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση πολλών από τα προβλήματα που σκιαγραφήθηκαν παραπάνω.

Γ. Ο ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΕΝΝΟΙΑ, ΦΥΣΗ

1. Η Έννοια του «Δυναμικού»

Ο όρος «δυναμικός» έχει από μόνος του συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενο που, προσαρμοζόμενο στις ανάγκες της χρήσης του στη Συμβουλευτική, αποκτά τη χροιά του «συνεχούς», «του εξελικτικού», του «ευέλικτου», του «προσαρμόσιμου» στις κατά περίπτωση και κατάσταση ανάγκες ή προδιαγραφές. Ανάλογη χρήση του όρου έχει γίνει από τον γράφοντα αναφορικά με την αξιολό-

γηση των μαθητών.⁶ Προπάντων «δυναμικό» με βάση τα σημερινά δεδομένα είναι ένα σύστημα που η λειτουργία του στηρίζεται στη «θεωρία των συστημάτων» και την «Κυβερνητική».

2. Στόχοι και Χαρακτηριστικά του Δυναμικού Προσανατολισμού

1. Φιλοδοξία και απώτερος σκοπός αυτής της κίνησης για δυναμική εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο είναι πρώτιστα η ανάπτυξη μιας νέας φιλοσοφίας, μιας νέας νοοτροπίας, μιας νέας συμπεριφοράς, μιας νέας προσέγγισης κι ενός νέου ρόλου για το σχολείο. Ενός ρόλου που βγαίνει απ' τα όρια του θεσμού «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός» και εκτείνεται σ' όλο το πλάτος και βάθος της ψυχοπαιδαγωγικής πράξης και σχολικής ζωής (Κρίβας 1986).

Σε παλαιότερο δημοσίευσμά μου (Δημητρόπουλος 1984) τόνισα την ανάγκη σύνδεσης της προσπάθειας για προσανατολισμό με μια ανάλογη προσπάθεια ν' αποκτήσουν οι μαθητές του Γυμνασίου πρακτικές καθημερινές δεξιότητες, κι είχα προτείνει την καθιέρωση για όλους τους μαθητές του Γυμνασίου ενός «Προγράμματος Πρακτικών Γνώσεων και Προσανατολισμού». Εκείνη ακριβώς η πρόταση αντανακλά πληρέστερα τη φιλοσοφία του Δυναμικού Προσανατολισμού και τον γενικό σκοπό του.

2. Μερικά ενδεικτικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δυναμικού θεσμού θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα παρακάτω.

α) Όπως δυναμικά εξελικτική είναι η

5. Ο Ν.Α. Δουκάκης (1985) πολύ σωστά τονίζει, στο πλαίσιο της «δυναμικότητας» του θεσμού, την έννοια της «διαλεκτικότητας» μεταξύ προσανατολισμού και άλλων κοινωνικών, οικονομικών και διοικητικών δομών και λειτουργιών.

6. Βλ. «Δυναμική Αξιολόγηση» (Δημητρόπουλος 1983, σ. 32)

πορεία ανάπτυξης του ατόμου έτσι εξελικτική πρέπει να είναι και η εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο. Πρέπει δηλαδή να περιλαμβάνει, σε μια αδιάλειπτη δυναμική ενιαία συνέχεια, όλες τις βαθμίδες εξέλιξης του ατόμου: από την προσχολική βαθμίδα μέχρι τουλάχιστον και το πανεπιστήμιο.⁷

β) Ο Δυναμικός Προσανατολισμός δεν είναι υπόθεση του σχολείου μόνο. Μπορεί το σχολείο να έχει την ευθύνη εφαρμογής του προγράμματος Προσανατολισμού⁸, αλλά στην εφαρμογή αυτή μετέχουν, ως συνυπεύθυνοι στην έκβαση της συλλογικής προσπάθειας, όλοι οι σχετιζόμενοι κατά περίπτωση συντελεστές: το σχολείο, το σπίτι, οι τοπικοί φορείς, οι οργανισμοί, οι μαθητές κλπ. Εννοείται, για τους σκοπούς του θεσμού αξιοποιούνται όλα τα υπάρχοντα μέσα και όλες οι υπάρχουσες δυνατότητες, ανεξάρτητα φορέα εποπτείας (Τζέλος 1988, Σαμοΐλης 1987).

γ) Η εφαρμογή του είναι τόσο ατομική, όπου προσφέρεται ή απαιτείται ή επιβάλλεται, όσο και ομαδική όπου ενδείκνυται. Οπωσδήποτε όμως καταβάλλεται προσπάθεια επιστημονικοποίησης της εφαρμογής του θεσμού κι αποφεύγεται ο ερασιτεχνισμός κι η προχειρότητα⁹, και αξιοποιούνται άτομα και μέσα που υπάρχουν σ' άλλες υπηρεσίες. Έτσι γίνεται δυνατή η «προσέγγιση ομάδας», που οδηγεί στη «διεπιστημονικότητα» υλοποίησης του θεσμού (η ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει άτομα από κάθε πρόσφορη ειδικότητα όπως λειτουργό Συμβουλευτικής, Ψυχολόγο, Ψυχίατρο, Γιατρό, Κοινωνικό Λειτουργό κλπ).

δ) Ο Σχολικός Προσανατολισμός αναγνωρίζεται από την Πολιτεία και το

Σχολείο ως Κεντρική δραστηριότητα του σχολείου και διευκολύνεται ανάλογα στο σχολικό πρόγραμμα. Προσιδιάζει περισσότερο στο Ανοιχτό Σχολείο και λειτουργεί με αρχές Ανοιχτής Εκπαίδευσης (Open Education) (βλ. μεταξύ άλλων Γεωργούσης, 1982).

ε) Στον δυναμικό προσανατολισμό οι ρόλοι των ενδιαφερομένων και εμπλεκόμενων μερών, και οι ευθύνες τους βέβαια είναι εντελώς διαφορετικοί, όπως και περιγράφεται στην επόμενη ενότητα.

στ) Ένα Δυναμικό Σύστημα Προσανατολισμού πρέπει να είναι «Σύστημα», δομημένο και οργανωμένο με δυναμικό τρόπο, δηλαδή με βάση τα οριζόμενα από τη θεωρία και εμπειρία του *Systems Approach* και της *Κυβερνητικής*: έχει συγκεκριμένη δυναμική οργάνωση, τελικούς και ενδιάμεσους σκοπούς, είσοδο —επεξεργασία— έξοδο, δυναμική αξιολόγηση — έρευνα και διόρθωση μέσω ανατροφοδοτικών διαδικασιών (βλ. για πλήρη παρουσίασή του για τους σκοπούς του θεσμού στο Δημητρόπουλος 1982 σ. 307). Στη δυναμική προσέγγιση δεν υπάρχουν αποσπασματικές και διάσπαρτες, ασύνδετες δραστηριότητες. Υπάρχει ένα «όλον», του οποίου το κάθε μέρος επιτελεί συγκεκριμένη λειτουργία καθοριζόμενη από το όλον και συμβάλλουσα στην ενεργοποίηση του όλου σε δυναμική βάση.

ζ) Τέλος, ο Δυναμικός Προσανατολισμός είναι ένα νέο πνεύμα, μια αλλιότιχη φιλοσοφία, μια νέα νοοτροπία, που προσιδιάζει μεν στις αρχές του Ανοιχτού Σχολείου και της Εκπαίδευσης Σταδιοδρομίας αλλά στηρίζεται στις ιδιαιτερότητες του δικού μας εκπαιδευτικού συστήματος και της δικής μας κοινωνικής, διοι-

7. Βλ. Δημητρόπουλος 1982, Τζέλογλου 1986 και Β' Πανελλ. Συνέδριο Συμβουλευτικής.

8. Μ' αυτή την έννοια έχουν οριοθετηθεί ο «Σχολικός Προσανατολισμός» και η «Σχολική Συμβουλευτική» αντίστοιχα (βλ. Δημητρόπουλος 1982 και 1986, και 1ο Τεύχος της επιθ. Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού, σ.σ. 8-11).

9. Για προτάσεις σχετικά με την εφαρμογή του θεσμού βλ. Πρακτικά Α' Πανελλ. Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού και Δημητρόπουλος (1986).

κητικής, πολιτιστικής και οικονομικο-επαγγελματικής πραγματικότητας.

Δ: Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Προκειμένου να διαμορφωθούν οι πρακτικές υλοποίησης του Δυναμικού Προσανατολισμού στη χώρα μας, *δύο είναι οι προσφερόμενες δυνατότητες*. Η μία είναι να καινοτομήσουμε, και η άλλη είναι να αντλήσουμε από τις εμπειρίες ανάλογων προσπαθειών από άλλες χώρες.

Χωρίς να παραγνωρίζω την αξία της πρώτης, πιστεύω ότι είναι τόσο ευρύ το φάσμα των εμπειριών από την εφαρμογή του θεσμού σ' άλλες χώρες, που αν αξιολογήσουμε αυτές τις εμπειρίες, επιλέγοντας τις προσφορότερες και προσαρμόζοντάς τις στη δική μας εκπαιδευτική, κοινωνική και επαγγελματική πραγματικότητα, έχουμε ήδη αρκετό υλικό να μας στηρίξει θεωρητικά και μεθοδολογικά. Μάλιστα, αν επιμεινουμε στην ολική, ενσωματωμένη θεώρηση του θεσμού στο σχολείο, σε συνδυασμό με την *απόκτηση πρακτικών δεξιοτήτων* από μέρους των μαθητών, ακολουθούμε τους δύο δοκιμασμένους οδηγούς από τα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο υπερδυνάμεων: το θεσμό *Industrial Arts* από τις ΗΠΑ και Πολυτεχνικής Εκπαίδευσης από τη Σοβιετική Ένωση (βλ. Ηλιάδης 1983, όπου και εκτεταμένη βιβλιογραφία για τις ΗΠΑ, Μάρκου 1986 για τις Σοσιαλιστικές χώρες, Παπαζήση 1983 για μια συγκριτική θεώρηση).

Μια προσπάθεια θέσπισης αντίστοιχων δραστηριοτήτων στο Ελληνικό Γυμνάσιο μέσω του «Τεχνολογικού Μαθήματος» ναυάγησε (για μια αξιολόγηση της πρώτης απόπειρας εφαρμογής του βλ. Κασιμάτη, 1982). Μια άλλη προσπάθεια άρχισε στο ΕΠΑ με το μάθημα «Τεχνολογία και Παραγωγή», της οποίας τα αποτελέσματα μένει να διαπιστωθούν.

Προσωπικά επέμεινα, και επιμένω, σ'

ένα πρόγραμμα πρακτικών γνώσεων και προσανατολισμού *για όλους τους μαθητές* (άρα μέσα στην υποχρεωτική βαθμίδα) κι όχι για τους λίγους (Δημητρόπουλος, 1984).

Για μια ρεαλιστική συζήτηση των δυνατοτήτων και προοπτικών εφαρμογής του Δυναμικού Εκπαιδευτικού — Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο σχολείο ίσως η καλύτερη προσέγγιση είναι να εξεταστούν ξεχωριστά οι δραστηριότητες και η συμπεριφορά *όλων των εμπλεκομένων ομάδων ή φορέων* ανεξάρτητα από το ρόλο τους, είτε δηλαδή είναι αποδέκτες — στόχος του θεσμού, είτε είναι φορείς — όργανα, είτε είναι μέσα για την εφαρμογή του. Συγκεκριμένα, θα γίνει παρακάτω ξεχωριστή αναφορά στον μαθητή, στους γονείς, στο σχολείο, στον λειτούργό, στη μεθοδολογία, στα εξωσχολικά συστήματα, στην εκπαιδευτική και ευρύτερη διοίκηση και νομοθεσία.

1. Ο Μαθητής

Ο μαθητής του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι ο κυριότερος αποδέκτης των προϊόντων της προσπάθειας του Σχολικού Προσανατολισμού και ο κατεξοχήν στόχος της.

Στο πλαίσιο του Δυναμικού Προσανατολισμού στο σχολείο ο μαθητής, αφού βοηθιέται να πεισθεί για τη χρησιμότητά και τις δυνατότητες, αλλά και τις καλές προθέσεις αυτού του θεσμού, είναι *πρωταγωνιστικός μέτοχος, όχι παθητικός αποδέκτης* των προϊόντων της προσπάθειας άλλων. Συνεπώς, στο χώρο εφαρμογής αυτού του θεσμού είναι ανάγκη να διαφοροποιηθεί άρδην ο ρόλος του μαθητή σε σχέση με τον παραδοσιακό του ρόλο. Ταυτόχρονα ο μαθητής είναι *συνυπεύθυνος* για την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας.

Ειδικότερα, και ως ειδικές διαστάσεις πλέον αυτού του νέου ρόλου του ο μαθητής, και με την κατάλληλη καθοδή-

γηση και βοήθεια αλλά και τον απαραίτητο συντονισμό από μέρους του Λειτουργού Συμβουλευτικής—Προσανατολισμού

α) Αξιοποιεί, μέσα από ένα σύνολο μέσων και τεχνικών που του προσφέρονται μέσα κι έξω από το σχολείο, εκείνες που ενδείκνυνται στη περίπτωση του προκειμένου να οδηγηθεί με δυναμικό τρόπο στη διαμόρφωση μιας πλήρους, ρεαλιστικής και αποδεκτής αυτογνωσίας — αυτοαντίληψης, αποτέλεσμα σωστής εξέλιξης όλων των όψεων της προσωπικότητάς του.

β) Αξιοποιεί τις δυνατότητες που του προσφέρονται, ίσως προκαλεί τη δημιουργία δυνατοτήτων, παίρνει πρωτοβουλίες αντίστοιχα, που τον οδηγούν σε μια αποτελεσματική και επαρκή γνώση της σημερινής πραγματικότητας γύρω του ενώ παράλληλα αναζητεί βοήθεια προκειμένου να προβλέψει την αυριανή συμπεριφορά αυτού του κόσμου. Ιδιαίτερα στον τομέα των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών του προοπτικών, αναζητά την απαραίτητη πληροφόρηση προκειμένου να είναι ο ίδιος βέβαιος για τις προοπτικές αυτές. Αναζητά ακόμη ευκαιρίες για απόκτηση πραγματικών εμπειριών από τους χώρους της επαγγελματικής δραστηριότητας, η ακόμη και από λειτουργίες καθημερινής χρησιμότητας.

γ) Ίσως πιο σημαντικό απ' όλα, ο μαθητής βοηθιέται να αναπτύξει μέσα από διαδικασίες πρωταγωνιστικές για τον ίδιο, υγιείς και αποδεκτές αξίες και θετική προδιάθεση απέναντι στον κόσμο γύρω του, απέναντι στη ζωή, απέναντι στον εαυτό του. Αυτός είναι ένας τομέας στον οποίο η Εκπαίδευσή μας αλλά και η κοινωνία μας έχει επιδείξει ασυγχώρητη αδράνεια μέχρι τώρα.

2. Οι Γονείς

Ο ρόλος των γονέων στο Δυναμικό Σχολικό Προσανατολισμό είναι πολλα-

πλός και οπωσδήποτε άμεσα ενεργός. Ενδεικτικά οι γονείς:

α) Αποδέχονται το ρόλο τους ως «συνεργών» και συνυπεύθυνων στην προσπάθεια που γίνεται για σύνδεση του σχολείου με τη ζωή μέσω του Δυναμικού Προσανατολισμού.

β) Αποδέχονται το ρόλο του σχολείου ως συντονιστικού φορέα σ' αυτή την προσπάθεια και το επικουρούν με κάθε μέσο. Λειτουργούν δηλαδή οι γονείς, σε άμεση συνεργασία και ευθυγράμμιση με το σχολείο, ως μέσο και όργανο προώθησης των σκοπών του Δυναμικού Προσανατολισμού.

γ) Οι γονείς είναι αποκλειστικά όργανα Συμβουλευτικής-Προσανατολισμού οι ίδιοι, πριν το παιδί φτάσει στην αρμοδιότητα του σχολείου. Για το σκοπό αυτό ο κάθε γονέας, αποδέχεται και αξιοποιεί το σχολείο ως φορέα συμβούλευσης, εκπαίδευσης και κατάρτισης στα αντικείμενα που σχετίζονται με την εξέλιξη του παιδιού

δ) Τέλος, προσφέρουν ευκαιρίες στα παιδιά τους για γνωριμία με τον κόσμο και τις απαιτήσεις του, αποβάλλουν το πέπλο του υπερπροστατευτισμού και με σωστή καθοδήγηση και κατανόηση οδηγούν τα παιδιά τους με ασφάλεια να βρουν μόνα τους το δρόμο τους στη ζωή (Δημητρόπουλος, 1987).

3. Ο Λειτουργός

Ο ρόλος του Λειτουργού στο Δυναμικό Προσανατολισμό στο σχολείο είναι καταλυτικός. Ειδικότερα ο Λειτουργός αυτός (που, εξυπακούεται, έχει λάβει την κατάλληλη για το ρόλο του αυτό εκπαίδευση — ειδικευση και επικουρείται ανάλογα από συναδέλφους, σχολείο, διοίκηση και εξωσχολικούς φορείς):

α) Είναι συντονιστής — διευκολυντής της όλης προσπάθειας των μαθητών στην επιδίωξή τους για Δυναμικό Προσανατολισμό. Μ' αυτή την έννοια πρω-

ταγωνιστεί θετικά αλλά όχι ως «μονοπωλητής» της προσπαθείας αλλά ως καθοδηγητής των μαθητών.

β) Είναι εκπαιδευτής καθενός που μόλις η περιστασιακά εμπλέκεται στις διαδικασίες του προσανατολισμού και συνεπικουρεί την προσπάθεια.

γ) Συντονίζει όλα τα εμπλεκόμενα στην προσπάθεια αυτή μέρη, τόσο τους «πελάτες» όσο και τους συνεργάτες, απο εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων έως γονείς και εξωσχολικούς φορείς.

δ) Εξασφαλίζει και διατηρεί μια ρεαλιστική σχέση του θεσμού με τον σχολικό και εξωσχολικό κόσμο, ιδίως με τον κόσμο της παραγωγής. Για το σκοπό αυτό είναι σε δυναμική βάση ενημερωμένος για τις τρέχουσες ή διαφαινόμενες εξελίξεις στον χώρο της εκπαίδευσης και παραγωγής, της κοινωνίας γενικότερα.

δ) Είναι ο οραματιστής και ο πρωτοπόρος, που εμφυσά και υλοποιεί τη νοοτροπία του Δυναμικού Προσανατολισμού. Χωρίς την πρωτοβουλία και το κέφι του Λειτουργού αυτού, όλα μέσα, όλα προγράμματα κι όλα υλικά κι αν υπάρχουν, θα είναι ουσιαστικά άχρηστα. Έχουμε πολλά παραδείγματα συναδέλφων που χωρίς βοήθεια πέτυχαν θαυμάσια πράγματα.

Είμαι από τους αφελείς εκείνους που επιμένουν ότι ο θεσμός αυτός μπορεί να επιτύχει και να διευκολύνει τη σύνδεση του σχολείου και των μαθητών με τη ζωή. Αρκεί να ανατεθεί σε λειτουργούς που τον αγαπούν, που πιστεύουν σ' αυτόν. Τάλλα όλα θάρθουν μόνα τους: θα τα προκαλέσουν οι λίγοι αυτοί πιστοί, (Ligon και McDaniel, 1970)..

Το Σχολείο

Δυναμικός Σχολικός Προσανατολισμός¹⁰ χωρίς να εξασφαλιστούν οι κατάλληλες συνθήκες στο σχολείο είναι πρακτικά αδύνατος. Οι εμπειρίες αλλά και η έρευνα (Δημητρόπουλος, 1986) έδειξαν ότι η δομή και η νοοτροπία του σχολείου λειτούργησαν έντονα ανασταλτικά στην μέχρι τώρα εφαρμογή του ΣΕΠ.

Για τις ανάγκες του Δυναμικού Σχολικού Προσανατολισμού:

α) Το σχολείο βοηθιέται να εκτιμήσει και να υιοθετήσει την τάση που επικρατεί στις σημερινές κοινωνίες για στενότερη σύζευξη του σχολείου με την υπόλοιπη ζωή, με την εξωσχολική γενικά δραστηριότητα.

β) Στο παραπάνω πλαίσιο, το σχολείο λειτουργεί ενθαρρυντικά και διευκολυντικά στην υλοποίηση της φιλοσοφίας του Δυναμικού Προσανατολισμού, αφού την υιοθετεί ως σημαντική *ψυχοπαιδαγωγική λειτουργία* και την εντάσσει στις ευθύνες του σχολείου.

γ) Υιοθετεί τη λειτουργία του θεσμού ως *εγγενή σχολική δραστηριότητα*, η οποία είναι διάχυτη στη φιλοσοφία και λειτουργία του σχολείου, κι όχι απλώς ένα αποκομμένο και συνήθως υποβαθμισμένο «μάθημα». Η φιλοσοφία του θεσμού διαπερνά ολόκληρο το Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου αλλά και κάθε εσωσχολική και εξωσχολική δραστηριότητα εποπτείας του σχολείου. Το παράδειγμα πολλών πειραματικών προγραμμάτων σ' άλλες χώρες, είναι αρκετά καθοδηγητικό.

Όταν γίνεται εδώ λόγος για «σχολείο» νοούνται όλες οι βαθμίδες, από την προσχολική μέχρι το Πανεπιστήμιο. Ο γρά-

10. Ο γράφων έχει από δεκαετίας προβάλει τον όρο «Σχολικός Προσανατολισμός» και «Σχολική Συμβουλευτική» αντίστοιχα για να περιλάβει όλες τις δραστηριότητες στο πλαίσιο του θεσμού «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός» που υλοποιούνται στο σχολείο ή με την οργάνωση και εποπτεία του σχολείου (Δημητρόπουλος, 1982).

φων, εξάλλου, είναι ένθερμος υποστηρικτής της εξελικτικής και διαχρονικής εφαρμογής του θεσμού σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με διαφορετικούς φυσικά σκοπούς και διαφορετικές προσεγγίσεις στην καθεμιά (Δημητρόπουλος 1982).

δ) Για τους παραπάνω λόγους και σκοπούς το σχολείο αποκολλάται από την παραδοσιακή άκαμπτη νοοτροπία και λειτουργεί πιο ευέλικτα και πιο τολμηρά, δίνοντας ευκαιρίες στο θεσμό να λειτουργήσει ως κρίκος σύνδεσης του σχολείου με τον έξω κόσμο. Ίσως ακόμη υπάρχει ανάγκη επανεξέτασης της δομής κάποιων σχολικών φάσεων και προσαρμογής τους στις ανάγκες της διαδικασίας απόκτησης πρακτικών δεξιοτήτων, σύνδεσης με τη ζωή και μετάβασης των μαθητών από το σχολείο στις επόμενες δραστηριότητες (Δημητρόπουλος, 1984, για μια πρόταση).

Είναι ανάγκη το σχολείο ν' αποκτήσει το ίδιο έναν «εξωστρεφή» προσανατολισμό, στο πλαίσιο της σημερινής θεωρίας Συστημάτων και Κυβερνητικής.

ε) Ένα «μάθημα» αφιερωμένο στον θεσμό είναι αδύνατο να λειτουργήσει καταλυτικά υπέρ της παραπάνω φιλοσοφίας (Αντίθετα η μέχρι τώρα πείρα έδειξε ότι η κρατούσα φιλοσοφία κατέλυσε το μάθημα). Χρειάζεται να ενταχθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα (είτε ως ξεχωριστά μαθήματα, όπως αυτό της Τεχνολογίας στο Γυμνάσιο, είτε ως μέρος άλλων μαθημάτων) πολλά θέματα σχετικά με το θεσμό «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός». Μάλιστα, όχι ως ξερά αντικείμενα διδασκαλίας (αρκετά έχουμε απ' αυτά), αλλά ως νέα φιλοσοφία, νέα προσέγγιση στο ρόλο του σχολείου, νέα νοοτροπία σχέσης σχολείου — εξωσχολικού κόσμου νέα σχέση των μαθημάτων με το σχολείο και τη ζωή, νέες αξίες κλπ. στο πρότυπο της Εκπαίδευσης Σταδιοδρομίας (Career Education), της εκπαί-

δευσης για τη ζωή κι όχι για την εκπαίδευση (βλ. Hoyt et al, 1974). Ιδιαίτερα ως προς τη δυνατότητα επέκτασης του θεσμού προς το χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, κάτι που ανέκαθεν υποστηρίζω, η ενσωμάτωση «θεμάτων προσανατολισμού» μέσα στο αναλυτικό άλλων «μαθημάτων» του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού είναι αναπόφευκτη πρακτική σήμερα. Φυσικά δεν νοούνται εδώ μαθήματα «θεωρίας προσανατολισμού» αλλά πρακτικής εφαρμογής του. Εξελικτικός Προσανατολισμός που δεν αρχίζει απ' την προσχολική βαθμίδα είναι ψευδεπίγραφος (Για μια περιγραφή συστημάτων οργάνωσης του θεσμού στο σχολείο βλ. Δημητρόπουλος 1982 κεφ. 10 και Zaccaria, 1969).

5. Μέσα, Υλικά, Μεθοδολογία, Οργάνωση.

1. Αναφορικά με τα μέσα και υλικά στήριξης του θεσμού, όπως και κάθε θεσμού φυσικά, έχω να σημειώσω εδώ δύο αντίθετες θέσεις. Πρώτον, ότι τίποτε ουσιαστικό δεν είναι δυνατόν να αναμένει κανείς από την προσπάθεια αυτή χωρίς επαρκή και αποτελεσματική στήριξή του. Είναι ουτοπικό αν όχι μωρό να αναμένεται αποτελεσματικός προσανατολισμός στο σχολείο όταν δεν εξασφαλίζονται ούτε μερικές εκατοντάδες δραχμές για αναπαραγωγή υλικού, ούτε ένας χώρος που να μπορούν να γίνουν ατομικές συνεντεύξεις με μαθητές και γονείς, ούτε μια στοιχειώδης βιβλιοθήκη, ούτε απλές δυνατότητες επισκέψεων, ούτε ένα τηλέφωνο για μερικές επείγουσες επικοινωνίες, ούτε μια στοιχειωδώς πλήρης σειρά εκπαιδευτικών — επαγγελματικών μονογραφιών, κλπ.

Μάλιστα, στον αιώνα του αυτοματισμού που ζούμε, είναι ανάγκη και οι υπηρεσίες προσανατολισμού να εκσυγχρονιστούν, ν' αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει η νέα τεχνολογία.

Και ο εκσυγχρονισμός περνάει μέσα από τον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή, που σ' άλλες χώρες ήδη έχει μπει στις υπηρεσίες του Προσανατολισμού (Watts 1987, European Communities 1985)¹¹.

Δεύτερον ότι όσα υλικά και αν εξασφαλιστούν είναι άχρηστα αν δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι άνθρωποι με τα σωστά κίνητρα και την ανάλογη διάθεση να τα αξιοποιήσουν. Η ύπαρξη δηλαδή πληθώρας υλικών και μέσων δεν εξασφαλίζει οπωσδήποτε την επιτυχία του θεσμού. Απλώς αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για επιτυχία όταν είναι δεδομένη η διάθεση, η πρωτοβουλία, η δημιουργικότητα κλπ. Το παράδειγμα των εργαστηρίων και των εποπτικών μέσων στα σχολεία μας πείθει γι' αυτό.

2. Προσωπικά πιστεύω ότι το να επιχειρήσει κανείς εδώ μια σοβαρή συζήτηση στο θέμα της μεθοδολογίας εφαρμογής του θεσμού είναι τουλάχιστον ουτοπική σκέψη. Γιατί οι δυνατότητες για μεθοδολογική προσέγγιση εφαρμογής του θεσμού «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός» στο σχολείο σε δυναμική μορφή είναι απέραντες. Εξάλλου, υποστηρίχτηκε σε προηγούμενο σημείο ότι ένα από τα χαρακτηριστικά του «δυναμικού» είναι η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα και η ελευθερία πρωτοτυπίας, πρωτοβουλίας και απόκλισης από την πεπατημένη. Έτσι, οι δυνατότητες για προσέγγιση εφαρμογής του θεσμού εξαντλούνται μόνον όταν εξαντλείται η επινοητικότητα, η δημιουργικότητα ή η διάθεση του Λειτουργού του θεσμού από τη μια μεριά και περιορίζονται οι προσφερόμενες κατά τόπους δυνατότητες από την άλλη. Εξάλλου, πολλές από τις δυνατές και πρόσφορες προσεγγίσεις είναι ήδη

διατυπωμένες στις εκδόσεις του ΚΕΜΕ/-Π.Ι.

Με βάση τη σκέψη αυτή μόνο μερικές γενικές αναφορές σε μεθοδολογικά θέματα θα επιχειρηθούν παρακάτω.

α) Είναι βασική πεποίθησή μου, διατυπωμένη πολλές φορές με πολλούς τρόπους, ότι ο θεσμός δεν περιορίζεται στο «μάθημα ΣΕΠ». Αντίθετα, το μάθημα, όσο υπάρχει είναι ένα μέσο για τους σκοπούς του θεσμού. Αναφορικά λοιπόν με τη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στο μάθημα, κάθε καλό βιβλίο διδακτικής μεθοδολογίας αρκεί για να πάρει κανείς μια καλή εικόνα της βασικής μεθοδολογίας. Πέρα απ' αυτό, υπάρχουν οι γνωστές ειδικές μέθοδοι που μπορούν ν' αξιοποιηθούν για τους σκοπούς του θεσμού, και που περιγράφονται σε πολλές πηγές, είτε υπηρεσιακές (εκδόσεις ΚΕΜΕ/Π.Ι) είτε ιδιωτικές.

β) Αν όμως θεωρηθεί ο θεσμός σε πλαίσια πολύ ευρύτερα, προϋπόθεση απαραίτητη για ν' αποκτήσει την προτεινόμενη «δυναμικότητα» και να γίνει ο κρίκος σύνδεσης του σχολείου με τη ζωή, τότε οι μεθοδολογικές δυνατότητες αλλά και οι ανάγκες είναι πολύ πιο πολλές. Ενδεικτικά σκιαγραφούνται μερικές απ' αυτές.

1) Δυνατότητα συνδυασμού των προγραμμάτων προσανατολισμού με προγράμματα απόκτησης πρακτικών δεξιοτήτων. Μ' αυτό τον τρόπο και οι σκοποί του προσανατολισμού εξυπηρετούνται αποτελεσματικότερα, πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, και οι μαθητές αποκτούν κάποιες στοιχειώδεις πρακτικές δεξιότητες μέσα σε πραγματικά ή αυτοσχέδια εργαστήρια ή ειδικούς χώρους¹².

2) Δυνατότητα αξιοποίησης της Τε-

11. Ας θυμηθούμε εδώ ότι η προσπάθεια που από χρόνια έχει ξεκινήσει για τη δημιουργία, με χρηματοδότηση μέσω ΜΟΠ, περιφερειακών κέντρων πληροφόρησης με Η/Υ κάπου έχει σκοντάψει... Ως συνήθως!

12. Για την πλήρη περιγραφή μιας πρότασης για το Γυμνάσιο βλ. Δημητρόπουλος 1984. Για περιπτώσεις εφαρμογής σε πειραματική βάση ανάλογων προγραμμάτων στην Ευρώπη βλ. σειρά Innovations του IFAPLAN.

χνικής των *Projects*, μέσα από διεργασίες στις οποίες πρωταγωνιστεί ο μαθητής, που διευκολύνει τόσο την επαφή του μαθητή με τον εξωσχολικό κόσμο όσο και την έρευνα και συλλογή πληροφοριών πάσης φύσεως και χρησιμότητας (βλ. βιβλία διδακτικής και πιο πολύ Frey, 1986. βλ. ακόμη πρόγραμμα Link — εκδ. ΥΠΕΠΘ 3 τόμοι).

3) Η τεχνική της *προσομοίωσης* (simulation) σε διάφορες χρήσεις και μορφές της, σε συνδυασμό με τις διαδικασίες «*παίξιμο ρόλων*» (role playing), χρησιμοποιούνται σε πολλές καταστάσεις και για πολλούς σκοπούς ιδίως στην άσκηση της Συμβουλευτικής ή στη λήψη αποφάσεων και προσδίδουν τη χροιά της δυναμικής, της ενεργού συμμετοχής του μαθητή. Αντίστοιχα, πολλά «*παιχνίδια*» όπως «*κατασκευές*», «*διάσωση*», «*ανακαλύψεις*» κλπ. είναι χρήσιμα (Πάντα χ.χ. και 1987, Hackney και Nye 1973, Downing 1975, Hayes και Hobson 1981 κλπ.).

4) Μεγάλη έμφαση δινόταν και δίνεται στην απόκτηση *πραγματικών εμπειριών* από μέρους των μαθητών. Ιδιαίτερα τονίζεται η χρησιμότητα της επαγγελματικής εμπειρίας σε πραγματικούς εργασιακούς χώρους, τόσο ως προς την πρακτική πληροφόρηση όσο και ως προς την διαμόρφωση υγιών επαγγελματικών αξιών. Για το σκοπό αυτό πρέπει να αξιοποιούνται οι δραστηριότητες της λειτουργίας της *Τοποθέτησης* (Δημητρόπουλος 1982, Demetropoulos 1979), ιδιαίτερα από τα ΤΕΛ και τις ΤΕΣ, και ίσως αργότερα από τα ΕΠΛ.

5) Ευρεία προβολή έχουν αποκτήσει διεθνώς τα τελευταία χρόνια οι *σχολικοί συνεταιρισμοί* διαφόρων ειδών και μορφών. Μέσα από δραστηριότητες τέτοιων

συνεταιρισμών οι μαθητές εθίζονται σε λειτουργίες της πραγματικής ζωής.

6) Για την υλοποίηση πολλών από τις λειτουργίες που συνθέτουν το θεσμό χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο διαδικασίες Ομαδικής Συμβουλευτικής με την αξιοποίηση *Ομάδων Συμβουλευτικής* είτε σε απλές ομαδικές διαδικασίες είτε σε οργανωμένα *workshops* («εργαστήρια») με πολλή πρακτική άσκηση σε δεξιότητες κοινωνικής ή προσωπικής χροιάς.

7) Οι *ομάδες πρωτοβουλιών* είναι μια συνηθισμένη και πολύ αποτελεσματική προσέγγιση. Τέτοιες ομάδες μπορούν να ασχολούνται, με δική τους πρωτοβουλία αλλά με συντονισμό από τον υπεύθυνο Λειτουργό, με διάφορες δραστηριότητες, όπως οργάνωση *θεατρικών παραστάσεων* και *συναυλιών*, οργάνωση *κοινωνικών εκδηλώσεων*, εορτών, έκδοση *εντύπων*, οργάνωση *κήπων*, *ενυδρίων*, *περιποίηση σχολείων*, *επισκέψεις σε ασθενείς ή ειδικά άτομα*, κλπ.

8) Ήδη είναι γνωστές και σε μας και εφαρμόζονται όπου είναι δυνατόν οι απλές τεχνικές των (α) *προσκλήσεων ειδικών* (πχ. επαγγελματιών) στην τάξη ή (β) των *επισκέψεων των μαθητών σε χώρους εργασίας, εκπαίδευσης, παραγωγής* κλπ¹³. Στην Κύπρο ήδη έχουν εφαρμόσει την «*Εβδομάδα Επισκέψεων*» για όλο το Λύκειο, γι' αυτό και κατά τη διάρκεια εκείνης της εβδομάδας δεν γίνονται μαθήματα (Λεβέντης, 1988).

9) Σε αρκετές πόλεις της Ελλάδας, και κυρίως με πρωτοβουλία των «*Υπεύθυνων ΣΕΠ*» έχουν οργανωθεί προσπάθειες κυρίως *εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πληροφόρησης μέσω προγραμμάτων οργανωμένων από κοινού με άλλους φορείς*

13. Η έρευνα δείχνει ότι στο 90% περίπου των τάξεων δεν προσκλήθηκε μέχρι τώρα κανείς ενώ πήγαν κάποια επίσκεψη το 8% των μαθητών του Γυμνασίου, το 12% του ΓΕΛ και το 48% του ΤΕΛ (Δημητρόπουλος, 1986).

(π.χ. στη Θεσ/κη, στο Βόλο, στα Γιάννινα κλπ) ή λειτουργούν σε μόνιμη βάση *Κέντρα Πληροφόρησης* σε εξωσχολικούς χώρους που όμως εποπτεύονται από Λειτουργούς Σχολικού Προσανατολισμού. Ακόμη γίνονται προσπάθειες οργάνωσης *ομάδων βοήθειας* (Συμβουλευτικής) που αποτελούνται από γιατρούς, κοινωνιολόγους, συμβούλους κλπ (βλ. περίπτωση Βόλου πρόσφατα).

3. Αναφορικά με την *οργάνωση του θέσμου* στο σχολείο, έχει σημειωθεί και σε προηγούμενο σημείο ότι πρέπει να γίνει σε *δυναμική βάση*¹⁴ με τρόπο όμως που να εξασφαλίζει ταυτόχρονα τόσο το «ενιαίο» του συστήματος όσο όμως και την *ευελιξία* που απαιτείται ώστε να είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν οι κατά τόπους προσφερόμενες δυνατότητες, να παρακαμφθούν τα κατά τόπους υπάρχοντα προβλήματα (ακριβώς λόγω διαφοροποίησης των δυνατοτήτων αλλά και των αναγκών κάθε σχολείου και κάθε τόπου). Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η ευρύτητα «νομοθετικής αντίληψης» αλλά και «διοικητικής αντίληψης» στο σχολείο, και η υιοθέτηση βασικών αρχών μανάτζμεν και στην Εκπαίδευση.

6. Ο Εξωσχολικός Κόσμος

Προφανώς στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά στο κοινωνικό, διοικητικό, παραγωγικό, οικονομικό, επαγγελματικό σύστημα και στους φορείς που αντίστοιχα το εκπροσωπούν.

Ο Δυναμικός Σχολικός Προσανατολισμός, όπως και σε προηγούμενο σημείο τονίστηκε, δεν είναι δυνατόν να περιορίζεται στο σχολείο. Εξάλλου, σε μια ευρύτερη θεώρηση του πράγματος, για να υλοποιηθούν οι σκοποί του Σχολικού

Προσανατολισμού (και του Σχολείου γενικότερα) είναι ανάγκη οι λειτουργίες του προσανατολισμού να βγουν από το σχολείο¹⁵. Προϋπόθεση όμως για την επιτυχία μια τέτοιας προσπάθειας είναι η συνεργασία με όλους τους εξωσχολικούς φορείς και η θέσπιση κοινωνικών προγραμμάτων. Τα λεγόμενα «*προγράμματα συνεργασίας*» (cooperative programs) στην αρχή αυτή ακριβώς στηρίζονται.

Είναι, ακόμη, ανάγκη να *αξιοποιηθούν τα μέσα* που ήδη υπάρχουν στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος κλπ). Ιδίως τώρα που αρχίζει να καθιερώνεται το Δημοτικό Ραδιόφωνο. Προς την κατεύθυνση αυτή έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες από συναδέλφους ιδιαίτερα στην επαρχία.

Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η ανάγκη *συνεργασίας με τον κόσμο της Αγοράς Εργασίας*. Τα συνεργατικά προγράμματα είτε πληροφόρησης είτε απόκτησης εργασιακών εμπειριών στο επίπεδο της πράξης είτε σχεδίασης μέτρων και προγραμμάτων στο επιτελικό επίπεδο είναι ουσιαστικές διαστάσεις της προσπάθειας για Δυναμικό Προσανατολισμό. Είμαι βέβαιος ότι και ο κόσμος της παραγωγής ενδιαφέρεται για τη σωστή σχεδίαση, εκπαίδευση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού — και στη χώρα μας, κι αν εμφανίζεται προς το παρόν διστακτικός, καχύποπτος, ενίοτε και εχθρικός.

Ακόμη, η *Τοπική Αυτοδιοίκηση* έχει και στη χώρα μας αρχίσει να δίνει δείγματα κατανόησης της ανάγκης συνεργασίας με το σχολείο στο θέμα της σύνδεσης του σχολείου με την παραγωγή. Εναπομένει στο σχολείο να αξιοποιήσει

14. Για μια πλήρη πρόταση οργάνωσης και δομής ενός τέτοιου συστήματος για την Ελλάδα βλ. Δημητρίου 1982, κεφ. 10 βλ. και προηγούμενο σημείο.

15. Τα περισσότερα πειραματικά προγράμματα στις χώρες της ΕΟΚ, και τα περισσότερα «Outreach programs» στις ΗΠΑ στηρίζονται ακριβώς σ' αυτή τη βάση (βλ. πληροφοριακά δελτία του IFAPLAN και Demetropoulos 1979).

αυτή τη δυνατότητα με τρόπο αποτελεσματικό. Αλλιώς πάλι το σχολείο είναι αυτό που θα μείνει απέξω. Ήδη πολλοί δήμοι έχουν προχωρήσει στην ίδρυση δικών τους Κέντρων πληροφόρησης, Κέντρων Συμβουλευτικής κλπ.

Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Περιγράφηκαν σ' αυτή την εργασία μερικές από τις διαστάσεις ενός Συστήματος Εκπαιδευτικού — Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Εκπαίδευση, και καταγράφηκαν αρκετά από τα βασικά χαρακτηριστικά του γνωρίσματος. Τονίστηκε η ανάγκη συμπλήρωσης μερικών από τις όψεις της σημερινής προσέγγισης «στον ΣΕΠ» καθώς και η

ανάγκη «αναπροσανατολισμού» άλλων.

Καταβλήθηκε ακόμη προσπάθεια να δοθεί απάντηση σε δύο μετέωρα ερωτήματα: α) είναι ρεαλιστική, για τα ελληνικά δεδομένα, μια τέτοια πρόταση; και β) είναι εν τέλει επιθυμητή η υλοποίηση ενός τέτοιου συστήματος; Και στο ένα ερώτημα και στο άλλο ελπίζω ότι οι απαντήσεις που είναι διάχυτες σ' αυτή την εργασία είναι καταφατικές, ακόμη κι αν προϋποτίθενται κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες ή σοβαρές διαφοροποιήσεις από τις παραδοσιακές πρακτικές.

Τα προγράμματα παραδείγματα που παρουσιάζονται στην ημερίδα της 7-5-1988 είναι απόλυτα πειστικά για τις δυνατότητες που υπάρχουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ*

- Bailey, L.J. and Stadt, R. *Career Education: New Approaches to Human Development*. Illinois: McNight, 1973.
- Borrow, H. "Milestones: A Chronology of Notable Events in the History of Vocational Guidance". In H. Borrow (ed.) *A Man in a World of Work*. Boston: Houghton-Mifflin, 1964.
- CEDEFOP News, v.I/1984 (p.4).
- Δαναοσής — Αφεντάκης, Α. *Οι Εξωσχολικοί Παράγοντες και η Σχολική Επίδοση των Μαθητών Μέσης Εκπαίδευσης*. Αθήνα 1985.
- Dewey, J. *Experience and Education* (μτφ. στα ελληνικά: *Εμπειρία και Εκπαίδευση*). Αθήνα: Γλάρος, 1980.
- Demetropoulos, E.G. *The Attitudes of Secondary Education Teachers Towards the Establishment of Teacher-Centered Career Guidance in Secondary Schools*. Indiana, 1979.
- Demetropoulos, E.G. *School-Based Placement: A Handbook*. Indiana (σε συνεργασία), 1979.
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Ένα πλήρες Σύστημα Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού για την Ελληνική Εκπαίδευση* (β' εκδ.) Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 1982. (3η έκδ.: Αθήνα, ΓΡΗΓΟΡΗ 1989).
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Εκπαιδευτική Αξιολόγηση. Μέρος Δεύτερο*. Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς 1983.
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. «Πρακτικές Σκέψεις για Ένα «Πρόγραμμα Πρακτικών Γνώσεων και Προσανατολισμού». *Νέα Παιδεία*, Τ. 29, Χειμώνας 1984, σσ. 20-22.
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Πέρα Από την Προαγωγή και την Απόρριψη, ο Μαθητής Έχει τη Δική του Αξία. Προτάσεις για Ένα Δημοκρατικό Σχολείο Χωρίς Βαθμούς* (Εμπειρ. Έρευνα). Αθήνα: Γλάρος, 1984.
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Συμβουλευτική — Προσανατολισμός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Μια Πρώτη Προσπάθεια Αξιολόγησης του Θεσμού*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος (στη σειρά «Συμβουλευτική — Προσανατολισμός»), 1986, (εμπειρ. Έρευνα).
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Ο Εκπαιδευτικός ως Δάσκαλος και Λειτουργός Συμβουλευτικής: Δοο Προβλήματα — Μια Δύση*. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο της Διεθνούς Εταιρείας Έρευνας για το Πρόσωπο του Εκπαιδευτικού (A.I. R.P.E.). Κολυμπάρι, 1986 β.

* Αναφέρονται μόνον οι πηγές του κειμένου.

- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Μπροστά στις Εξετάσεις. Οργάνωση Προετοιμασίας και Ψυχολογική Στήριξη του Υποψήφιου και της Οικογένειάς του*. Αθήνα: Θυμάρι, 1987.
- Δημητρόπουλος, Ε.Γ. *Αγορά Εργασίας, Επαγγελματικός Προσανατολισμός και Εκπαίδευση των Νέων. Επισκόπηση της Παρούσας Κατάστασης — Προτάσεις*. Εισήγηση στο Β' Πανελλ. Συνέδριο του ΕΣΠ (σε συνεργασία με τους: Ν. Τζαβέλλα και Β. Κατριβέση), 1987 (Πρακτικά).
- Δημητρόπουλος, Ε., Θεοδοσίου, Δ., Παπαδημητρίου, Α και Παπαθανασίου, Π. *Οι Εκπαιδευτικές — Επαγγελματικές Αποφάσεις των Μαθητών της Γ' Λυκείου: Υπόθεση Κοινωνικής Τάξης: Μια Εμπειρική Διερεύνηση του Προβλήματος*. Θεσσαλονίκη, 1985 (Εμπειρ. Έρευνα).
- Δουκάκης Ν-Α. «Σημεία Επαναπροσδιορισμού Ορισμένων Βασικών Αντιλήψεων Γύρω από τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό στην Ελλάδα». Στο *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Επαγγελματικού Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΟΑΕΔ/ΓΓΝΓ, 1985.
- Downing, L.N. *Counselling Theories and Techniques*. Chicago: Nelson-Hall, 1975.
- ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. (επιμ. Ε.Γ. Δημητρόπουλος). *Πρακτικά Α' Πανελληνίου Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. 1988.
- European Communities: *The Role of Computers in Guidance and Counselling*. Brussels: Conference November 4-6, 1985.
- Φλουρής, Γ. Κουλοπούλου, Α, και Σπυριδάκης, Ι. *Το Αυτοσυναίσθημα και η Παιδαγωγική του Αντιμετώπιση*. Αθήνα: Αλκυών 1981.
- Φραγκουδάκη, Α. *Κοινωνιολογία της Παιδείας*. Αθήνα: Παπαζήσης, 1985.
- Frey, K. (Μτφ.). *Η Μέθοδος Project*. Θεσ/κη: Κυριακίδη, 1986.
- Γεωργούσης, Π. *Παιδαγωγικοί Νεωτερισμοί (β' εκδ.)*. Αθήνα 1982.
- Cross, R & B. (Eds). *Radical School Reform*. N.Y: Clarion, 1971.
- Hackney, H. & Nye, S. *Counseling Strategies and Objectives* N.J.: Prentice - Hall, 1973.
- Hayes, J. & Hobson, B. *Careers Guidance*. London, 1981.
- Ηλιάδης, Ν. *Το Μάθημα της Τεχνολογίας στη Γενική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ιων, 1983.
- Hoyt, K.B. κ.α. *Career Education: What it is and How to do it*. Salt Lake City: Olympus, 1974.
- Ιακωβίδης, Γ. «Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός Μέχρι Σήμερα». Στο *Πρακτικά Πανελλ. Συνεδρίου Επαγγελματικού Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΟΑΕΔ/ΓΓΝΓ, 1985.
- IFAPLAN. *Η Μετάβαση των Μαθητών Από το Σχολείο στην Ενεργό Ζωή* (Με διάφορους υπότιτλους). Βρυξέλλες: Ευρωπ. Κοινότητα, 1984 κ.ε.
- Innovations: Σειρά Εκδόσεων του Προγράμματος Δράσης του IFAPLAN. Βρυξέλλες, 1987 κ.ε.
- Καλαντζή, Α. *Αυτογνωσία, Αυτοαντίληψη και Αυτοέλεγχος* Αθήνα: Δίφρος 1984.
- Καλογήρου, Κ. «Μια Ιστορική Ανασκόπηση της Εξέλιξης του Θεσμού 'Συμβουλευτικής — Προσανατολισμός' στην Ελλάδα». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, τ. 1, 1986, σσ. 12-25.
- Κάκουρος, Ε. «Η Διαμόρφωση της Στάσης Απέναντι στο Επάγγελμα κατά τη Διάρκεια των Σπουδών». Στα *Πρακτικά του Α' Πανελλ. Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. 1988, σσ. 151-163.
- Κασιμάτη, Κ. *Αξιολόγηση του Μαθήματος της Τεχνολογίας στα Γυμνάσια Κατά την Πειραματική Εφαρμογή του*. Αθήνα: ΚΕΜΕ, 1982.
- Κασσωτάκης, Μ. *Η Επίδοση των Μαθητών στη Μ.Ε (Σε Σχέση με Διάφορες Μεταβλητές)*. Αθήνα, 1981.
- ΚΕΜΕ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Διάφορες Εκδόσεις Σχετικές με την Εφαρμογή του ΣΕΠ). 1978 κ.ε.
- Κρασανάκης, Γ. *Ψυχολογία του Παιδιού*. Αθήνα, 1987.
- Κρίβας, Σ. «Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός ως Παιδαγωγική Πράξη». *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τ.5. 1986, σσ. 125-140.
- Κρουσταλλάκης, Γ. *Η Παιδαγωγική Σήμερα. Τόμος Β: Σχολική Διαγνωστική*. Αθήνα: Λύχνος, 1985.
- Λαγός, Δ. «Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός στο Ελληνικό Σχολείο: Από τη θεωρία στην Πράξη». Στα *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Επαγγελματικού Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΟΑΕΔ/ΓΓΝΓ, 1985, σσ. 121-128.
- Λεβέντης, Δ. «Ο Προσανατολισμός στη Μ.Ε. της Κύπρου». Στα *Πρακτικά Α' Πανελλ. Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού*, Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. 1988, σσ. 112-115.

- Lempert, W. «Η Επαγγελματική Εκπαίδευση στην Ομοσπ. Δημοκρ. της Γερμανίας». *Νέα Παιδεία*, τ. 44, Φθίν. 1987, σσ. 43-55.
- Ligon, M.C. και McDaniels, S.W. *The Teacher's Role In Counseling*. N.J.: Prentice-Hall, 1970.
- Μαραθεύτης, Μ. *Ο Σύγχρονος Κόσμος και η Παιδεία*. Λευκωσία, 1984.
- Μαρκαντώνης, Ι. *Η Ψυχοσωματική Ανάπτυξη του Παιδιού*. Αθήνα 1968.
- Μάρκου, Γ. «Η Πολυτεχνική Αγωγή και Εκπαίδευση στις χώρες του Υπαρκτού Σοσιαλισμού». *Νεοελληνική Παιδεία*, τ. 2, 6-7, 1986.
- Μπαλάσκας, Κ. *Κοινωνική Θεώρηση της Παιδείας*. Αθήνα: Γρηγόρης, 1984.
- Παλαιοκρασσάς, Σ. *Διασύνδεση Εκπαίδευσης και Απασχόλησης σε μια Ελεύθερη Κοινωνία*. Εισήγηση σε Συνέδριο του ΕΛΠΟΕ, 1985.
- Πάντα, Δ. *Ασκήσεις στον Προσανατολισμό*. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης, χ.χ.
- Πάντα, Δ. «Ιδιαιτερότητες στη Διδακτική Μεθοδολογία του ΣΕΠ». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού*, τ. 1, 1986, σσ. 48-55.
- Παπαζήση, Μ. «Η Πολυτεχνική Εκπαίδευση. Τεχνολογικά και Επαγγελματικά Μαθήματα στη Γενική Εκπαίδευση». *Επιστημονική Σκέψη*, τ. 16, Νοέμ. — Δεκέμβριος 1983, σσ. 49-52.
- Παπανούτσος, Ε. *Παιδεία, το Μεγάλο μας Πρόβλημα*. Αθήνα, 1976.
- Παρασκευόπουλος, Ι. *Εξελικτική Ψυχολογία* (τ. 1, 2, 3, 4). Αθήνα, χ.χ.
- Πυργιωτάκης, Ι. *Κοινωνικοποίηση και Εκπαιδευτικές Ανισότητες*. Αθήνα: Γρηγόρης, (στη σειρά «Επιστήμες της Αγωγής»), 1984.
- Röhrs, H (Μτφ.). *Το Κίνημα της Προοδευτικής Εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, 1984.
- Σαμοΐλης, Π. «Εμπειρίες Μαθητών Από τους Χώρους Εργασίας και ο ΣΕΠ-Μια Πρόταση». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού*, τ. 2—3, 1987, σσ. 61-66.
- Sinoir, G. (Μτφ.). *Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος 1968.
- Σοφιανόπουλος, Ι. «Εξέλιξη και Προοπτικές της Απασχόλησης και ο Ρόλος του Επαγγελματικού Προσανατολισμού». Στο *Πρακτικά Α' Πανελλ. Συνεδρίου Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού*. Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. 1988, σσ. 21-40.
- Tetteri, J. *Educational and Vocational Guidance Services for the 14-25 Age-Group in Greece* (National Report). Athens, June 1986.
- Tolbert, E.L. *Counseling For Career Development*. Boston: Houghton-Mifflin, 1974.
- Τζέλλος, Γ. «Σχολικός Εκπαιδευτικός—Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Εμπειρίες, Εκτιμήσεις, Προτάσεις». Στο *Πρακτικά Α' Πανελλ. Συνεδρίου Συμβουλευτικής-Προσανατολισμού* Αθήνα: ΕΛ.Ε.-ΣΥ.Π. 1988, σσ. 106-110.
- Τζέπογλου, Σ. «Ο Σχολικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση». *Νεοελληνική Παιδεία*, τ. 3, 1986, σσ. 134-142.
- Watts, A.G. *Educational and Vocational Guidance Services for the 14-25 Age - Group in the European Community. A Report*. European Community, 1986.
- Watts, A.G. "The Role of the Computer Computer in Careers Guidance". Brussels: European Community, Conference, 4-6 Nov. 1985.
- Watts, A.G. & Kidd, J. "Evaluating the Effectiveness of Careers Guidance: A Review of British Research". *Journal of Occupation Psychology*, 51, 1978, 235-248.
- Williamson, E.G. *Vocational Counseling*. N.Y.: McCraw-Hill, 1965.
- ΥΠΕΠΘ. *Πειραματικά Προγράμματα* (Τ. 1, 2, 3) 1985 κ.ε.
- Zaccaria, J.S. *Approaches to Guidance in Contemporary Education*. Scranton, California: International Textbooks. 1969.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ — Η ΠΡΑΞΗ

*Κασσάνδρα Ζαννή — Τελιοπούλου**

ΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΟΥ Ε.Π. ΣΤΟΝ Ο.Α.Ε.Δ.

Εισαγωγή

Ο Ενεργός Ε.Π είναι ένα ειδικό πρόγραμμα προσανατολισμού που διευκολύνει το πέρασμα από το σχολείο στην εργασία.

Λεδομένου ότι ο ΟΑΕΔ με δυό άλλες βασικές δραστηριότητες του — την Τεχνική Επαγγ/κή Εκπαίδευση και την Απασχόληση, οδηγεί τους νέους — ες στην ενεργό ζωή, ήταν φυσικό κάποια στιγμή να διαπιστωθούν οι δυσκολίες αυτής της μετάβασης καθώς και η ανάγκη δημιουργίας παρόμοιων προγραμμάτων.

Θα περιοριστώ σε ορισμένες διαπιστώσεις και στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην Τεχνική Επαγγ/κή Εκπαίδευση του ΟΑΕΔ. Ο ΟΑΕΔ ως γνωστό έχει δυό τύπων εκπαιδεύσεις: την Μαθητεία (προϋποθέσεις: απολυτήριο Γυμνασίου, ηλικία 15-18 ετών) και την Ταχύρρυθμη Επαγγ/κή Εκπαίδευση (προϋποθέσεις: 16-45 ετών, απολυτήριο Δημοτικού).

Κάθε χρόνο εισάγονται στις Σχολές Μαθητείας όλης της χώρας 3.500 νέοι. Από την έρευνα του ΕΚΚΕ των Κ. Κασιμάτη, Πιλαφτζόγλου, Τσακίρη φαίνεται ότι το 85-90% των εισαγομένων κάθε χρόνο στις Σχολές μας είναι αγόρια (το ποσοστό των κοριτσιών κατανέμεται κυρίως στις ειδικότητες

Κομμωτών — Αργυροχρυσοχόων Ωρολογοποιών) τα περισσότερα από τα οποία προέρχονται από τον αστικό χώρο, έχουν τελειώσει την 9ετή υποχρεωτική εκπαίδευση, έχουν από μέτρια μέχρι κακή σχολική επίδοση και είναι κυρίως αγροτικών και εργατικών οικογενειών. Είναι γενική διαπίστωση, τόσο των Συμβούλων Ε.Π όσο και των Εκπαιδευτικών ότι οι νέοι αυτοί είναι τελείως απληροφόρητοι για τις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές διεξόδους που έχουν, για την ειδικότητα που επέλεξαν καθώς επίσης και ότι αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα προσαρμογής στις Σχολές μας και δυσκολίες μάθησης.

Ως προς την Ταχύρρυθμη, από τα στοιχεία που έχουμε από τις επιλογές των υποψηφίων της ΤΕΚ διαπιστώνουμε ότι 36% των ενδιαφερομένων για την Ταχύρρυθμη Επαγγ/κή Εκπαίδευση είναι νέοι 16-18 ετών, οι περισσότεροι χωρίς προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία και από τους νέους της ομάδας 16-18 ετών, το 56% δεν έχουν τελειώσει υποχρεωτική εκπαίδευση, το 34% έχουν τελειώσει υποχρεωτική εκπαίδευση και ίσως κάποιες τάξεις του Λυκείου ενώ το 10% έχουν απολυτήριο Λυκείου.

* Η Κ.Ζ.Τ. ψυχολόγος, master ψυχολογίας, σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού, διευθύντρια της Δ/νσεως Επαγγελματικού Προσανατολισμού του ΟΑΕΔ.

Επικοινωνία: Χελιδωραίων 6, 15464 Νέα Κηφισιά. Τηλ. 8075308, 9942286.

Είναι φυσικό ότι οι υποψήφιοι της ΤΕΚ αυτών των ηλικιών πολύ λίγη πληροφόρηση και προετοιμασία έχουν για τις ειδικότητες που επιλέγουν.

Όλες αυτές οι διαπιστώσεις και τα προβλήματα οδήγησαν στη δημιουργία του προγράμματος του Ενεργού Ε.Π. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε ώστε α) να απευθύνεται στους νέους -ες που εγκαταλείπουν πρόωρα τη γενική εκπαίδευση και κατευθύνονται προς την Τεχνική Επαγγ/κή Εκπαίδευση, β) να λειτουργεί σαν γέφυρα μεταξύ σχολείου και εργασίας, γ) να υποστηρίζεται από τις εμπειρίες που αποκτούν οι νέοι μέσα στα εργαστήρια εκτελώντας ασκήσεις, αντιπροσωπευτικές διαφορών τεχνικών επαγγελμαμάτων (εξ ου και η ονομασία Ενεργός Ε.Π.) Οι στόχοι του προγράμματος όπως διατυπώνεται στην εγκύκλιο είναι «να βοηθήσει τους νέους -ες να διαλέξουν μόνοι τους μ' εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους ένα επάγγελμα, καθώς και να τους δώσει μια σύντομη προκατάρτιση σε ορισμένα επαγγέλματα».

Το πρόγραμμα πρωτοεφαρμόστηκε το 1983 και από τότε εφαρμόζεται κάθε χρόνο από πέρυσι πραγματοποιείται τον Ιούνιο με τη λήξη της σχολικής χρονιάς, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όσοι νέοι το επιθυμούν. Οι νέοι εισάγονται χωρίς επιλογή αλλά με τη σειρά εγγραφής τους στις Σχολές. Ένα ποσοστό των νέων που παρακολουθούν το πρόγραμμα εισάγονται στις σχολές του ΟΑΕΔ.

Περιεχόμενο του Προγράμματος

Το περιεχόμενο του Ε.Ε.Π. περιλαμβάνει 3 μέρη: τις πρακτικές ασκήσεις, τις επισκέψεις σε μονάδες παραγωγής και τον Επαγγ/κό Προσανατολισμό.

1. Πρακτικές ασκήσεις στα Εργαστήρια των Σχολών

Οι πρακτικές ασκήσεις αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του προγράμματος γιατί με τις ασκήσεις δίνεται η ευκαιρία στους νέους να εκτελέσουν κάποιες εργασίες αντιπροσωπευτικές των διαφορών ειδικοτήτων. Οι μαθητές/τριες γνωρίζουν έμπρακτα τις διάφορες ειδικότητες ενώ παράλληλα δοκιμάζουν τις δεξιότητές τους και επαληθεύουν τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις.

Στις εμπειρίες των νέων μέσα στα εργαστήρια και τους χώρους παραγωγής οφείλεται και ο χαρακτηρισμός «Ενεργός» που περιέχεται στον τίτλο του Προγράμματος και που διαφοροποιεί σημαντικά αυτό το πρόγραμμα από άλλα προγράμματα Ε.Π που εφαρμόζονται στο σχολικό πλαίσιο.

Την ευθύνη των πρακτικών ασκήσεων έχουν οι εκπαιδευτικοί του Ο.Α.Ε.Δ.

2. Επισκέψεις σε επιχειρήσεις

Μεγάλο μέρος του Προγράμματος αφιερώνεται σε επισκέψεις ώστε οι νέοι να γνωρίσουν από κοντά χώρους εργασίας και όσο το δυνατόν περισσότερα επαγγέλματα. Οι επισκέψεις αυτές συνδέονται αλλά και συμπληρώνουν την επαγγελματική πληροφόρηση. Στις επισκέψεις αυτές οι νέοι/ες συνοδεύονται από εκπαιδευτικούς του Ο.Α.Ε.Δ.

3. Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός, καλύπτει περίπου το 1/3 του Προγράμματος και αποτελείται από 4 μέρη:

3.1. Τις ασκήσεις Ε.Π που βοηθάνε τα παιδιά να γνωρίσουν τον εαυτό τους, τις δυνατότητές τους και να αυτενεργήσουν (τις διορθώνουν μόνοι τους και αξιολογούν οι ίδιοι τον εαυτό τους). Οι ασκήσεις αυτές καλύπτουν σχεδόν όλο το φάσμα των ικανοτήτων (λογική, προσοχή, αριθμητική ικανότητα, αντίληψη χώρου, αντίληψη μορφών και σχημάτων, μηχανή-

νική ικανότητα κλπ) και πέρα από τη συμβολή τους στην αυτογνωσία, ξυπνούν το ενδιαφέρον των νέων και ενεργοποιούν κάποιες νοητικές λειτουργίες των οποίων η συμβολή και ο ρόλος στη μάθηση είναι πολύ σημαντικός.

3.2. Την πληροφόρηση για τα επαγγέλματα, τις ευκαιρίες εκπαίδευσης και την αγορά εργασίας. Το κομμάτι αυτό περιλαμβάνει α) ενημέρωση των νέων σχετικά με τις διεξόδους που έχουν μετά το Δημοτικό, μετά το Γυμνάσιο και μετά τους διάφορους τύπους Λυκείου β) λεπτομερή πληροφόρηση σχετικά με τις ειδικότητες στις οποίες προσφέρει εκπαίδευση ο ΟΑΕΔ και τέλος στοιχεία αγοράς εργασίας.

3.3. Τη μετάδοση ορισμένων ειδικών γνώσεων και τεχνικών που διευκολύνουν τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία.

Οι ειδικές αυτές γνώσεις και τεχνικές αναφέρονται στα θέματα: αναζήτηση εργασίας, συμπλήρωση αίτησης, και βιογραφικού σημειώματος, συνέντευξη με τον εργοδότη.

3.4. Ατομικές συνεντεύξεις, με σκοπό να διευκολυνθούν οι νέοι να καταλήξουν σε μια εκπαιδευτική ή επαγγελματική απόφαση. Το πρόγραμμα δίνει την ευκαιρία σε κάθε μαθητή/τρια να έχει 1-2 ατομικές επαφές με τον Σύμβουλο, στις οποίες θα συζητήσει τα προβλήματά του, τις εντυπώσεις του από το πρόγραμμα, τις επαγγελματικές διεξόδους που νομίζει ότι έχει ώστε να καταλήξει, με τη βοήθεια του Συμβούλου σε μια απόφαση. Την ευθύνη της εφαρμογής αυτού του μέρους του προγράμματος έχουν οι ψυχολόγοι και οι Σύμβουλοι του Ο.Α.Ε.Δ.

Αξιολόγηση του Προγράμματος

Η σύνθεση των νέων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, ως προς το φύλο και τις

γραμματικές γνώσεις φαίνεται στον πίνακα 1.

Η συμμετοχή των κοριτσιών είναι πολύ μικρή (μέσο ποσοστό 8,8%) και η εκτίμησή μας είναι, πως τα κορίτσια συνδέουν το πρόγραμμα αυτό με την κατάρτιση σε τεχνικά επαγγέλματα, για τα οποία δεν έχουν ενδιαφέρον. Ας σημειωθεί ότι και το μέσο ποσοστό των 8,8% δεν είναι πραγματικό γιατί ο μεγάλος αριθμός των κοριτσιών συγκεντρώνεται στις σχολές που προσφέρουν εκπαίδευση στις ειδικότητες κοπτικής - ραπτικής, αγγειοπλαστικής, και κομμωτικής, ενώ στις υπόλοιπες σχολές ή συμμετοχή των κοριτσιών είναι της τάξης του 1-2%. Και μόνο αυτό το στοιχείο αποδεικνύει ότι το πρόγραμμα του Ενεργού Ε.Π. έχει συνδεθεί με την τεχνική επαγγ/κή εκπαίδευση του ΟΑΕΔ. Ως προς τις γραμματικές γνώσεις των νέων που συμμετέχουν, 9% περίπου δεν έχουν τελειώσει υποχρεωτική εκπαίδευση, 89% έχουν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ 1—2% έχουν απολυτήριο Λυκείου. Τα ποσοστά όμως αυτά παρουσιάζουν μεγάλη διακύμανση από σχολή σε σχολή.

Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει καμιά συστηματική αξιολόγηση του προγράμματος Ε.Ε.Π. Η γενική διαπίστωση που προκύπτει από τις εμπειρίες αυτών που το εφαρμόζουν είναι ότι το πρόγραμμα προσφέρει ουσιαστική βοήθεια στους νέους που το παρακολουθούν. Η εκτίμησή μας όμως είναι ότι η βοήθεια είναι λιγότερη στο χώρο του Ε.Π (διαλέγω επάγγελμα) και περισσότερη α) στη μετάδοση δεξιοτήτων που διευκολύνουν την μετάβαση από το σχολείο στην εργασία, β) στην εξοικίωση των νέων με τα εργαστήρια και τις σχολές του ΟΑΕΔ. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι νέοι έρχονται έχοντας ήδη διαλέξει επάγγελμα και θεωρώντας ότι ο Ενεργός Ε.Π είναι προθά-

Πίνακας 1: Κατανομή της Συμμετοχής στο Πρόγραμμα Ε.Ε.Π. Έτους 1987

Περιφέρεια	Αριθμός συμμετα- σχόντων Μαθητών		Διαφογή	Αριθμοί Κοιτησίων που Συμμε- τείχαν	Γραμμάτ. Γνώσεις Συμ/σχόντων			
	Στην αρχή του προγράμ- ματος N	Στο τέλος του προγράμ- ματος N			Δεν είχαν τελειώσει την Υποχρεωτική Εκπαίδευση N ; %	Ατόφοιτοι Γυμνασίου N ; %	Ατόφοιτοι Λυκείου N ; %	
Αττικής-Νήσων	741	644	97 13,1 %	69 10,7 %	47 7,3	586 90,1	11 1,7 %	
Πελοποννήσου	214	163	51 23,1 %	3 1,8	23 14,1	136 84,4	4 2,45 %	
Ηλείου	90	79	11 12,2 %	2 2,5	4 5,5	74 93,6	1 1,2 %	
Θεσσαλίας	416	273	143 34,3 %	2 0,7	30 10,9	243 89	— — %	
Ανατ. Μακεδ. & Θράκης	222	203	19 8,5 %	4 1,9	41 20,1	162 79,8	— — %	
Ανατ. Μακεδ.	656	631	25 3,8 %	94 14,8	35 5,5	583 92,3	13 2,1 %	
Κρήτης	18	17	1 5,5 %	— —	6 35,3	10 58,8	1 5,9 %	
ΣΥΝΟΛΟ	2.357	2.010	347 — %	177 8,8	186 9,25	1.794 89,2	30 1,4 %	

λαμος της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης του ΟΑΕΔ. Αυτή η εσφαλμένη εντύπωση έχει δημιουργηθεί γιατί οι Σύμβουλοι έχουν τη δυνατότητα να πριμοδοτήσουν ένα ποσοστό μαθητών -τριών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα και θέλουν να φοιτήσουν στις σχολές του ΟΑΕΔ.

Η εφαρμογή του προγράμματος του Ενεργού Ε.Π αντιμετωπίζει 2 βασικά προβλήματα. Το πρώτο είναι η όχι έγκαιρη και σωστή πληροφόρηση των ενδιαφερομένων για τους στόχους και το περιεχόμενο του προγράμματος, πρόβλημα το οποίο μπορεί ν' αντιμετωπιστεί. Το δεύτερο πρόβλημα είναι ο μικρός αριθμός Συμβούλων που διαθέτει ο ΟΑΕΔ και που έχει ως αποτέλεσμα να

μην είναι δυνατόν να γίνει το πρόγραμμα όπως πιστεύουμε ότι θα έπρεπε να γίνει.

Συγκεκριμένα προτείνουμε ότι έπρεπε να γίνεται α) σε μικρές ομάδες (15-20 ατόμων) β) ο Σύμβουλος Ε.Π να συμμετέχει ενεργητικά τόσο στις επισκέψεις όσο και στα εργαστήρια και γ) να παρακολουθούνται (Follow-up) οι νέοι που συμμετέχουν στο πρόγραμμα για ένα τρίμηνο μετά το τέλος του προγράμματος. Επειδή ο μικρός αριθμός των Συμβούλων, δεν μπορεί να λυθεί σύντομα, φέτος, επιτύχαμε να περιοριστεί σημαντικά ο αριθμός των θέσεων του Ενεργού, ώστε οι Σύμβουλοι να μπορούν να δουλεύουν με μικρότερες ομάδες, πράγμα που πιστεύουμε θα συμβάλει στη βελτίωση του Ενεργού Ε.Π.

*Αλέκα Μπούκα**

ΕΝΕΡΓΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ.

Βρισκόμαστε στην εποχή που ο καθημερινός τρόπος ζωής μας έχει επιφορτίσει με άγχος, που μας έχει αισθητά απομακρύνει από την στοιχειώδη ανθρώπινη επικοινωνία.

Εποχή που εξ αιτίας των δημιουργηθεισών αναγκών μας, επιδιδόμαστε στην εξάντληση της σημαντικής αλλά κυρίως της ψυχικής μας δύναμης και ισορροπίας. Αυτή η τελευταία έχει εγκαταλείψει αισθητά μια μεγάλη μερίδα ατόμων, με αποτέλεσμα αυτά να βρίσκονται σε πλήρη αποδιοργάνωση. Γι' αυτό έχουν ανάγκη αλλά και δικαίωμα κάποιας ειδικής φροντίδας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της υγείας τους και κυρίως της επαγγελματικής τους ένταξης, την οποία ένεκα των παραπάνω αιτιών έχουν εγκαταλείψει για κάποιο μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα.

Εξ άλλου πολλά είναι τα άτομα εκείνα που, είτε από γεννησιουργές αιτίες όπως κακώσεις κατά την κύηση ή τον τοκετό, κληρονομικότητα, ή άλλες κατά την διάρκεια της ζωής τους, βρίσκονται σε κατάσταση αναπηρίας φυσικής, πνευματικής ή ψυχικής επομένως μερικής ή ολικής ανικανότητας για παραγωγική δραστηριότητα σε ορισμένα είδη επαγγελμαμάτων.

Η ολοσχερής απομάκρυνσή τους από τον χώρο εργασίας για τους λόγους που αναφέρθηκαν και επειδή το

πρόβλημα τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται έντονο, η πολιτεία από το 1981 θέτει σε εφαρμογή τον νόμο 963/79 προωθώντας τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό και την επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με τις ειδικές ανάγκες.

Η φιλοσοφία που χαρακτήριζε την δημιουργία αυτού του νόμου και επομένως των προγραμμάτων που υλοποιούνται βάσει αυτού, ήταν η παραδοχή ότι, τα άτομα που για κάποιον από τους προαναφερθέντες λόγους δεν συμμετείχαν στην παραγωγική διαδικασία, έχουν πάντα περιθώρια — μεγάλα ή μικρότερα κατά περίπτωση — επανένταξης κοινωνικής ή επαγγελματικής. Είναι δε επιβεβλημένο στο μεταβατικό αυτό στάδιο της αρχικής επαναπροσαρμογής και επαναδραστηριοποίησης, να υπάρχει κάποια μορφή «προστασίας» για μερικό χρονικό διάστημα, θεωρούμενο ικανό να προσφέρει δυνατότητα είτε εκπαίδευσης σε σχολή ή χώρο εργασίας είτε μαθητεία, είτε γενικής προσαρμογής στο συγκεκριμένο εργασιακό περιβάλλον. Έχει δε εκτιμηθεί ότι η περίοδος αυτή «χάριτος» δεν πρέπει να ξεπερνάει τον 1 χρόνο κατ' αρχήν.

Απότερος σκοπός αυτού είναι η σταδιακή ολοκληρωτική του συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία με γνώμονα πάντα την αναγνώριση των ατομικών διαφορών καθενός, των προγενεστέρων

* Η Α.Μ. είναι πτυχιούχος του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης της Παντείου, της Σχολής Κοινωνικής Εργασίας και της Σχολής Συμβούλων Επαγγελματικού Προσανατολισμού του ΟΑΕΔ. Εργάζεται ως επαγγελματικός σύμβουλος για άτομα με ειδικές ανάγκες στον ΟΑΕΔ.

Επικοινωνία: ΟΑΕΔ, Βασ. Σοφίας 60 Αθήνα 115 28 Τηλ. 7722275, 7221707.

δυσκολιών του και των τωρινών ικανοτήτων του, άρα δυνατότητων που έχει τον συγκεκριμένο χρόνο της «επανακοινωνικοποίησής» του.

Με τον όρο «προστασία» εννοούμε κάποιες μορφές διευκολύνσεων που κατ' αρχήν παρέχονται, αφ' ενός στο ίδιο το άτομο που δέχεται να επανενταχθεί στο ενεργό εργατικό δυναμικό — όπως π.χ. μειωμένο ωράριο, επίδομα προκειμένου για εκπαίδευση, άλλες παροχές στο χώρο εργασίας κλπ — και αφετέρου στην εργοδοσία κάποια κίνητρα, συνήθως χρηματικά, με την μορφή επιδότησης μέρους του ημερομισθίου ή κάλυψη δαπάνης εργονομικών διευθετήσεων ώστε να καλυφθούν οι αρχικές ετήσιες δαπάνες ή μέρος αυτών για τον συγκεκριμένο εργαζόμενο.

Κεντρικός δε άξονας της φιλοσοφίας αυτής είναι ότι, το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της πολιτείας για «περίθαλψη» (παροχές υγείας — συνταξιοδότηση - κλπ) των ατόμων με ειδικές ανάγκες, κατ' εκτίμηση παρουσιάζεται ασυγκρίτως μεγαλύτερο από αυτό που μπορεί να δαπανηθεί, για ένα έστω ποσοστό αυτών των ατόμων, στην προσπάθεια επαναδραστηριοποίησής τους σε εργασιακό περιβάλλον.

Επειδή λοιπόν, όπως γίνεται κατανοητό, τα άτομα με τις ειδικές ανάγκες χαρακτηρίζει κάποια ιδιαιτερότητα και επομένως επιβάλλεται η ξεχωριστή τους αντιμετώπιση, η πολιτεία μέσω του ΟΑΕΔ - βασικού φορέα της απασχόλησης — δημιουργεί ειδική υπηρεσία με πρότυπα δύο πρότυπα γραφεία στην Αθήνα αρχικώς, για την εξυπηρέτηση των κατηγοριών αυτών των «ανέργων».

Η στελέχωση των υπηρεσιών αυτών συνίσταται στην ύπαρξη ειδικών επισημόνων όπως Συμβούλων Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Ψυχολόγων, Κοινωνικών Λειτουργών, Τοποθετητών

Εργασίας και τέλος διοικητικών υπαλλήλων.

Η αρχική διαδικασία ένταξης στην «προστασία» του νόμου, αναφέρεται στην υποχρέωση που έχει ο ενδιαφερόμενος να εγγραφεί στα μητρώα ανέργων των ειδικών υπηρεσιών του ΟΑΕΔ, ακολουθώντας μια διαδικασία σχετικά μεγάλης χρονικής διάρκειας (εξέταση από κρατικό νοσηλευτικό ίδρυμα, βεβαίωση από πρωτοβάθμιο υγειονομική επιτροπή και πολλές φορές απο δευτεροβάθμιο και στη συνέχεια εγγραφή στα μητρώα ανέργων).

Εν συνεχεία η μετά από επανειλημμένες συνεντεύξεις με τον ίδιο και μέλη της οικογενείας του, διερεύνηση του ιστορικού του, των επιθυμιών του και των τωρινών του δυνατοτήτων. Η κατάταξή του τέλος σε βαθμίδα προτεραιότητας ανάλογα με τις δυνατότητες ένταξης επαγγελματικής κατάρτισης (εκπαίδευσης), ιδιαίτερες ικανότητες, εντοπισμός προβλήματος (πχ. φυσική αναπηρία ψυχολογική - διανοητική).

Προκειμένου για άτομα με ψυχιατρικό ή ψυχολογικό πρόβλημα, παρ' ότι δεν διαφοροποιούνται στις διατάξεις των 2 νόμων (του 963/79 και του βελτιωμένου 1648/84) ο ΟΑΕΔ αντιλαμβανόμενος την ιδιαιτερότητα των περιπτώσεων αυτών, τις ξεχωρίζει απο τις άλλες ειδικές ανάγκες και δημιουργεί ξεχωριστό πρόγραμμα «επαγγελματικού προσανατολισμού και κατάρτισης». Γι' αυτό τον σκοπό δημιουργεί νέα πρότυπη ειδική υπηρεσία Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Επαγγελματικής αποκατάστασης. Στο πρόγραμμα αυτό που εκπονείται σε συνεργασία με την Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών, έχει ως σκοπό τον προσανατολισμό, την επαγγελματική επιλογή και αποκατάσταση αυτών που μπορούν να εισέλθουν στην ελεύθερη αγορά εργασίας.

Η υπηρεσία αυτή συστεγάζεται με την αρμοδία του Αιγινήτειου Νοσοκομείου και ασχολείται με την από κοντά παρατήρηση - συνεργασία και παρέμβαση στα μέλη που παρακολουθούν το «προστάδιο» της επαγγελματικής κατάρτισης επανακοινωνικοποίησης.

Το «προστάδιο» αυτό, που διαρκεί 60 εργάσιμες ημέρες, μπορούν να παρακολουθήσουν άτομα, που ναι μεν έχουν απομακρυνθεί από τον χώρο εργασίας για τους γνωστούς λόγους επί πολύ και έχουν εγκαταλείψει εκπαίδευση οποιασδήποτε βαθμίδας, αλλά που έχουν όλες τις προϋποθέσεις για επανένταξη. Το τελευταίο αυτό στοιχείο εκτιμάται μετά από επιλογή του υποψηφίου που γίνεται από την επιστημονική ομάδα και η οποία αποτελείται από Ψυχίατρο, Σύμβουλο Ε.Π., Ψυχολόγο, Κοινωνικό Λειτουργό. Μέσα που χρησιμοποιούν οι παραπάνω είναι, κατά βάση η συνέντευξη και όπου χρειάζεται tests προβολικά, ικανοτήτων, διαφερόντων, ώστε με την εκτίμηση των στοιχείων που προκύπτουν να καταστεί σαφές αν υπάρχουν δυνατότητες νέας επαγγελματικής επιλογής, επομένως κοινωνικής ένταξης.

Μετά το πέρας της περιόδου των 60 εργασίμων ημερών, γίνεται μια επανεκτίμηση και ανάλυση κάθε περιπτώσεως και παίρνοντας αποφάσεις στις οποίες συμμετέχουν όλοι οι προαναφερθέντες ειδικοί επιστήμονες αλλά και ο ενδιαφερόμενος. Η απόφαση που παίρνεται έχει τρεις δυνατότητες επιλογής για εκείνους που:

- α) μπορούν να γίνουν δεκτοί κατ' ευθείαν στην παραγωγική διαδικασία δηλ. στην ελεύθερη αγορά εργασίας, με το να ενταχθούν στο πρόγραμμα «επιδότηση εργοδοτών». Το πρόγραμμα αυτό καθορίζει για τους εργοδότες κίνητρα για κάποιο χρονικό διάστημα.

- β) μπορούν αν το επιθυμούν να παρακολουθήσουν εκπαίδευση, όμοια ή άλλη από την προηγούμενη που είχαν, σε κάποιο εκπαιδευτικό δημόσιο ίδρυμα.

- γ) προσανατολίζονται σε δεύτερο στάδιο «προστατευμένης» εκπαίδευσης, στα ετήσια προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης όπου η δυνατότητα επιλογής περιλαμβάνει πέντε τομείς εργαστηρίων
 - γ1 επεξεργασίας δέρματος
 - γ2 ξυλογλυπτικής
 - γ3 βιβλιοδεσίας
 - γ4 κοπτικής-ραπτικής
 - γ5 κατασκευών

Η τελευταία αυτή δυνατότητα (γ) είναι συνέχεια των 60 ημερών προεκπαίδευσης για τα άτομα που για κάποιο λόγο δεν θεωρούνται ακόμη έτοιμα ή ικανά για τις περιπτώσεις α και β. Έχει δε ως σκοπό, αφ' ενός την ενίσχυση της ισορροπίας της υγείας του μέλους με την συνεχή εποπτεία της θεραπευτικής ομάδας, αφ' ετέρου την εμπεριστατωμένη κατά το δυνατόν γνώση κάποιου από τα παραπάνω επαγγέλματα. Σ' αυτό βοηθάει η ύπαρξη προγράμματος κατάρτισης από ειδικούς εκπαιδευτικούς.

Η δε συμμετοχή του ίδιου του ατόμου στη διαδικασία λήψης απόφασης όσον αφορά την επιλογή κάποιου από τα 5 εργαστήρια, συνίσταται στην δυνατότητα που του παρέχεται να παρακολουθήσει, κατά τον πρώτο ή όπου χρειάζεται και δεύτερο μήνα, όλα τα εργαστήρια, ώστε να διαπιστώσει και μόνο του πού η προσαρμογή του άρα και η εκπαίδευσή του θα είναι σωστότερη.

Βασικός στόχος της παραπάνω συμμετοχής στην περίπτωση γ, είναι να μπορεί το εκπαιδευμένο άτομο μετά την ετήσια συμμετοχή του στο πρόγραμμα, να εργασθεί ως ειδικευμένος επαγγελματίας

και με αρκετά μειωμένες τις δυσκολίες της υγείας του.

Οι μέχρι τώρα εμπειρίες μας στα προγράμματα αυτά, μας υποχρεώνουν να σημειώσουμε ορισμένες ουσιαστικές παρατηρήσεις και να κάνουμε κάποιες σκέψεις που θα βοηθούσαν ίσως στη βελτίωση αυτών των προγραμμάτων ή στη δημιουργία επί νέων βάσεων άλλων παρομοίων που εμφανίζονται και που ο ΟΑΕΔ ενισχύει παίζοντας τον ρόλο του «μεσάζοντα» μεταξύ αυτών και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την χρηματοδότησή τους.

Είναι γεγονός που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση ότι η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας. Η εισαγωγή της επιστήμης της πληροφορικής σε όλα τα επίπεδα, η απαίτηση αυτοματοποιημένων τεχνολογικών μεθόδων σ' όλους τους τομείς δραστηριότητας, έχει σαν αποτέλεσμα ώστε η επαγγελματική κατάρτιση τόσο στη μεθοδολογία της όσο και στο περιεχόμενό της γνώσης της να είναι αναγκαία να προσαρμοστεί στις νέες αυτές απαιτήσεις της θέσεως εργασίας, που όπως είναι φυσικό επηρεάζουν τις ευκαιρίες απασχόλησης.

Το ανωτέρω ισχύει για κάθε εργαζόμενο πολύ δε περισσότερο γι' αυτόν που έχει κάποια δυσκολία φυσική - ψυχική ή πνευματική.

Θεωρείται επιτακτική ανάγκη οι υπεύθυνοι που καθορίζουν τα προγράμματα κατάρτισης — εκπαίδευσης και που ως τώρα ατυχώς ήσαν μόνον οι θεράποντες, να είναι ειδικοί επί των θεμάτων της εκπαίδευσης και απασχόλησης, να έχουν δηλ. άμεση γνώση των συγκεκριμένων επαγγελμάτων, των προοπτικών τους, των συνθηκών που ασκούνται, των απαιτήσεών τους και κυρίως των ραγδαίων αλλαγών που καθημερινά εμφανίζονται στους χώρους εργασίας. Είναι αυτονόητο ότι αυτοί βρίσκονται στα οργανωμένα

κέντρα απασχόλησης που η Πολιτεία έχει και οι οποίοι κατά βάση είναι συν τοις άλλοις και οι γνωρίζοντες τα ήδη υπάρχοντα στοιχεία των «ερευνών αγοράς».

Καθίσταται σε όλους αντιληπτό ότι είναι λανθασμένη πολιτική, που οδηγεί εκ προοιμίου σε αποπροσανατολισμούς, άρα αποτυχία, εκ μέρους των διαφόρων φορέων που εκπονούν προγράμματα αποκατάστασης, να προχωρούν στη δημιουργία ειδικοτήτων για εκπαίδευση, με την ελάχιστη ή την ανύπαρκτη εμπειρία ή και ικανότητα εκτίμησης του «χώρου εργασίας και των σημερινών απαιτήσεών του».

Η άποψη δε ότι οι θεράποντες σε κάθε περίπτωση είναι ικανοί να εκτιμήσουν εργασιακά δεδομένα, δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς την πραγματική βοήθεια που παρέχεται στο ίδιο το άτομο στην προσπάθειά του να επανενταχθεί.

Δεν πρέπει να λησμονείται ότι, τα διάφορα «προστατευμένα» προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης εκτός από την αποτελεσματική ιατρική αποκατάσταση που έχουν ως σκοπό να παράσχουν, πρέπει να δίδουν και χρήσιμες και επίκαιρες γνώσεις για να είναι δυνατό η απασχόληση. Αυτό θα έχει σαν συνέπεια τα άτομα αυτά να μπορούν σχετικώς ευκολότερα, αφ' ενός να μεταπηδήσουν σε θέση εργασίας στην ελεύθερη αγορά ή να παράγουν ανταγωνίσιμα προϊόντα αφ' ετέρου, εφ' όσον πρόκειται να γίνουν μέλη συνεργατικών ή προστατευμένων εργαστηρίων.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να μας απασχολήσει σημαντικά είναι ο ελεύθερος επαγγελματικός προσανατολισμός των ειδικών αυτών πελατών μας. Με τις επικρατούσες συνθήκες ανεργίας από το ένα μέρος και την έλλειψη ουσιαστικής ανταγωνίσιμης επαγγελματικής κατάρτισης από το άλλο, δεν είναι δυνατόν να νοηθεί Επαγ/κός Προσ/σμός στο παρόν

στάδιο. Οι δυνατότητες επαγγελματικής επιλογής παρουσιάζονται περιορισμένες για τους έχοντες ειδικές ανάγκες όχι τόσο γι' αυτούς με την φυσική όσο γι' εκείνους με την πνευματική και κυρίως ψυχική αναπηρία, όταν τα πλαίσια επιλογών εξ αιτίας του λόγου της ανεργίας ή των περιορισμένων δυνατοτήτων τους, έχουν σμικρυνθεί σημαντικά και από την ελλιπή ή παροχρημένη κατάρτισή τους σε τομείς δραστηριότητας φθίνοντας ή άλλους που δεν μπορούν να απορροφηθούν.

Έτσι καταλήγει ο πελάτης στην επιλογή της «λύσης ανάγκης» μια και θεωρείται παραδεκτό και από τους πρωταρχικούς στόχους, η τοποθέτηση αυτού με το ειδικό πρόβλημα σε κάποια θέση εργασίας. Τόσο όμως επικίνδυνη επιλογής εξ αιτίας πολλές φορές της ακαταληλότητας του ατόμου που δεν μπορεί να προσαρμοστεί στην λύση αυτή και να αποδώσει, επομένως να καταξιωθεί και να στερεώσει στο κανονικό και όχι στο αναγκαστικά «προστατευμένο» πλαίσιο απασχόλησης. Η δε επικρατούσα άποψη εκ μέρους των θεραπόντων ότι ο ανάπηρος κάνει για κάτι απλό, δημιουργεί σοβαρά ερωτηματικά και αμφιβολίες ως προς την επιστημονικότητά της και ως προς την πραγματική *ώθηση για μόνιμη* αποκατάσταση.

Άλλη βασική παρατήρηση είναι η διάρκεια των παρεχομένων εξειδικευμένων γνώσεων στα «προστατευμένα» εργαστήρια. Είναι από όλους παραδεκτό ότι ένας από τους σκοπούς των προγραμμάτων κατάρτισης είναι η συνέχιση της θεραπευτικής αγωγής, η από κοντά παρακολούθηση των ατόμων που έχουν κυρίως ψυχολογικά προβλήματα και η δημιουργία ειδικών όχι ιδιαίτερα πειστικών συνθηκών εκπαίδευσης. Γι' αυτό άλλως τε και η διαφοροποίησή τους από τα άλλα κοινά προγράμματα κατάρτισης. Επιπροσθέτως δεν πρέπει να λησμονείται και η διακοπή, πολύ συχνά από τα άτομα

αυτά, της παρακολούθησης του προγράμματος για λόγους υγείας. Έτσι λοιπόν φυσικό είναι να δαπανάται σημαντικό μέρος του χρόνου εκπαίδευσης για τα προαναφερθέντα.

Ο δε δεύτερος στόχος, ο της επαγγελματικής κατάρτισης, της παροχής δηλ. των εξειδικευμένων γνώσεων φαίνεται να μην επιτυγχάνεται πλήρως κατά την μικρή ετήσια διάρκεια του προγράμματος. Αν σκεφτούμε ότι ο ΟΑΕΔ λειτουργεί «κανονικά» ταχύρρυθμα τμήματα κατάρτισης για ένα ακαδημαϊκό έτος και δημιουργεί εξειδικευμένους επαγγελματίες που για αρκετό χρονικό διάστημα — στην αρχή της απασχόλησής τους — τοποθετούνται σε βοηθητικές θέσεις, φανταζόμαστε πόσο ο ετήσιος χρόνος κατάρτισης σε άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρείται λίγος.

Απο την παραπάνω εκτίμηση της εμπειρίας μας από την πρακτική εφαρμογή μπορούμε να προτείνουμε τα εξής:

α) Για την αποτελεσματική και μόνιμη επαγγελματική επιλογή και αποκατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες απαραίτητη προϋπόθεση πριν από κάθε προγραμματισμό είναι η συνεργασία με τους φορείς της απασχόλησης και τους ειδικούς γι' αυτό τον σκοπό. Έτσι θα γίνεται η σωστή επιλογή των ειδικοτήτων και η κατάρτιση των αναλυτικών προγραμμάτων αυτών.

β) Αύξηση του χρόνου των 60 ημερών στο προστάδιο της προεργασίας και αναγκαστική μείωση του ορίου ηλικίας των συμμετασχόντων σ' αυτό μελών, κατ' εξαίρεση ως τα 35. Μεγαλύτερη συχνότητα ως τα 25 (ευκολότερη τοποθέτηση σε εργασία).

γ) Αύξηση του χρόνου των ετησίων προγραμμάτων εκπαίδευσης και η δυνατότητα παρακολούθησης από τα μέρη όλων των εργαστηρίων (εκπαίδευσης) για αρκετό χρονικό διάστημα, ώστε η αυτοεκτίμηση από το ίδιο το άτομο να

είναι σωστότερη για το τι μπορεί να κάνει.

δ) Δυνατότητα συμμετοχής περισσοτέρου αριθμού φυσικώς κυρίως αναπήρων σε κανονικά προγράμματα εκπαίδευσης. Όχι ενίσχυση ιδιαιτέρων κέντρων κατάρτισης σ' αυτή την κατηγορία, ώστε να διευκολύνεται εξ αρχής η κοινωνική και επομένως και η εργασιακή τους ένταξη (αποφυγή «ιδρυματισμού»).

ε) Στο στάδιο της επιλογής των ατόμων που θα παρακολουθήσουν τέτοια προγράμματα αποκατάστασης, επιβεβλημένη η παρέμβαση επαγγελματικού Συμβούλου ο οποίος μπορεί να εκτιμήσει κατά περίπτωση αν κάθε υποψήφιος έχει δυνατότητες επαγγελματικής ένταξης και σε ποιούς τομείς.

στ) Τέλος δε νοείται λειτουργία προγραμμάτων επαγγελματικής αποκατάστασης ατόμων με ειδικές ανάγκες χωρίς την συνεχή παρουσία του ειδικού επαγγελματικού συμβούλου.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι παρόμοια προγράμματα προσανατολισμού — κατάρτισης και αποκατάστασης ατόμων με ειδικές ανάγκες, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχουν μόνον για τους «φυσικά» αναπήρους. Γι' αυτούς με τα ψυχολογικά προβλήματα δηλ. πρόγραμμα που εξασφαλίζει την διαφοροποίηση τους και την εξατομίκευσή τους, άρα την ενδεδειγμένη λόγω της υφής της αναπηρίας τους αντιμετώπισή τους, για πρώτη φορά εφαρμόζεται απ' όλο τον ευρωπαϊκό χώρο μόνο στην Ελλάδα.

Δήμητρα Πάντα*

ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓ- ΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.

Προσπαθώντας να μεταφέρουμε μια δραστηριότητα που είδαμε να πραγματοποιείται σε ετήσια βάση σε σχολεία της Αγγλίας οι υπεύθυνοι ΣΕΠ Ν. Θεσ/νίκης οργανώσαμε για τρεις συ-

νεχείς χρονιές, την πρώτη φορά 3/μερο και τις άλλες 4/μερο Πρόγραμμα Εκπαιδευτικής και Επαγγελματικής Πληροφόρησης με την υλικοτεχνική και οικονομική στήριξη του Δήμου.

Στόχοι του Προγράμματος

Ο γενικότερος στόχος του προγράμματος είναι η υπεύθυνη εκπαιδευτική και επαγγελματική Πληροφόρηση και ενημέρωση των νέων από άμεσα αρμόδιες και έγκυρες πηγές πληροφόρησης.

Ειδικότερα το πρόγραμμα επιδιώκει:

α) Να λειτουργήσει ως άνοιγμα προς την εξωσχολική πραγματικότητα και ως μια δοκιμή ουσιαστικής επικοινωνίας ανάμεσα σε μαθητές γονείς και εκπροσώπους εκπαιδευτικών και επαγγελματικών φορέων.

β) Να δώσει την ευκαιρία στους μαθητές να προσεγγίσουν τις εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν και να διευρύνουν το φάσμα των επιλογών τους.

γ) Να συνδέσει τους κόσμους της εκπαίδευσης και της εργασίας και να εντοπίσει τη σχέση επιλογής σπουδών και επιλογής επαγγέλματος.

δ) Να προωθήσει το θεσμό του Σ.Ε.Π.

Φορείς που Συμμετέχουν στο Πρόγραμμα

Για εκπαιδευτική πληροφόρηση συμμετέχουν όλα τα τμήματα Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι., αδιαβάθμητες Σχολές, ΟΑΕΔ, Μέσες

Σχολές. Για επαγγελματική πληροφόρηση με γνώμονα την ομαδοποίηση του Οδηγού Επαγγελμάτων απευθυνόμαστε σε συλλόγους εργαζομένων και οργανισμούς.

Περιγραφή του Προγράμματος

Θα πρέπει να αναφέρω ότι εξακολουθούμε να πειραματιζόμαστε για τη μορφή του προγράμματος.

Παίρνουμε πάντα υπόψη μας τα αξιολογικά σημειώματα που ζητούμε από τους εκπροσώπους και επιχειρούμε αλλαγές για βελτίωση του προγράμματος.

Θα σας περιγράψω σύντομα το φετεινό που πραγματοποιήθηκε 25-18 Απριλίου.

Ένα περίπτερο της Δ.Ε.Θ. διαμορφώθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε υπήρχαν «διαμερίσματα» που φιλοξενούν εκπροσώπους επαγγελματικών ομάδων και των αντίστοιχων σπουδών κάθε επιπέδου.

Την διαμερισματοποίηση του χώρου έκρινε απαραίτητη η εμπειρία μας των δύο προηγούμενων ετών για να εμποδιστεί η άσκοπη περιπλάνηση των μαθητών στο χώρο και η σπατάλη χρόνου και να περιοριστεί ο θόρυβος και η φασαρία.

* Η Δ.Π. είναι πτυχιούχος Αγγλικής φιλολογίας. Έχει Diploma στον ΣΕΠ από το Hatfield Polytechnic School της Αγγλίας και μεταπτυχιακό πτυχίο στα Παιδαγωγικά από το ΑΠΘ. Υπεύθυνος ΣΕΠ Θεσσαλονίκη και τοπικός σύνδεσμος της ΕΛΕΣΥΠ για τη Θεσσαλονίκη. Επικοινωνία: Κριτία 7, 54352 Θεσσαλονίκη. Τηλ. 031/910184

Σε κάθε διαμέρισμα υπήρχαν συγγενικά επαγγέλματα, έτσι ο μαθητής μπορούσε να εξαντλήσει όλες τις ερωτήσεις που είχε γύρω από ένα τομέα σ' ένα χώρο, να βρει εναλλακτικές λύσεις στα ενδιαφέροντά του για σπουδές και επαγγέλματα και να αποκτήσει συνολική εικόνα του συγκεκριμένου επαγγελματικού χώρου. Επίσης πίνακες, σχεδιαγράμματα, οργανογράμματα και οτιδήποτε πληροφοριακό υλικό που δεν είχε όμως διαφημιστικό χαρακτήρα πρόσφερε παραστατικά πληροφοριακά στοιχεία. Οι οργανισμοί που φιλοξενήθηκαν στο πρόγραμμα ήταν τοποθετημένοι δίπλα σε επαγγέλματα συγγενικά προς τις δραστηριότητές τους και έδιναν πληροφορίες για τις κλαδικές δραστηριότητες που στηρίζουν και προωθούν και τις ειδικότητες του προσωπικού που απασχολούν. Σε ιδιαίτερο χώρο Επιμελητήρια και εκπρόσωποι μεγάλων κλάδων παραγωγής έδιναν πληροφορίες για τη γενικότερη κατάσταση της απασχόλησης των κλάδων αυτών ειδικά στο Νομό Θεσ/νίκης αλλά και το ρόλο τους στην οικονομία.

Οι εκπρόσωποι κάθονταν σε τραπέζια και η παροχή πληροφόρησης είχε τη μορφή ερωταπαντήσεων. Πρόσθετα κάθε εκπρόσωπος είχε ετοιμάσει ενημερωτικό έντυπο όπου αναγράφονταν περιληπτικά πληροφορίες για το χώρο που εκπροσωπούσε. Το έντυπο αυτό δίνονταν σε κάθε σοβαρά ενδιαφερόμενο και παράλληλα πακέτο από όλα τα έντυπα στάλθηκε σ' όλες τις σχολικές μονάδες για να εμπλουτιστεί το αρχείο πληροφόρησης Σ.Ε.Π. Επίσης θα σταλεί όπως κάθε χρόνο σ' όλους τους υπεύθυνους Σ.Ε.Π. για αναπαραγωγή και προώθηση στα σχολεία της περιοχής τους.

Το Κοινό που Επισκέπτεται το Πρόγραμμα

Θεωρώντας πρακτικά αδύνατο να επισκεφτούν το πρόγραμμα οργανωμένα

όλοι οι μαθητές Γ' Γ/σίου και Α' και Β' Λυκείου που όλοι βρίσκονται σε σημείο λήψης απόφασης, φέτος καταρτίσαμε πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο πέρα από την ελεύθερη προσέλευση κάθε ενδιαφερόμενου στο πρόγραμμα ήρθαν υποχρεωτικά και προγραμματισμένα οι μαθητές της Β' τάξης Γενικού Λυκείου, Α' ΤΕΔ και ΕΠΑ και Εσπερινών Λυκείων και ΤΕΣ.

Για καλύτερη αξιοποίηση του προγράμματος είχε προηγηθεί διδασκαλία προετοιμασίας στα σχολεία με οδηγίες και ερωτηματολόγια. Επίσης πριν μπουν στο χώρο του προγράμματος οι μαθητές ενημερώνονταν και πάλι σε ειδική αίθουσα υποδοχής όπου τους δίνονταν σχετικές οδηγίες.

Αξιολόγηση του Προγράμματος

Επιστημονική αξιολόγηση του προγράμματος δεν έχει γίνει, μια διαχρονική παρακολούθηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος δεν βλέπουμε να είναι δυνατή. Άλλωστε η υλοποίηση του προγράμματος σχετίζεται με τη σύνθεση των υπευθύνων ΣΕΠ και τον φορέα χρηματοδότησης. Παρουσιάζει δηλ. το πρόγραμμα μια ρευστότητα και ως προς τη συνέχισή του και ίσως την καθιέρωσή του ως θεσμού αλλά και ως προς τη μορφή του και το σχήμα του.

Μια σφυγομέτρηση της γνώμης μαθητών και εκπροσώπων φορέων τις δύο προηγούμενες χρονιές έδωσε σε γενικές γραμμές θετικά συμπεράσματα, φέτος θα στείλουμε 2.500 ερωτηματολόγια ενδεικτικά σε μαθητές που πέρασαν από το πρόγραμμα και θα επεξεργαστούμε τα στοιχεία.

Με βάση την προσωπική μας εκτίμηση και γνωρίζοντας τις ανάγκες που αφήνει ακάλυπτες η περιορισμένη και με όλα τα γνωστά προβλήματα εφαρμογή του ΣΕΠ στο σχολείο, βλέπουμε χρόνο

με το χρόνο αυξημένο ενδιαφέρον και απο τους μαθητές αλλά και από τους φορείς που συμμετέχουν εθελοντικά στο πρόγραμμα.

Μερικά από τα σημεία που επισημαίνουμε είναι:

1. Είναι ίσως η μοναδική ευκαιρία να βρει ο μαθητής συγκεντρωμένους σ' ένα χώρο 180-200 αρμόδιους εκπροσώπους φορέων και να καλύψει σε μια ώρα κάποιες ανάγκες πληροφόρησης που θα χρειαζόταν καιρό και τρέξιμο από υπηρεσία σε υπηρεσία.

2. Συναντά συγχρόνως εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς φορείς και συσχετίζει τις εκπαιδευτικές διεξόδους με τα επαγγέλματα.

3. Βρίσκει εναλλακτικές λύσεις στα ενδιαφέροντά του για σπουδές και επαγγέλματα μέσα από διαφορετικά επίπεδα σπουδών.

4. Η πληροφόρηση αλλά και το έντυπο πληροφοριακό υλικό που εμπλουτίζει κάθε χρόνο το αρχείο πληροφόρησης ΣΕΠ των σχολείων είναι ανανεωμένο έγκυρο και επίκαιρο.

5. Η επικοινωνία του κέντρου ΣΕΠ με τους φορείς της περιοχής μας για το πρόγραμμα δημιουργεί βάσεις για μελλοντική συνεργασία.

6. Προκαλείται μια γενική ευαισθητοποίηση του κόσμου στο θεσμό του ΣΕΠ.

Και για να μη μείνουμε με την εντύπωση μόνο των θετικών σημείων θα πρέπει να τονιστεί ότι το πρόγραμμα είναι αρκετά ευαίσθητο. Η επιτυχία του εξαρτάται από πολλούς αστάθμητους παράγοντες.

Βασικός και καθοριστικός παράγοντας είναι η σχέση συνεργασίας με τον συνδιοργανωτή. Η τοπική αυτοδιοίκηση, ούσα πολιτική αρχή, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα θέλοντας να εκμεταλλευτεί πολιτικά το πρόγραμμα. Άλλωστε είναι ο οικονομικός φορέας

στήριξης του προγράμματος. Η πολιτική διάσταση ανάμεσα στη Δ.Ε.Θ. που παραχώρησε το χώρο και το Δήμο Θεσ/κης, ήταν αιτία να αλλαχτεί περίπτερο την τελευταία στιγμή, να μη παραχωρηθούν καθαρίστρες, να μην υπάρχει η μεταχείριση από την Δ.Ε.Θ. που υπάρχει σ' όλες της εκδηλώσεις που φιλοξενεί.

Ένας άλλος παράγοντας που καθορίζει την επιτυχία του προγράμματος είναι η προσέλευση των εκπροσώπων που μέχρι την τελευταία στιγμή δεν μπορεί να ξέρει κανείς αν και πόσοι θα έρθουν, πόσο θα μείνουν και αν θα υπάρχουν εκπρόσωποι κάποιου φορέα όλες τις μέρες του προγράμματος. Βέβαια καταρτίζεται πρόγραμμα εκπροσώπησης από τους φορείς αλλά ας μη ξεχνούμε ότι η παρουσία των εκπροσώπων είναι εθελοντική.

Η προετοιμασία των μαθητών από το σχολείο αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα επιτυχίας. Δηλαδή το πόσο μελετημένα ο καθηγητής ή η καθηγήτρια χρησιμοποίησε το υλικό που στάλθηκε από το γραφείο μας για να ευαισθητοποιήσει και να προετοιμάσει τους μαθητές. Βλέπουμε παιδιά να περιφέρονται στο χώρο του προγράμματος άσκοπα. Διαπιστώνουμε λοιπόν πόσο συνδεδεμένα είναι όλα τα προβλήματα του Σ.Ε.Π. Η έλλειψη επιμορφωμένων και ευαισθητοποιημένων στο θεσμό καθηγητών δυσκολεύει την αξιοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.

Μια άλλη μεγάλη ευαισθησία του προγράμματος βρίσκεται στην παροχή πληροφόρησης. Οι εκπρόσωποι απαντούν σε ερωτήσεις των παιδιών βάσει ενδεικτικού, μη δεσμευτικού βεβαίως, ερωτηματολογίου που στάλθηκε στα σχολεία αλλά και στους ίδιους, ωστόσο με κανένα τρόπο δεν μπορούμε να ελέγξουμε πόσα υποκειμενικά στοιχεία αξιολόγησης περιέχει η πληροφόρηση που παρέχουν.

Τελειώνοντας μπορώ να αναφέρω και

άλλους απρόβλεπτους παράγοντες όπως οι στάσεις εργασίας στα αστικά λεωφορεία που εμποδίζουν τη μετακίνηση των μαθητών. Προεκλογική περίοδος σε κάποιους φορείς δυσχεραίνει την εκπροσώπησή τους. Απεργιακές κινητοποιήσεις. Καταλήψεις στα ΤΕΛ (φέτος) που προκάλεσαν υπουργική διαταγή να μη χαθεί καμμία ώρα μάθημα.

Είναι γεγονός ότι η επανάληψη του προγράμματος για τρεις συνεχείς χρονιές το έχει κάνει πια γνωστό στους εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς κύκλους

της πόλης μας. Οι περισσότεροι πρόθυμα ανταποκρίνονται. Πιστεύουμε στα θετικά αποτελέσματα του γι' αυτό και το επαναλαμβάνουμε. Ευχόμαστε να φτάσουμε σε κάποιο σημείο να μπορεί η Δ/θμια Εκπ/ση να στηρίξει και οικονομικά το πρόγραμμα και τέτοια ή παρόμοια προγράμματα να πραγματοποιούνται σε μόνιμη βάση.

Η επίλυση των προβλημάτων του ΣΕΠ από το ΥΠΕΠΘ μέσα από θεσμικές αλλαγές θα βοηθήσει στην μεγαλύτερη απήχηση τέτοιων προγραμμάτων, την αποτελεσματικότητά τους και τη πληρέστερη υλοποίηση των στόχων του θεσμού.

Κώστας Αναστασίου*

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ Σ.Ε.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΟΝ Σ.Ε.Π.

Η εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπ/ση με το νόμο 309/76, πραγματικά, θα μπορούσε να πει κανείς, ότι ήταν μια καινοτομία αναγκαία, που τάρaxε πολλά «λιμνάζοντα» νερά στο χώρο του σχολείου και στην παραδοσιακή διδασκαλία των μαθημάτων.

Ήταν πραγματικά μια καινοτομία η εφαρμογή του θεσμού του ΣΕΠ, που άλλοι προσδοκούσαν πολλά από αυτόν — δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ακούστηκαν και ακραίες θέσεις, ότι ο ΣΕΠ θα θεραπεύσει «πάσαν νόσον...» στα πράγματα της εκπ/σης και στον Προσανατολισμό των μαθητών, (κάποτε θα πρέπει να μας απασχολήσει ο όρος προσανατολισμός και το πόση ζημιά μπορεί να κάνει στην εφαρμογή του θεσμού) και άλλοι δυσπιστούσαν δογματικά, με έντονη την καχυποψία, για την προσφορά του θεσμού.

Επίσης είναι γεγονός, που κανέναν καλοπροαίρετα δεν θα μπορούσε να μην επισημάνει — ότι η εφαρμογή του θεσμού στην Ελλάδα συμπίπτει με μια περίοδο, όπου το αυξημένο πρόβλημα της ανεργίας έρχεται να αυξήσει την επιχειρηματολογία των δύσπιστων απέναντι στη χρησιμότητα του θεσμού. «Καλός και αναγκαίος ο ΣΕΠ,» λένε, αλλά όταν υπάρχουν δουλειές. Από την ώρα που η ανεργία κτυπάει την πόρτα του νέου, ο ΣΕΠ θεωρείται πολυτέλεια.

Μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα αντιφατικών εκτιμήσεων και με δεδομένες τις εγ-

γενείς δυσκολίες που υπάρχουν στην εφαρμογή κάθε νέου — ξεκινάει τα πρώτα βήματά του ο ΣΕΠ στο σχολείο.

Σήμερα, ύστερα από 12 χρόνια εφαρμογής του, πώς παρουσιάζεται η κατάσταση;

Και σήμερα μπορούμε να διακρίνουμε τις ίδιες διαφορετικές εκτιμήσεις. Από τη μια εκείνοι που υπεραισιόδοξα βλέπουν ότι «όλα πάνε καλά» και από την άλλη τους άλλους που υπεραπαισιόδοξα διακρίνουν τον «χαμένο κόπο» χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα.

Αν θέλουμε όμως να είμαστε αντικειμενικοί, ισχύει και δω το των Λατίνων «IN MEDIA EST VIRTUS».

Αυτή η αντικειμενικότητα μας υποχρεώνει να δούμε και τα όποια λίγα ή πολλά θετικά στοιχεία αλλά και τις αδυναμίες και ελλείψεις (λίγες ή πολλές) που αναφάνηκαν:

Θα ήθελα σ' αυτό το σημείο να μείνω λίγο σ' αυτές τις αδυναμίες και ελλείψεις, που πιστεύω ότι ξεκινούν από την «μη έξωθεν καλήν μαρτυρίαν» του ΣΕΠ. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι και σήμερα, περισσότερο ίσως από χθές, υπάρχει μια διάχυτη καχυποψία — καχυποψία που ξεκινάει από το φόβο των μεγάλων κυρίως, μήπως ο ΣΕΠ τελικά στόχο έχει την αποσυμφόρηση των Πανεπιστημίων: Μήπως θέλει να προσανατολίσει τα παιδιά σε επαγγέλματα εξωπανεπιστημιακά.

Μια τέτοια «έξωθεν» καχυποψία δεν είναι δύσκολο να περάσει και μέσα στην

* Ο Κ.Α. είναι φιλόλογος με πεντάμηνη επιμόρφωση στον ΣΕΠ και επιμόρφωση στη ΣΕΑΜΕ Αθηνών. Τοπικός σύνδεσμος της ΕΛΕΣΥΠ στα Γιάννενα. Επικοινωνία: Ευεργετών 3, 45333 Γιάννενα. Τηλ. 0651/22655

τάξη και να δημιουργήσει προβλήματα στην εφαρμογή του θεσμού, όπως και δημιουργεί.

Και έρχονται αυτά τα προβλήματα να προστεθούν στα ήδη υπάρχοντα μέσα στο σχολείο, από την ώρα που ο ΣΕΠ μπαίνει στο ωρολόγιο πρόγραμμα.

Προβλήματα του τύπου, ποιός θα αναλάβει την εφαρμογή του θεσμού, πόσες ώρες θα αναλάβει, πώς θα βοηθηθεί και από ποιούς;

Βέβαια κάποιοι θα παρατηρήσουν, ότι υπάρχει Διαταγή του Υπουργείου που καθορίζει σαφέστατα τα παραπάνω. Όσοι ζούμε τη σχολική πραγματικότητα ξέρουμε καλά, πόσο εφαρμόζεται αυτή η Διαταγή και, γιατί όχι, πόσο μπορεί να εφαρμοστεί.

Έτσι δεν μας παραξενεύει το γεγονός ότι ο ΣΕΠ είναι μια ώρα για συμπλήρωση ωραρίου, ούτε ότι τον αναλαμβάνουν κάποιοι που ούτε καν ξέρουν τι σημαίνει ο όρος ΣΕΠ, ούτε ότι την ώρα της εφαρμογής του γίνεται συμπλήρωμα της ύλης στο μάθημα της ειδικότητας του εφαρμόζοντος το θεσμό.

Εμείς στα Γιάννινα είχαμε την τύχη, και ευτυχώς εξακολουθούμε να έχουμε, να συνεργαστούμε αρμονικά με τους Δ/ντές των Σχολείων και ιδιαίτερα με τους εκάστοτε Δ/ντές της Δ/θμιας εκπ/σης και τους Σχολικούς Συμβούλους, οι οποίοι, πρέπει να ομολογήσουμε, ευαισθητοποιήθηκαν στον τομέα του ΣΕΠ, πολύ πιο γρήγορα και πολύ πιο ουσιαστικά από ό,τι και εμείς περιμέναμε.

Λέω εμείς, και θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονίσω ότι στα Γιάννινα με δμηνο Σεμινάριο στο ΣΕΠ είμαστε 9 συνάδελφοι, που από την πρώτη στιγμή συγκροτήσαμε ομάδα και όλες μας οι ενέργειες και οι πρωτοβουλίες ξεκινούν και καταλήγουν σ' αυτή.

Έτσι ήταν πιο εύκολο για μας διασπαρμένοι σε σχολεία να προχωρήσου-

με στην ευαισθητοποίηση των πιο πολλών συναδέλφων.

Πολύ γρήγορα καταλάβαμε, παίρνοντας τα μηνύματα των συναδέλφων που εφαρμόζουν το θεσμό, με τους οποίους έχουμε συχνότατη επικοινωνία, ότι το ενδιαφέρον των μαθητών από την Γ' Γυμνασίου και έπειτα στρέφεται κατεξοχήν στην πληροφόρηση.

Τα μηνύματα που έφταναν σε μας τόνιζαν, ότι τα θεωρητικά μαθήματα που αποσκοπούσαν στην αυτογνωσία του μαθητή, πολύ λίγο ή για να είμαι πιο ακριβής καθόλου δεν ενδιέφεραν το μαθητή, με αποτέλεσμα να πολλαπλασιάζονται τα προβλήματα μέσα στην τάξη. Επίσης τα μηνύματα έλεγαν, ότι, όταν γίνονταν πληροφόρηση, τότε αυτόματα είχαμε κάθετη μείωση των προβλημάτων και «προκλητική» θα μπορούσε να πει κανείς όξυνση του ενδιαφέροντος των μαθητών.

Επηρεασμένοι από τέτοια μηνύματα, αποφασίσαμε να κινηθούμε για την οργάνωση ενός Κέντρου Πληροφόρησης σε επίπεδο Νομού.

Μέλη της ομάδας ανέλαβαν τη σύνταξη πινάκων με τη Δομή και τις Διεξόδους όλων των τύπων Λυκείων και τις Διεξόδους μετά το Γυμνάσιο.

Επίσης αρχίσαμε αποδελτίωση στοιχείων από διαφορετικές και ποικίλες πηγές για επαγγέλματα και προχωρήσαμε στο σχηματισμό Μονογραφιών επαγγελμάτων σε ειδικά Ντοσιέ.

Μ' αυτά τα όπλα στα χέρια μας — και με καλές δημόσιες σχέσεις — ξεκινήσαμε να βρούμε αίθουσα και γραφείο στη Νομαρχία για εγκατάσταση του Κέντρου Πληροφόρησής ΣΕΠ.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι αρμόδιοι, όταν είδαν πώς λειτουργούσαμε και τι έργο ξεκινήσαμε, κινητοποιήθηκαν οι πάντες και μέσα σε 24 ώρες βρέθηκε γραφείο στη Νομαρχία.

Το πιο σημαντικό εξευρέθηκαν πόροι

απο τη ΝΕΛΕ και από τον προϋπολογισμό της Νομαρχίας, για την κατασκευή 3 προθηκών για τοποθέτηση των Μονογραφιών (και μιλάμε για δαπάνη της τάξης των 110 χιλιάδων δρχ.)

Σ' αυτό το σημείο θέλω να τονίσω την εμπειρία μας από την οργάνωση του Κέντρου Πληροφόρησης. Όλοι είναι διατεθειμένοι να βοηθήσουν, όταν βλέπουν ότι κάτι γίνεται. Κι αυτό πετύχαμε εμείς, θέλουμε να πιστεύουμε. Από κεί και πέρα νομίζουμε ότι τα πράγματα γίνονται πιο εύκολα για μας. Με τον τοπικό τύπο και το Ρ/Σ προβάλαμε στην αρχή, σε καθημερινή σχεδόν βάση την ίδρυση και το σκοπό του Κέντρου Πληροφόρησης, το οποίο λειτουργούμε σε καθημερινή βάση 8.30-1 το πρωί και 5-7. Το απόγευμα.

Τη λειτουργία του ανέλαβε ο υπεύθυνος ΣΕΠ του Νομού, με τη βοήθεια 2 μελών της ομάδας που αποσπάστηκαν το καθένα για μια μέρα στο Κέντρο Πληροφόρησης.

Στο Κέντρο υπάρχουν ειδικά τραπεζάκια δυναμικότητας 8-10 ατόμων για μελέτη στοιχείων και συζήτηση με τον υπεύθυνο.

Το κέντρο μας έχει συνεχή επαφή με τα επιμελητήρια και τους αρμόδιους φορείς για την αγορά εργασίας στην περιοχή. Κάθε χρόνο συλλέγει και παρουσιάζει με σχετικούς πίνακες στοιχεία της αγοράς εργασίας.

Σαν Κέντρο αναλάβαμε 15νθήμερες — 15λεπτες Ραδιοφωνικές εκπομπές στον τοπικό Ρ/Σ σε ετήσια βάση. Ομιλητές: Μέλη της ομάδας Δ/ντής Β/θμιας Εκπ/σης—Προϊστάμενος Γραφείου — Σχολικοί Σύμβουλοι — Δ/ντές σχολείων, με θέματα σχετικά με το ΣΕΠ και την εφαρμογή του.

Η Λειτουργία του Κέντρου μας αποτέλεσε και θέμα τηλεοπτικής κάλυψης στην εκπομπή «3 στον αέρα».

Το Κέντρο μας προχώρησε σε έρευνα σχετική με τα αποτελέσματα των Γενι-

κών Εξετάσεων έτους 1987-88 στο Νομό μας. Τα στοιχεία της έρευνας αυτής τέθηκαν στη Διάθεση της Δ/νσης Β/θμιας Εκπ/σης για μελέτη και προβληματισμό.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Κέντρο Πληροφόρησης από τον Απρίλιο 1986 μέχρι σήμερα επισκέφτηκαν 2.465 άτομα από τα οποία 1589 μαθητές και 876 γονείς. Χρόνος παραμονής στο Κέντρο υπολογίζεται κατά μέσον όρο 5-7 λεπτά το άτομο — για συγκέντρωση πληροφοριών και συζήτηση.

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετώπισε το Κέντρο μας ήταν μετά τα αποτελέσματα των Γενικών Εξετάσεων κάθε χρονιά, η αυξημένη ζήτηση πληροφοριών για σπουδές στο εξωτερικό. Επειδή βλέπαμε ότι οι συμπολίτες μας ταλαιπωρούντο με μετάβαση στην Αθήνα, ζητήσαμε με ειδικό έγγραφο από όλες τις πρεσβείες υλικό για σπουδές στη χώρα τους. Έτσι φτιάξαμε ειδικούς φακέλους για σπουδές σε 22 χώρες, 15 Δυτικές και 7 Ανατολικές. Και από αυτό το βήμα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους υπεύθυνους των πρεσβειών που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά μας.

Το Κέντρο τροφοδοτεί με πληροφοριακό υλικό όλα τα σχολεία του Νομού και είναι τόπος έλξης για τους συναδέλφους που εφαρμόζουν το θεσμό.

Λειτουργεί στο Κέντρο μας σε μόνιμη βάση Έκθεση Πληροφοριακού υλικού. Αυτή η έκθεση με ευθύνη του Κέντρου και με συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μεταφέρθηκε και στους άλλους Δήμους του Νομού μας για 2 ή 3 μέρες σε κάθε Δήμο.

Μεταφέρθηκε επίσης η Έκθεση ύστερα από συνεννόηση και στους γειτονικούς Δήμους Πρέβεζας-Ηγουμενίτσας—Φιλίππιάδας-Φιλιατών-Παραμυθιάς.

Θα πρέπει να πούμε ότι η λειτουργία της έκθεσης, όπου παρουσιάστηκε, έτυ-

χε των ευνοϊκότερων σχολίων από τους φορείς και τον τοπικό τύπο, ενώ η προσέλευση γονιών-μαθητών ήταν κάτι παραπάνω από εντυπωσιακή. Σε κάθε Δήμο το Κέντρο μας συνδύαζε τη λειτουργία της Έκθεσης Πληροφοριακού Υλικού ΣΕΠ με μια συνάντηση Γονέων με μέλη της ομάδας, όπου γίνονταν μια σχετική εισήγηση για το θεσμό του ΣΕΠ και ακολουθούσε συζήτηση.

Σίγουρα, για τα Γιάννινα μιλάμε, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι καταφέραμε με το Κέντρο Πληροφόρησης ΣΕΠ να κερδίσουμε, σε πολύ μεγάλο βαθμό την «έξωθεν καλήν μαρτυρία» για το θεσμό και να μειώσουμε πολύ την καχυποψία.

Θέλουμε να πιστεύουμε, ότι αυτό που κάναμε και κάνουμε είναι πολύ αποδοτικό τόσο για το θεσμό όσο και για την ουσιαστικότερη πληροφόρηση των μαθητών. Γιατί ας μη γελιόμαστε. Μιλάμε για πληροφόρηση, στη Γ΄ Γυμνασίου και Β΄ Λυκείου.

Όσοι έχουμε εμπειρία της τάξης ξέρουμε πολύ καλά, πόσο αυτή η πληροφόρηση μπορεί να είναι αποδοτική μέσα την τάξη.

Και ας μη προλάβει κανείς να σκεφτεί, ότι «αυτό είναι θέμα διδάσκοντος», γιατί, τι να κάνει ο καλός δάσκαλος, όταν ετερόκλητα ενδιαφέροντα πληροφόρησης

μέσα στην τάξη δημιουργούν τη δικαιολογημένη αδιαφορία;

Κυρίες και Κύριοι,

Σας παρουσιάσαμε μια εικόνα της Λειτουργίας του Κέντρου Πληροφόρησης που ιδρύσαμε στο Νομό μας. Μιας λειτουργίας που πιστεύουμε ότι προσεγγίζει δυναμικά και ουσιαστικά την εφαρμογή του ΣΕΠ.

Εμείς κάναμε μια αρχή για να βγεί ο θεσμός και έξω από το σχολείο. Νομίζουμε, και θέλουμε να πιστεύουμε ότι το «νόμισμά μας» δεν είναι «κάλπικο», ότι είναι μια καλή Αρχή.

Χρειάζονται πολλά ακόμα να γίνουν. Εμείς σαν ομάδα, για το αύριο της εφαρμογής του ΣΕΠ στην περιοχή μας, χωρίς να παραμελούμε την εφαρμογή μέσα στην τάξη, έχουμε κι άλλα σχέδια.

Δεν ξέρουμε, αν και πόσο θα μπορέσουμε να τα πραγματοποιήσουμε.

Το σίγουρο είναι ότι μπορούμε να διαβεβαιώσουμε ότι η εμπειρία της εργασίας μας σαν Ομάδα είναι εκείνη που βοήθησε τα μέγιστα σ' ό,τι — το μικρό ή μεγάλο — πετύχαμε στο Νομό μας. Ένα τέτοιο μήνυμα δεν στέλνουν και οι συνάδελφοι της Θεσ/νίκης;

Κι αυτό ας είναι το μήνυμά μας:

Ομαδική δουλειά σε κάθε περιοχή και τότε σίγουρα ο θεσμός του ΣΕΠ θα «περπατήσει» καλύτερα.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΒΟΛΟ

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός είναι ένας θεσμός που παίζει καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία μιας κοινωνίας, γι' αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαίτερα ευαίσθητος και επικίνδυνος.

Στα Σχολεία μας, Γυμνάσια και Λύκεια, που αποτελούν τον κορμό της μόρφωσης και της παραγωγικής ετοιμότητας, εισάγεται με ξεχωριστό κεφάλαιο του καινούριου νόμου για την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και εφαρμόζεται παράλληλα με τα εγκύκλια και ειδικά μαθήματα. Με τη βοήθεια του καθηγητή Σ.Ε.Π. δίνονται υπεύθυνες και καθοριστικές πληροφορίες σ' όλα τα νέα παιδιά, αφού κάνουν τον αυτοέλεγχο και την αυτοκριτική, ώστε να μπορέσουν να ενημερωθούν σ' όλο τον κυκλώνα των επαγγελματίων και των τεχνών και έτσι να διευκολυνθούν να επιτύχουν την προσαρμογή τους στο σχολείο, στο επάγγελμα και στη ζωή.

Ο καθηγητής Σ.Ε.Π. προετοιμάζει τους μαθητές για τις κατοπινές επαγγελματικές τους επιλογές με το να γίνεται ένας αντικειμενικός και ουδέτερος συζητητής, με το να συντονίζει τις συζητήσεις μεταξύ των μαθητών του, αποφεύγοντας να διατυπώνει υποκειμενικές απόψεις ή να κάνει κρίσεις θετικές ή αρνητικές για τις διατυπούμενες απόψεις.

Ο καθηγητής Σ.Ε.Π. δεν κάνει γνωματεύσεις ειδικού, δε δίνει συνταγές, αλλά απλά βοηθάει να τεθούν ερωτήματα και να αποκρυσταλλωθούν οι ικανότητες

που κάθε νέος διαθέτει, για να μπορέσει ο καθένας να απαντήσει στα ερωτήματα μόνος του. Και νομίζω πως είναι πολύ βασικό να ξέρουμε τους δρόμους που ανοίγονται μπροστά μας. Η χαρά της επιτυχίας είναι η «ολοκληρωμένη χαρά». Η μεγάλη τεχνολογική πρόοδος και οι ραγδαίες κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις δημιούργησαν αυξημένες απαιτήσεις, που έκαναν τη ζωή πολύπλοκότερη και πιο δύσκολη, ώστε οι νέοι μας να έχουν ανάγκη σήμερα από επισημονικά και τεχνικά εφόδια. Παλιότερα η επιλογή επαγγέλματος για τους νέους στηριζόταν στην πείρα των γονιών και στην επιθυμία του νέου, ενώ ξέρουμε πως για τη σωστή εξάσκηση ενός επαγγέλματος μετράει η κατάλληλη νοητική ικανότητα, οι ειδικές δεξιότητες, η προσωπικότητα του υποψήφιου και η σωστή εκπαιδευτική και επαγγελματική πληροφόρηση.

Πολλοί όμως παράγοντες, όπως οι λίγες ώρες διδασκαλίας, το ανειδίκευτο προσωπικό, η παραπληροφόρηση κ.α. μπορούν πολύ εύκολα να οδηγήσουν σε πλάνες τα παιδιά μας και να φέρουν αντίθετα αποτελέσματα απ' αυτό που επιδιώκει.

Τους υψηλούς λοιπόν στόχους που έχει βάλει στο πρόγραμμά του ο Σ.Ε.Π. δεν είναι δυνατό να τους φθάσουμε αν περιοριστούμε μόνο σε μια συζήτηση μιας διδακτικής ώρας την εβδομάδα μέσα στην τάξη και μάλιστα για ένα τετράμηνο σε κάθε τάξη. Γι' αυτό προγραμ-

* Ο Ε.Π. έχει πεντάμηνη επιμόρφωση στο ΣΕΠ. Είναι υπεύθυνος ΣΕΠ νομού Μαγνησίας και τοπικός εκπρόσωπος της ΕΛΕΣΥΠ στο Βόλο.

Επικοινωνία: Δ/ση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Διοικητήριο, Βόλος 38001., τηλ.: 0421/20320, 26441.

ματίσαμε και υλοποιήσαμε κατά το σχολικό έτος 1986-87 και 1987-88 διάφορες εκδηλώσεις με τη βοήθεια και συμπαράσταση των προϊσταμένων της Β/θμιας Εκπαίδευσης και με την συνεργασία διευθυντών των σχολείων, καθηγητών, μαθητών, γονέων, τοπικών αυτοδιοικήσεων, ΝΕΛΕ και επιστημονικών-κοινωνικών και παραγωγικών φορέων.

Συγκεντρώσεις γονέων και κηδεμόνων, επισκέψεις σε χώρους εργασίας, επισκέψεις επαγγελματιών στο χώρο του σχολείου, ραδιοφωνικές εκπομπές, κέντρο πληροφόρησης στο Πολυκλαδικό Λύκειο, σεμινάριο για την επιμόρφωση καθηγητών και το επαγγελματικό Συμπόσιο '87, ένα τριήμερο εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πληροφόρησης, που θα σας παρουσιάσω αναλυτικά παρακάτω ήταν μερικές από αυτές τις εκδηλώσεις για τη σχολική χρονιά 1986-87.

Το τριήμερο αυτό της επαγγελματικής και εκπαιδευτικής πληροφόρησης είχε άμεση σχέση με τη σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και παραγωγή.

Οι εκπρόσωποι των διαφόρων φορέων και επαγγελματιών που πήραν μέρος, ήταν περισσότερο ενημερωμένοι και αρμόδιοι και από τον πιο διαβασμένο σύμβουλο ή ειδικό του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, να δώσουν στους μαθητές μας πληροφορίες, για τον τομέα της εργασίας, της εξειδίκευσης, της νέας τεχνολογίας και γενικότερα για την παραγωγική ζωή του τόπου μας. Ο νέος όμως που φοιτά στο Γυμνάσιο ή στις πρώτες τάξεις του Λυκείου δυσκολεύεται να αποφασίσει τι ακριβώς θέλει να ακολουθήσει. Έτσι σ' αυτή την βαθμίδα έχουν σωρευτεί τα προβλήματα και οι συνέπειες από την μακρόχρονη έλλειψη συγχρονισμού της τεχνολογικής προόδου μεταξύ κοινωνίας και εκπαίδευσης. Γιατί όσο μεγαλύτερη απόσταση υπάρχει ανάμεσα στο σχολείο και στη γύρω πραγματικότητα τόσο πιο δύσκολη είναι

η διαδικασία ωρίμανσης του νέου και η προσπάθεια επιλογής του στη κοινωνία.

Η επιστημονική γνώση των εκπροσώπων φορέων και επαγγελματιών, που πήραν μέρος στο τριήμερο και η παιδαγωγική κατάρτιση, με την συνεχή ενημέρωση και τον προβληματισμό σε θέματα που είχαν σχέση με τον εργασιακό χώρο, ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά για μια σωστή πληροφόρηση των μαθητών μας, ώστε να βρουν το επάγγελμα που τους αρέσει, που τους ταιριάζει και που δίνει όπως λέγεται χαρά στο νου και στη ψυχή και που είναι απαραίτητη στην κοινωνία.

Για την υλοποίηση του Επαγγελματικού Συμποσίου '87, που έγινε με συμπαράσταση και οικονομική βοήθεια της ΝΕΛΕ του Ν. Μαγνησίας στο Δημαρχείο του Βόλου στις 11-12-13 Μαΐου έγιναν οι παρακάτω ενέργειες:

1. Κοινοποιήσαμε σχετικό έγγραφό μας, στους εκπροσώπους τοπικών φορέων και διαφόρων επαγγελματιών και ζητήσαμε τη συμμετοχή και την βοήθειά τους στην οργάνωση αυτού του συμποσίου.

2. Προγραμματίσαμε συνάντηση όλων των φορέων που απάντησαν θετικά στην πρόσκλησή μας σε αίθουσα της Νομαρχίας όπου συζητήσαμε και ανταλλάξαμε απόψεις για καλύτερη μεθόδευση των εργασιών.

3. Στη συνάντηση αυτή έδωσαν το πρόθυμο «παρών» τους 50 εκπρόσωποι υπηρεσιών, οργανισμών και επαγγελματιών, από τους οποίους ζητήσαμε έντυπο και άλλο πληροφοριακό υλικό γύρω από το επάγγελμα που εκπροσωπούσαν. Το έντυπο αυτό υλικό το πολλαπλασιάσαμε και ήταν στη διάθεση των μαθητών, για πληροφορίες σε κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα που είχαν προτίμηση.

4. Καταρτίσθηκε πρόγραμμα και προετοιμάσθηκε αφίσσα και ειδικό φυλλάδιο με οδηγίες και σχεδιάγραμμα του χώρου με τις θέσεις των εκπροσώπων

ώστε οι μαθητές χωρίς δυσκολία να εντόπιζαν τους εκπροσώπους των επαγγελμάτων που είχαν προτίμηση.

5. Για να επωφεληθούν οι μαθητές περισσότερο από την συμμετοχή τους, ζητήθηκε με σχετικό έγγραφο από τους καθηγητές Σ.Ε.Π. — συνοδούς να ενημερώσουν και να αναλύσουν το φυλλάδιο με τις οδηγίες και να σκεφθούν — οι μαθητές — ερωτήματα που θα ήθελαν να υποβάλλουν την ημέρα της επίσκεψης π.χ. απαιτούμενες σπουδές, θέσεις εργασίας, ειδικότητες εργαζομένων, τομείς απασχόλησης κ.α.

6. Τα επαγγέλματα χωρίστηκαν σε ομάδες, όπως καλλιτεχνικά, μηχανολογικά, επαγγέλματα γραφικών τεχνών κλπ, και για κάθε ομάδα υπήρχε ενδεικτική πινακίδα, όπως επίσης και για κάθε εκπρόσωπο, πάνω σε τραπέζακι, όπου υπήρχε και το έντυπο πληροφοριακό υλικό.

7. Η προσέλευση των μαθητών γινόταν κατά τμήματα των 60, ανά ημίωρο από τις 9 το πρωί έως τη 1 το μεσημέρι.

8. Πέρασαν και ενημερώθηκαν σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού 1600 περίπου μαθητές της Γ' γυμνασίου, που προέρχονταν από τα σχολεία του πολεοδομικού συγκροτήματος Βόλου — Ν. Ιωνίας και σχολείων της περιφέρειας, καθώς και μαθητές των άλλων τάξεων Γυμνασίου και Λυκείου.

9. Οι εντυπώσεις των μαθητών από την επίσκεψη και ενημέρωσή τους, που γράφτηκαν στο ειδικό βιβλίο παρατηρήσεων, υπήρξαν θετικές και φυσικά ενθαρρυντικές για όμοιες προσπάθειες στο μέλλον.

Δεν έχουμε άμεσα καταχωρημένες σε ειδικό βιβλίο απόψεις γονιών, γιατί δυστυχώς δεν προσήλθαν, ωστόσο όμως η παρουσία τους θα βοηθούσε τα ίδια τα παιδιά τους γιατί είναι γνωστό πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν αυτοί στην επαγγελματική επιλογή των παιδιών τους.

10. Οι μαθητές που πέρασαν και ενημερώθηκαν συμπλήρωσαν ειδικό ερωτηματολόγιο στα σχολεία τους, που στείλαμε για το σκοπό αυτό, ώστε να έχουμε περισσότερα στοιχεία αξιολόγησης του Συμποσίου.

Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά επαγγέλματα που προτίμησαν περισσότερο οι μαθητές όπως μας απάντησαν σε σχετική ερώτηση:

1) Στρατιωτικά 124, 2) Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης 113, 3) Αστυνομικά 96, 4) Νηπιαγωγός 70, 5) Δάσκαλος 41, 6) Πληροφορική Η/Υ 38, 7) Ψυχολόγος 37, 8) Κοινωνικός Λειτουργός 34, 9) Δικηγόρος 32, 10) Μουσικός και Δημοσιογράφος 26.

11. Με σχετικό έγγραφό μας ζητήσαμε και από τους εκπροσώπους φορέων και επαγγελμάτων να μας στείλουν τα δικά τους συμπεράσματα και τις απόψεις, ώστε να έχουμε μια ολοκληρωτική εικόνα αυτής της εκδήλωσης για μελλοντική βελτίωση.

Εκφράζουμε ανεπιφύλακτα την πεποίθηση ότι αυτό το Επαγγελματικό Συμπόσιο πρόσφερε πολλά στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και συνέβαλε αποφασιστικά στην κατεύθυνση να βγει το σχολείο από την απομόνωση και να συνδεθεί με τον περίγυρό του.

Συμπεράσματα και προτάσεις έχουν υποβληθεί στην ομάδα εργασίας Σ.Ε.Π. στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Για το σχολικό έτος 1987-88 και με την έναρξη των μαθημάτων προγραμματίσαμε μια σειρά εκδηλώσεων, για μια ορθή εφαρμογή του θεσμού του Σ.Ε.Π. στο νόμό μας.

Μερικές από αυτές τις εκδηλώσεις:

1. Τον Οκτώβριο άρχισε ο νέος κύκλος των ραδιοφωνικών εκπομπών με τη παρουσίαση διαφόρων επαγγελμάτων από τους ίδιους επαγγελματίες.

2. Συμμετείχαμε στο 3ο Πανελλαδικό Συνέδριο της Εταιρείας Επιμόρφωσης

και Προστασίας Γονέων, που έγινε στο Βόλο στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1987 με θέμα: «'Ανθρώπος νιώθεις όταν εκφράζεσαι λεύθερα» ή «Τα ανθρώπινα όρια· κάθε ξεπέρασμα μια νίκη».

3. Στην προσπάθειά μας να επισημάνουμε την σπουδαιότητα του παράγοντα «Οικογένεια» για μια σωστή εκπαιδευτική και επαγγελματική επιλογή των μαθητών συγκροτήσαμε κινητή ομάδα «Συμβουλευτικής — Προσανατολισμού» από ειδικούς επιστήμονες: κοινωνιολόγο, ψυχολόγο, κοινωνική λειτουργό, για μια σειρά ενημερωτικών ομιλιών στη περιφέρεια, Αγχίαλο, Αλμυρό, Αγριά, Σκιάθο, Βελεστίνο και στη πόλη του Βόλου και της Ν. Ιωνίας.

4. Παράλληλα με την παραπάνω ομάδα, μετά από πρόταση — εισήγηση της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προς τη ΝΕΛΕ και την αποδοχή της από αυτή, συστήθηκε για τον ευρύτερο χώρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης συμβουλευτική ομάδα που αποτελείται από ειδικούς επιστήμονες.

Η Συμβουλευτική αυτή ομάδα έχει σκοπό να προσφέρει την βοήθειά της στους μαθητές και τους γονείς τους των Γυμνασίων και Λυκείων για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων που τους απασχολούν.

Αποτελείται από δύο ψυχιάτρους, ψυχολόγο, κοινωνική λειτουργό και σύμβουλο Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Οι γονείς και οι μαθητές που αντιμετωπίζουν οποιοδήποτε πρόβλημα μπορούν να απευθύνονται είτε τηλεφωνικάς είτε αυτοπροσώπως στα γραφεία — έχουμε εξασφαλίσει κατάλληλους χώ-

ρους, για το σκοπό αυτό — κάθε απόγευμα εκτός Σαββάτου και Κυριακής από 5-8. Κατάλληλο άτομο θα κατευθύνει τους ενδιαφερόμενους στην κοινωνική λειτουργό, που με τη σειρά της πάλι εξετάζοντας το πρόβλημα του καθενός θα παραπέμπει στον αντίστοιχο ανάλογα με την περίπτωση ειδικό επιστήμονα. Για την ενημέρωση πάνω στους σκοπούς και για την ανταλλαγή απόψεων, έγινε στη Νομαρχία ευρεία σύσκεψη του Νομάρχη Μαγνησίας κ. Σιάτρα, των προϊσταμένων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, των Διευθυντών όλων των Γυμνασίων και Λυκείων, των ειδικών επιστημόνων της Συμβουλευτικής ομάδας και άλλων παραγόντων.

Η ομάδα αυτή άρχισε τις εργασίες της στις 28 Μαρτίου '88 και θα λειτουργήσει μέχρι τέλους της σχολικής χρονιάς, δύο ημέρες την εβδομάδα επί δύο ώρες αρχικά και με την προοπτική να αυξηθούν οι ώρες, εφόσον οι ανάγκες το απαιτήσουν. Είναι ένα πειραματικό πρόγραμμα και πιστεύουμε ότι από τη νέα σχολική χρονιά θα λειτουργήσει επί μονίμου βάσεως.

Τα συμπεράσματα και τις προτάσεις μας, θα τις υποβάλλουμε επίσης στην ομάδα εργασίας Σ.Ε.Π., ώστε να κινηθεί πιο έντονο το ενδιαφέρον της πολιτείας, για την εφαρμογή αυτού του προγράμματος σταδιακά σε πανελλήνια κλίμακα.

Τέλος να επισημάνουμε το ενδιαφέρον του Νομάρχη Μαγνησίας κ. Θανάση Σιάτρα, για την προώθηση του Θεσμού Σ.Ε.Π. και τη θερμή υποστήριξη και συμπαράσταση των προϊσταμένων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κ. Ευστάθιου Παπασάββα και κας Ευανθίας Γκιζάνη.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ: Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ.

Βρισκόμαστε σε μια εποχή κατά την οποία οι αλλαγές στον τομέα των επαγγελμάτων, αλλά και στα στοιχεία που συνιστούν ένα επάγγελμα — τρόποι και μέθοδοι εργασίας, βοηθητικά μέσα και ανάπτυξη του επαγγέλματος — αλλάζουν ραγδαία. Για πολλά επαγγέλματα, η εμφάνιση της νέας τεχνολογίας έχει γίνει καθοριστική ακόμα και σε ότι αφορά την ίδια τους την ύπαρξη. Το φαινόμενο αυτό έχει πολλαπλές συνέπειες. Στις κυριότερες εντάσσεται η ανεργία που απειλεί και χώρες οικονομικά προηγμένες. Ωστόσο η αναστάτωση αυτή στο χώρο των επαγγελμάτων και γενικότερα της επαγγελματικής απασχόλησης έχει και θετικές συνέπειες: σπρώχνει τα πράγματα μπροστά, εμπλουτίζει και διευρύνει τα εκπαιδευτικά προγράμματα μιας χώρας, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για εφαρμογή άλλων ταχύρρυθμων μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά από μια φάση έντονης εμμονής στην εξειδίκευση, το επιδιωκόμενο τώρα στις αναπτυγμένες χώρες, τουλάχιστο όσον αφορά την πλειοψηφία των μαθητευομένων, είναι η πολύπλευρη κατάρτιση. Απώτερος στόχος είναι η κατά τον δυνατόν ευκολότερη μετάβαση, με τη βοήθεια βέβαια σχετικής μετεκπαίδευσης, από ένα επάγγελμα σε ένα άλλο, η δημιουργική απασχόληση του εργατικού δυναμικού και ο περιορισμός της ανεργίας.

Όπως γνωρίζουμε ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός έχει την

αφετηρία του στη διαδικασία επαγγελματικής τοποθέτησης, όπως αυτή άρχισε να εφαρμόζεται στα τέλη του περασμένου αιώνα στις τότε αναπτυσσόμενες χώρες και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. Ενώ όμως στη φάση εκείνη, λόγω των ιδιαιτερών συνθηκών που είχαν διαμορφωθεί, η επαγγελματική καθοδήγηση και επιλογή είχε χαρακτήρα κατευθυντικό, (Shertzer, & Stone, 1968) σταδιακά ο χαρακτήρας αυτός, παράλληλα με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος και του φιλελευθερισμού στην εκπαίδευση, μεταβλήθηκε σε ανθρωποκεντρικό. Προκειμένου δηλαδή να προσανατολίσουμε επαγγελματικά ή εκπαιδευτικά το νεαρό άτομο, λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη τα στοιχεία αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης που έχει διαμορφώσει για τον εαυτό του. Η δική μας παροχή πληροφόρησης σχετικά με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για σπουδές και επάγγελμα δεν έχει κατευθυντικό χαρακτήρα, αλλά μόνο βοηθητικό. Σε τελική δηλαδή ανάλυση το επίπεδο αυτογνωσίας και η λήψη απόφασης εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής είναι υπόθεση του ίδιου του ατόμου. Με τα πράπανα δε θέλω να υποβιβάσω το ρόλο του συμβούλου, κάθε άλλο μάλιστα. Απλώς θέλω να τονίσω την αξία της εμπειρίας και της πραγματικότητας στη διαδικασία της αυτογνωσίας και λήψης απόφασης.

Έχοντας υπόψη αυτά, αυτό που προσδοκάμε από ένα Πρόγραμμα Προσωρινής Επαγγελματικής Τοποθέτησης είναι

* Ο Μ.Τ. είναι φιλόλογος στο Κολλέγιο Αθηνών. Έχει Μ. Sc. στη Συμβουλευτική. Υπεύθυνος Συμβουλευτικής στο Κολλέγιο Αθηνών.

Επικοινωνία: Σαρανταπόρου 1Α 15342 Αγία Παρασκευή Αθήνα. Τηλ. 6394416

α) να βοηθήσει τα παιδιά να ανακαλύψουν τον εαυτό τους (ενδιαφέροντα, κλίσεις, ικανότητες) μέσα στην πραγματικότητα που εμπεριέχει τον εργασιακό χώρο, να διευρύνουν τον ορίζοντα αναζήτησης σπουδής ή επαγγέλματος και να ωριμάσουν επαγγελματικά β) να γνωρίσουν τα επαγγέλματα από πρώτο χέρι και γ) να προσανατολιστούν σχετικά με το κατά πόσο θέλουν να σπουδάσουν σε μεταλυκειακό επίπεδο το επάγγελμα που τα ενδιαφέρει ή, αρκούμενα στις κερτημένες γνώσεις του τριτάξιου Λυκείου, να βγουν αμέσως στο επάγγελμα.

Καίρια κατά τη γνώμη μου είναι η εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων σε όλα τα Λύκεια, ιδιαίτερα όμως στα Τεχνικά Επαγγελματικά και στα Πολυκλαδικά, τα Σχολεία δηλαδή τα οποία δίνουν μεγάλο ποσοστό παιδιών που, αν το θελήσουν, έχουν την κατάρτιση για να ασκήσουν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα αμέσως μετά την αποφοίτησή τους.

Στο σημείο αυτό η συμβολή της πολιτείας είναι αποφασιστικής σημασίας από την άποψη ότι δεν αρκεί μόνο η καθιέρωση και εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων.

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω θα χρειαστεί να ευαισθητοποιηθούν οι γονείς, να ανοίξουν θέσεις προσωρινής απασχόλησης σε διάφορα κρατικά ιδρύματα και επιχειρήσεις, και ακόμα, με την κατάλληλη πληροφόρηση και δημιουργία κινήτρων να ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση αυτή ο ιδιωτικός τομέας.

Το σχολείο στο οποίο υπηρετώ, παρόλο που είναι γενικής κατεύθυνσης, έχει από παλιότερα ασχοληθεί, σε περιορισμένη κλίμακα, με το θέμα της εργασιακής απασχόλησης των μαθητών του. Τα δύο τελευταία χρόνια ωστόσο με πρωτοβουλία του Γραφείου Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής εφαρμόζεται συστηματικά το Πρόγραμμα Προσωρινής Επαγγελμα-

τικής Τοποθέτησης για τους καλοκαιρινούς μήνες μαθητών και μαθητριών του Λυκείου. Περαιτέρω στόχος είναι να δοθεί σε όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά η ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά τον κόσμο της επαγγελματικής ζωής (Belkin, 1975).

Τα θετικά στοιχεία ενός τέτοιου Προγράμματος έχουν ήδη εκτεθεί. Χρήσιμο όμως είναι να επισημανθούν και ορισμένες δυσκολίες και να παρουσιαστούν σχετικές εμπειρίες που προκύπτουν από την πράξη εφαρμογής. Βασικά, και στην περίπτωση αυτή ισχύει, ιδιότυπα όμως, ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. Η ζήτηση εκ μέρους των παιδιών είναι μεγαλύτερη και απλώνεται σε ποικίλες και συχνά δυσεύρετες θέσεις εργασίας. Από την άλλη μεριά, η προσφορά θέσεων είναι σχετικά περιορισμένη. Οι εργοδότες στην πλειοψηφία τους είναι ιδιώτες οι οποίοι έχουν δικές τους επιχειρήσεις ή δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν διευθυντικές θέσεις και ανταποκρίνονται με δική τους ευθύνη και πρωτοβουλία. Το λεπτό σημείο εδώ είναι ότι όλοι οι άνθρωποι αυτοί, καλοπροαίρετοι στις διαθέσεις τους, δεν είναι ευαισθητοποιημένοι σε κάποια ανάλογη πρακτική, πράγμα που αναλαμβάνουμε να κάνουμε εμείς με την αποστολή ενημερωτικών επιστολών. Εξάλλου οι εργοδότες, χωρίς αυτό να το εκδηλώνουν άμεσα, διατηρούν κάποιες επιφυλάξεις, αναλογιζόμενοι τις ευθύνες που τους αναλογούν έναντι των παιδιών και κυρίως έναντι της εργατικής νομοθεσίας. Πέρυσι για παράδειγμα χάθηκαν δύο θέσεις σε μεγάλη βιομηχανία, εξαιτίας ακριβώς των συζητήσεων που προέκυψαν σχετικά με το καθεστώς πρόσληψης των υποψηφίων. Όπως ανέφερα και παραπάνω, βασικές δυσκολίες προσπέλασης του εργοδότη, ιδιώτη ή κρατικού υπαλλήλου, μπορούν να ξεπεραστούν με ενθάρρυνση εκ μέρους της πολιτείας. Χαρακτηριστικά

αναφέρω ότι οι έξι θέσεις που μας δίνονται φέτος σε δύο μεγάλα νοσοκομεία της πόλης, δίνονται χωρίς νομική κάλυψη των κλινικαρχών γιατρών.

Μια άλλη κατηγορία δυσκολιών σχετίζεται με τη συχνά παρατηρούμενη μεταστροφή στην αρχική διάθεση των υποψηφίων για εργασία. Η μεταστροφή αυτή μπορεί να οφείλεται σε ακαδημαϊκά προβλήματα στο τέλος της σχολικής χρονιάς (ανεξεταστέοι), σε μεταβολές του οικογενειακού προγραμματισμού σχετικά με την περίοδο και τη διάρκεια των θερινών διακοπών, στη διστακτικότητα τέλος των παιδιών να εργαστούν σε δουλειές που βρίσκονται πολύ μακριά από το σπίτι τους ή σε δουλειές διαφορετικές από εκείνες της αρχικής επιλογής τους. Σχετικά με το τελευταίο αυτό ενδεικτικά αναφέρω ότι παιδιά που εξέφρασαν την επιθυμία να εργαστούν σε δικηγορικά γραφεία, σε χημικά ή μικροβιολογικά εργαστήρια — δουλειές δηλαδή για την ώρα δυσεύρετες — αρνούνται να εργαστούν σε κάποιο άλλο επάγγελμα.

Η παράθεση των προβλημάτων που ήδη ακούσατε έγινε για να δείχτει η άλλη όψη του νομίσματος που πάντως δεν είναι αποθαρρυντική, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι πρόκειται για ένα σχολικό θεσμό αδόκιμο ακόμη στην πατρίδα μας. Για να γίνω πιο συγκεκριμένος στο σημείο αυτό, παραθέτω μερικούς αριθμούς από τα δεδομένα της φετινής χρονιάς:

Το σύνολο των αρχικών υποψηφίων για διάφορα επαγγέλματα είναι 65 παιδιά από την Α' Λυκείου, 5 από τη Β' Λυκείου και 4 από τη Γ' του τετραταξίου Λυ-

κείου. Σύνολο υποψηφίων 74 παιδιά σε ίση σχεδόν αναλογία αγοριών και κοριτσιών. Ο αριθμός αυτός έχει ήδη μειωθεί ελαφρά για τους λόγους που ανέφερα προηγουμένα.

Οι προσφερθείσες μέχρι τώρα θέσεις είναι: Υπαλλήλων Λογιστηρίου 2, Αποθηκαρίων 2, Τραπεζικού Υπαλλήλου 1, Διοικητικού Προσωπικού Βιομηχανιών 6, Χειριστών — Προγραμματιστών Ηλ/Υπ. 2, Υπαλλήλου καταστήματος, 1, Υπαλλήλων Ναυτιλιακών Εταιρειών 4, Μουσικών σε Ξενοδοχείο 3, Ομαδαρχών Κατασκηνώσης 8, Νοσοκομειακών 6, Συνεργατών σε Αρχιτεκτονικά Γραφεία 2, Ερευνητών σε Εργαστήρια Φυσικής του Πα/μίου 3, Σύνολο προσφερομένων θέσεων 40. Ο αριθμός αυτός είναι ενθαρρυντικός συγκρινόμενος με εκείνον της περυσινής χρονιάς. Με αυτό θέλω να πω ότι υπό τις παρούσες συνθήκες, όποιος αποφασίσει να εφαρμόσει ένα τέτοιο Πρόγραμμα, δε θα πρέπει να περιμένει εντυπωσιακά αποτελέσματα από την πρώτη ή και τη δεύτερη χρονιά. Γι' αυτό, πέρα από το κράτος και τον εργοδότη σημαντικό είναι να βοηθήσει και ένας άλλος βασικός παράγοντας της ελληνικής κοινωνίας, η οικογένεια, παιδοκεντρική στην παρούσα δομή της.

Αναλυτική παρουσίαση του Προγράμματος Προσωρινής Επαγγελματικής Τοποθέτησης — οργάνωση, φάσεις εφαρμογής κτλ. (Δημητρόπουλος 1982) έχει ήδη γίνει σε σχετική εισήγησή μου στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΛ.Ε.-ΣΥ.Π. Η εισήγηση αυτή έχει δημοσιευτεί στην Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού (Ε.ΣΥ.Π.), τεύχ. 3. 1988, όπου και παραπέμπω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Belkin, S.G. *Practical Counseling in the Schools*. Iowa, 1975.
Δημητρόπουλος, Ε. *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Θεσσαλονίκη 1982.
Shertzer, B. & Stone, S.E. *Fundamentals of Counseling*. Boston 1968.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ.

Από το 1983 λειτουργεί στα Τοσίτσεια Αρσάκεια Σχολεία μια βιβλιοθήκη Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ένα μικρό κέντρο πληροφόρησης που περιλαμβάνει βιβλία, γελοιογραφίες, παιχνίδια, έντυπα πληροφόρησης και οτιδήποτε άλλο σχετικό με τον κόσμο της εργασίας. Λεπτομερής αναφορά στις κατηγορίες των βιβλίων που περιλαμβάνει η βιβλιοθήκη περιλαμβάνεται σε σχετικό άρθρο στο τεύχος 1 της Επιθεώρησης Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού (1985). Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι εκτός από τους Οδηγούς Σπουδών και Επαγγελμάτων υπάρχουν και διαβάζονται πολύ βιβλία σχετικά με την Ψυχολογία, Παιδαγωγικά, Εφαρμοσμένη Ψυχολογία, Ψυχολογία προσαρμογής, Ανάπτυξης Δεξιοτήτων κ.α.

Κίνητρο για τη δημιουργία του χώρου αυτού ήταν η παρατήρηση ότι η πληροφόρηση δεν μπορεί να είναι στατική, να δίνεται δηλαδή μέσα στην τάξη υπό τύπον παράδοσης εξέτασης γιατί τότε δεν βοηθά το παιδί στον προβληματισμό του, αλλά του λύνει το πρόβλημα. Το παιδί πρέπει να αναζητήσει και να βρει μόνο του την πληροφορία αν θέλει να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της επαγγελματικής του ωρίμανσης. (Α. Γαβριήλ, 1984).

Η βιβλιοθήκη στεγάστηκε σε ένα χώρο μικρό αλλά πολυσύχναστο. Βάφτηκε με χρώματα εντελώς διαφορετικά από αυτά του σχολείου και διακοσμήθηκε με γελοιογραφίες, πόστερς και εικόνες από

γνωστά κόμικς της εποχής όπως Στρουμφάκια, Σνούπυ κ.α. Παρόμοιες εικόνες δεν είχαν μέχρι τότε ξανά τοποθετηθεί στο σχολείο. Έτσι ενώ πρόθεσή μου ήταν μόνο να κάνω τη βιβλιοθήκη διαφορετική από τις άλλες αίθουσες του σχολείου πέτυχα συγχρόνως και ένα δεύτερο στόχο. Τα παιδιά των μικρών τάξεων, Α και Β γυμνασίου άρχισαν να επισκέπτονται την βιβλιοθήκη από περιέργεια για να ανακαλύψουν τι ήταν το γραφείο με τα στρουμφάκια. Έτσι σιγά σιγά γνώρισαν την βιβλιοθήκη αν και δεν είχαν ακόμα προβληματιστεί επαγγελματικά ώστε να ζητήσουν συγκεκριμένες πληροφορίες.

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετώπισα για την εδραίωση της βιβλιοθήκης μέσα στο χώρο του σχολείου ήταν οι ενέργειες που έπρεπε να κάνω, ώστε να γίνει γνωστή σε όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά. Έτσι τον επόμενο χρόνο, και επειδή δεν υπήρχε τότε μεγάλη προθυμία στους συναδέλφους να συστήσουν στα παιδιά να συμβουλευτούν τη βιβλιοθήκη, χρησιμοποίησα ένα μεγάλο πίνακα στην είσοδο του σχολείου, τον οποίο διακόσμησα με γελοιογραφίες αλλά και στοιχεία επισήμων κρατικών φορέων και άρθρα από εφημερίδες με θέματα όπως η ανεργία, το εκπαιδευτικό σύστημα, οι εξετάσεις κ.α. Έτσι τα παιδιά, σταματώντας για να διαβάσουν τις γελοιογραφίες, έπαιρναν συγχρόνως και πληροφορίες για θέματα που δεν τα είχαν μέχρι τότε απασχολήσει σοβαρά.

* Η Π.Α. είναι φιλόλογος στο Τοσίτσειο Εκάλυς. Έχει Δίπλωμα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού από το Hatfield Polytechnic School της Αγγλίας.
Επικοινωνία: Διδότου 9, 106 80 Αθήνα. Τηλ. 3616804.

Για να γίνει περισσότερο γνωστή η βιβλιοθήκη, σε συνεργασία με την καθηγήτρια των Καλλιτεχνικών μαθημάτων, προκηρύξαμε διαγωνισμό ζωγραφικής για τα παιδιά του Γυμνασίου με θέμα μια αφίσα ή μια γελοιογραφία για τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Με τα 6 καλύτερα έργα τυπώθηκε από το σχολείο ημερολόγιο του 1985.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου λειτουργίας της βιβλιοθήκης έκανα και άλλες διαπιστώσεις για τις αντιδράσεις των παιδιών. Όταν η πόρτα της πχ. ήταν κλειστή δεν κτυπούσαν για να μπουν μέσα αλλά έφευγαν, «για να μην ενοχλήσουν» όπως μου είπαν. Έτσι αναγκάστηκα τις ώρες λειτουργίας της βιβλιοθήκης να αφήνω την πόρτα ανοικτή. Μια άλλη αντίδραση των παιδιών ήταν ότι δεν διάβαζαν τις ανακοινώσεις που υπήρχαν στην είσοδο, στους πίνακες ανακοινώσεων αλλά κατέβαιναν στη βιβλιοθήκη και ρωτούσαν το ίδιο πράγμα. Στην κακή αυτή συνήθεια αντέδρασα αυστηρά. Αν υποχωρούσα και τους έδινα τα στοιχεία που ζητούσαν δεν θα μάθαιναν ποτέ να ψάχνουν μόνα τους τα θέματα που τους ενδιαφέρουν. Έτσι έπαψα να δίνω πληροφορίες σχετικές με θέματα που θα μπορούσαν να διαβάσουν από τον πίνακα ανακοινώσεων. Σήμερα, με χαρά μου διαπιστώνω ότι τα παιδιά κατάλαβαν πλέον και όταν έχουν κάποια απορία πάνω σε θέμα γενικού ενδιαφέροντος, μου ζητούν να την αναρτήσω στον πίνακα ανακοινώσεων.

Με την πάροδο του χρόνου, οι μαθητές που επισκέπτονταν την βιβλιοθήκη άρχισαν να διατυπώνουν απόψεις και επιθυμίες για τα βιβλία και τις πληροφορίες που θα ήθελαν να περιέχει. Έτσι τα παιδιά που διάβασαν πολλά βιβλία, άρχισαν να είναι περισσότερο απαιτητικά, πράγμα που σημαίνει ότι αυξανόταν ο προβληματισμός τους. Ζήτησαν επίσης να ταξινομηθεί το αρχείο πληροφορη-

σης κατά δέσμες και όχι κατά κατηγορίες επαγγελμάτων, με την αιτιολογία ότι έτσι θα μπορούν γρηγορότερα να βρουν τις πληροφορίες που τους ενδιαφέρουν.

Επίσης το γεγονός ότι πολλά από τα παιδιά έδειξαν ενδιαφέρον για σπουδές στο εξωτερικό με ανάγκασε να επικοινωνήσω με πρεσβείες και να συγκεντρώσω τις πληροφορίες που ζητούσαν.

Μία άλλη παρατήρηση μου ήταν ότι πολλά παιδιά προσπαθούσαν να με βρουν μόνη στη βιβλιοθήκη για να συζητήσουν μαζί μου θέματα όχι μόνο επαγγελματικού προσανατολισμού αλλά τους γενικότερους προβληματισμούς τους για τη ζωή και το μέλλον. Τα δύο τελευταία χρόνια παρατήρησα ότι εκτός από τα παιδιά άρχισαν και έρχονται γονείς στο σχολείο ειδικά για να συζητήσουν τους προβληματισμούς των παιδιών τους.

Η βιβλιοθήκη εμπλουτίζεται τακτικά με νέα βιβλία και χρηματοδοτείται από τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία. Δύο όμως φορές στο παρελθόν χρηματοδοτήθηκε από τις μαθητικές κοινότητες. Το 1984 από τα τμήματα της Β' Γυμνασίου και το 1986 από τις τελειόφοιτες του Α' Λυκείου.

Παρά την υποστήριξη αυτή όμως τα προβλήματα είναι πολλά. Η Βιβλιοθήκη εξυπηρετεί 2500 παιδιά (2 Γυμνάσια-2 Λύκεια). Οι ώρες όμως που μπορεί να παραμείνει ανοικτή είναι τα κενά που έχω μεταξύ 2 διδακτικών ωρών. Αποτέλεσμα είναι τα παιδιά να παραπονιούνται ότι η βιβλιοθήκη είναι μονίμως κλειστή. Επίσης από το αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων δεν προβλέπεται χρόνος ελεύθερος για να συμβουλευθούν τα παιδιά τα βιβλία ή τον καθηγητή και αυτό δυσκολεύει πολύ την προσπάθεια μας για ενεργό επαγγελματικό προσανατολισμό.

Τελειώνοντας θα ήθελα να πω ότι η Ελληνική βιβλιογραφία σε θέματα πληροφόρησης είναι φτωχή σε σύγκριση με την ξένη. Αυτό όμως δεν αποτελεί δικαι-

ολογία για να μην υπάρχει στα σχολεία ένας τέτοιος χώρος. Ας μην ξεχνάμε ότι ο ΣΕΠ αγωνίζεται να βρει μια θέση σε ένα ιδιαζόντως ακαδημαϊκό σχολικό πρόγραμμα. Ο χώρος της τάξης, ακόμα και λόγω της διάταξης των θρανίων δεν προσφέρεται για οτιδήποτε θα μπορούσε

να θεωρηθεί ενεργός μάθηση. Η στέγαση του Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε ιδιαίτερο χώρο, όσο μικρός και αν είναι αυτός, αναγκάζει τα παιδιά να αναζητήσουν ενεργά τις πληροφορίες αλλά και τις λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ατσαβέ, Π. «Εμπειρίες Από Ένα Σχολικό Κέντρο Πληροφόρησης». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, Τεύχος 1, 1986.
- Γαβριήλ, Αρχ. «Έννοια της Πληροφόρησης και η Λειτουργία της στα Πλαίσια του ΣΕΠ». *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, Τεύχος 18, 1984.

ΤΑ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑ Ή ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Όταν ζει κανείς ανάμεσα στους έφηβους και μπορεί και «ακούει σωστά» τι λένε και τι χρειάζονται, αντιλαμβάνεται αμέσως ότι αυτό που θέλουν είναι **πράξη** και όχι λόγια. Μέσα από την πράξη και βιώνοντας εμπειρίες μπορούν να μάθουν καλλίτερα, ευκολότερα και ουσιαστικότερα. Πώς θα μπορούσε αυτή η πεποίθηση να περάσει στο μάθημα του ΣΕΠ που θεωρώ ότι θάπρεπε να είναι το κατ' εξοχήν πρακτικό μάθημα;

Χρειάζονται εργαστήρια ποικίλων ενδιαφερόντων. Όμως είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατον, σ' έναν ήδη δομημένο και υπεραπασχολημένο χώρο, να βρεθεί λύση άμεση. Και τι γίνεται τότε; Εγκαταλείπεις το πιστεύω σου; Όχι βέβαια. Ψάχνεις να βρεις άλλες λύσεις, έστω και προσωρινές. Φτιάχνεις λοιπόν, τα αυτοσχέδια εργαστήρια.

Θα σας πω με δυό λόγια, πώς δούλεψα με τα παιδιά του γυμνασίου, τα λεγόμενα «Επαγγελματικά εργαστήρια», όπως τα είχα ονομάσει τότε.

Για τα πραγματικά εργαστήρια, δεν μπορώ να έχω γνώμη γιατί δεν έχω εμπειρία, αλλά γνωρίζω ότι στα Τεχνικά Λύκεια, στις Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές και στα Πολυκλαδικά Λύκεια, υπάρχουν κάποια, που μερικά δουλεύουν πολύ καλά και μερικά παρουσιάζαν κάποια προβλήματα.

Ευχής έργο θα ήταν να υπήρχε η υποδομή σε όλα τα σχολεία και να έχουν αυτήν την δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής σε πολλά μαθήματα.

Επανέρχομαι, όμως στην δική μου

εμπειρία και σας περιγράφω όλη την διαδικασία που ακολούθησα.

Περιγραφή της Δημιουργίας των Αυτοσχέδιων Εργαστηρίων

Κατ' αρχήν απασχόλησα τα παιδιά για μερικές συναντήσεις, περίπου 5, με υλικό αυτογνωσίας και συζήτηση, για να μπορέσουν πρώτα απ' όλα να δουν μερικά βασικά στοιχεία της προσωπικότητάς τους, των ενδιαφερόντων τους, των ικανοτήτων τους, των προσδοκιών τους, των αξιών τους κτλ. Κατόπιν όλη η τάξη χωρίστηκε σε ομάδες κατά επαγγελματικό ενδιαφέρον, γνωρίζοντας ότι η κάθε ομάδα θα αποτελούσε και ένα επαγγελματικό εργαστήριο. Τα παιδιά ήσαν ενημερωμένα, ότι αν το επαγγελματικό ενδιαφέρον τους, δεν καλύψει τουλάχιστον 8-10 παιδιά δεν θα μπορέσει να λειτουργήσει το ανάλογο εργαστήριο, οπότε είχαν το δικαίωμα να συμμετέχουν σ' ένα άλλο που θα αποτελούσε και την εναλλακτική τους λύση.

Όταν έγινε η διαλογή και η κατανομή απ' όλη την τάξη, και όχι κατά τμήμα, τότε άρχισα να ψάχνω για τους κατάλληλους επαγγελματίες, πρώτα μέσα από τον χώρο του σχολείου, μετά από τον χώρο των γονέων και τέλος από προσωπικές γνωριμίες.

Δουλειά λίγο δύσκολη και ανιαρή. Έπρεπε όμως να γίνει! Όταν τελικά βρέθηκαν όλοι οι επαγγελματίες, που ήσαν περίπου 15, τότε έστειλα σε όλους ένα ενημερωτικό γράμμα με ένα περί-

* Η Β.Α.Π. έχει σπουδάσει Πολιτικές Επιστήμες. Έχει πάρει Μ.Α. στη Συμβουλευτική Ψυχολογία. Ιδιαίτερα ασχολείται με Art-Therapy και Drama Therapy.

Επικοινωνία: Καμβύση 3, 15773 Ζωγράφου - Αθήνα. Τηλ.: 77.01.666, 77.89.994

γραμμα (outline) των κύριων σημείων του επαγγέλματος που θα προσπαθούσαν να δείξουν στα παιδιά, καθώς επίσης και μερικές ιδέες για τους ίδιους, που θα μπορούσαν να απασχολήσουν τους μαθητές, τονίζοντάς τους, όμως, ότι έχουν την ευχέρεια να αυτοσχεδιάσουν μόνοι τους.

Όταν ήρθε η μέρα που θα ξεκινούσαν τα εργαστήρια, επιστρατεύθηκαν όσοι από τους συναδέλφους είχαν κενό, για να μπορέσουμε να υποδεχτούμε και να συνοδεύουμε τον κάθε επαγγελματία στο δικό του χώρο, που ήδη είχε τοποθετηθεί στην πόρτα μιά ιδιόχειρη πινακίδα με τον τίτλο του επαγγέλματος και το όνομα του υπεύθυνου επαγγελματία. Επίσης, ο κάθε συνοδός είχε στα χέρια του έναν πίνακα που ανέφερε όλα τα επαγγελματικά εργαστήρια, με το όνομα του επαγγελματία και τον χώρο στον οποίον θα γινόταν το καθένα.

Βεβαίως, την ημέρα της υποδοχής είχαμε ετοιμάσει μια μικρή δεξίωση με καφέδες, αναψυκτικά, μερικά βουτήματα και αλυμυρά.

Από κει και πέρα τα πράγματα πήραν τον δικό τους ρυθμό. Ο κάθε επαγγελματίας δούλεψε στο εργαστήρι του επί 8 συναντήσεις. Έγιναν πολύ ωραία πράγματα σε όλα τα εργαστήρια. Ενδεικτικά μόνο θα σας αναφέρω μερικά:

Στο εργαστήρι της **αρχιτεκτονικής**, δούλεψαν σχέδια και μακέττες για ένα σχολείο.

Στο εργαστήρι των **ηλεκτρονικών υπολογιστών** έκαναν ένα πρόγραμμα.

Στο εργαστήρι της **ψυχολογίας** δουλέψαμε με διάφορες τεχνικές και έγινε μια πολύ δεμένη ομάδα.

Στο εργαστήρι της **φιλολογίας** δούλεψαν με κάποιο θεατρικό κείμενο.

Στο εργαστήρι της **διακοσμητικής** έφτιαξαν κάποιες μακέττες εσωτερικών χώρων.

Στο εργαστήρι της **νομικής** δούλεψαν με μια δίκη κτλ.

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να σας πω ότι τα παιδιά άρχισαν να συζητούν μεταξύ τους για το τι γινόταν στο κάθε εργαστήρι και άρχισαν κάποιες κρούσεις μετακινήσεων. Έγινε κάποια αξιολόγηση με ατομική συνέντευξη μαζί μου, με όσους ήθελαν να αλλάξουν εργαστήρι, για να φανεί ο πραγματικός λόγος που θέλησαν την αλλαγή. Μερικούς απ' αυτούς τους μετακίνησα και μερικούς όχι.

Βεβαίως, σε όλη την διάρκεια της λειτουργίας των εργαστηρίων είχα κάποια επαφή με τους επαγγελματίες για να συζητάμε τυχόν δυσκολίες που ανέκυπταν. Ευτυχώς, δεν ανέκυψαν ούτε πολλές, ούτε και σοβαρές.

Αξιολόγηση του Προγράμματος και Συμπεράσματα

Όταν τέλειωσαν πλέον τα εργαστήρια, κάναμε την αξιολόγηση της εμπειρίας γραπτώς, με ένα ειδικό έντυπο που μοιράστηκε στα παιδιά και τέλος έγινε η τελική αξιολόγηση, ζωντανή, στο θέατρο του σχολείου, που ήταν και ένας πολύ εποικοδομητικός διάλογος.

Θα μπορούσε, βέβαια, σ' αυτήν την τελευταία μέρα να γίνει και το κλείσιμο της συνεργασίας με μια μικρή γιορτή που θα είχαν ετοιμάσει τα ίδια τα παιδιά, για να ευχαριστήσουμε τους επαγγελματίες αλλά και για να γίνει ένα πανηγυρικό κλείσιμο, που τόσο αρέσει και έχουν ανάγκη τα παιδιά. Για διάφορους λόγους δεν έγινε έτσι αλλά η διεύθυνση του σχολείου έδωσε ένα αναμνηστικό δωράκι στον κάθε επαγγελματία.

Α. Αξιολόγηση των Μαθητών

Η εφαρμογή αυτού του προγράμματος είχε σαφώς πάρα πολλά θετικά στοιχεία.

Από τα σχόλια των ίδιων των παιδιών φάνηκε ότι πραγματικά ωφελήθηκαν, γι-

ατί γνώρισαν όσο γινόταν από πιά κοντά το επάγγελμα του ενδιαφέροντός τους, αλλά και δούλεψαν και με πολύ κέφι, χωρίς σοβαρά κρούσματα αταξίας και απειθαρχίας.

Πολύ θα ήθελαν να συνέχιζε αυτή η εμπειρία όλο τον χρόνο. Επίσης θα ήθελαν να έχουν τη δυνατότητα σε κάποια στιγμή να συμμετέχουν και σ' ένα άλλο εργαστήρι για να έχουν πληροφορίες και από κάποιο άλλο επάγγελμα, σαν εναλλακτική λύση.

Ο χρόνος, αποτέλεσε ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο, γιατί η σχολική ώρα των 40 ή 45 λεπτών δεν επαρκούσε.

Β. Αξιολόγηση των Υπευθύνων.

Από τους επαγγελματίες δεν υπήρξαν σοβαρά αρνητικά σχόλια, εκτός από του χρόνου, ο οποίος πολλές φορές δεν επαρκούσε, και μερικές δυσκολίες που αφορούσαν κυρίως την τεχνική λειτουργία του εργαστηρίου τους.

Βεβαίως, όμως, υπήρξαν δυσκολίες στην όλη οργάνωση και εφαρμογή του προγράμματος.

Η πρώτη δυσκολία ήταν κυρίως οικονομική. Δεν ήταν δυνατόν όλοι αυτοί οι άνθρωποι να είναι τελείως εθελοντές για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα.

Μια άλλη δυσκολία ήταν η αλλαγή του αναλυτικού προγράμματος. Διότι στην αρχή το μάθημα του ΣΕΠ γινόταν κατά τμήμα και μετά χρειαζόμασταν μια ενιαία ώρα για όλη την τάξη.

Επίσης μια πρακτική δυσκολία ήταν ότι έπρεπε να υπήρχε κάποιο διαθέσιμο άτομο και με ανάλογες γνώσεις, για την λύση οποιουδήποτε τεχνικού προβλήμα-

τος π.χ. μια πρίζα, ένα καλώδιο μεγαλύτερο, ένα projector κλπ.

Και βεβαίως ο παράγων χρόνος και κατά συνάντηση, αλλά και κατά την διάρκεια της λειτουργίας του προγράμματος ήταν μία ακόμη δυσκολία.

Όσο και να ψάξω δεν νομίζω ότι μπορώ να βρω άλλο αρνητικό στοιχείο από την εφαρμογή αυτού του προγράμματος.

Και βλέπω, πλέον, ότι και τα προγράμματα που μας έρχονται από την Ε.Ο.Κ. τονίζουν την ενεργή εμπειρία. Όταν το είχα εφαρμόσει αυτό το πρόγραμμα, δεν είχα ακόμη ενημερωθεί για αυτήν την τάση και άλλων χωρών και άλλων συναδέλφων.

Και είμαι, πραγματικά, ευτυχής που κάποιος από τους προβληματισμούς μου καλύφθηκε και από άλλους συναδέλφους.

Ο συνάδελφος κ. Στάθης Δημητρόπουλος, αναφέρει παρόμοιους προβληματισμούς στο άρθρο του «Πρακτικές Σκέψεις για ένα Μάθημα Πρακτικών Γνώσεων και Προσανατολισμού», που ευτυχώς διάβασα τώρα τελευταία.

Και είμαι σίγουρη ότι και άλλοι πολλοί συνάδελφοι θα έχουν παρόμοιους ή και διαφορετικούς προβληματισμούς, που θα είναι ευχής έργον να τους θέσουμε όλοι επί τάπητος και να προσπαθήσουμε από κοινού να βρούμε κάποια χρυσή τομή που θα είναι καλό και για τα παιδιά μας, τους αυριανούς επαγγελματίες, και για μας που θα χαιρόμαστε με τα αποτελέσματα, αλλά και για την ίδια την κοινωνία μας, που θα έχει ικανοποιημένους και ψυχικά ισορροπημένους πολίτες.

ΣΧΟΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ

Όταν μιλάμε για Θέατρο στον δυναμικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, δεν εννοούμε βέβαια μόνο τις πληροφορίες που μπορεί να συγκεντρώσουν τα παιδιά για το επάγγελμα του ηθοποιού του σκηνοθέτη ή άλλο επάγγελμα σχετικό με το χώρο του θεάτρου. Μια τέτοια αντιμετώπιση υποβαθμίζει τις δυνατότητες έκφρασης που παρέχει στα παιδιά το σχολικό θέατρο και οπωσδήποτε δεν εκμεταλλεύεται σωστά την ευκαιρία που παρέχεται από μία σχολική γιορτή στον εκπαιδευτικό να δώσει στα παιδιά εμπειρίες πολύτιμες για τον εαυτό τους αλλά και τον κόσμο της εργασίας.

Για τον καθηγητή του ΣΕΠ το θέατρο, η μίμηση μιας πράξης, το ζωντάνεμα μιας κατάστασης, είναι ένας πολύτιμος βοηθός. Οι επικρατούσες στην εκπαίδευση συνθήκες σήμερα, στις οποίες η συχνή αναφορά αποδείχθηκε ότι βοηθάει μόνο στην εκτόνωση του αναφερομένου, όχι όμως και στη βελτίωσή τους, αναγκάζουν τον καθηγητή του ΣΕΠ να κάνει την περισσότερη δουλειά στον χώρο της τάξης. Έτσι το «παίξιμο ρόλων» (Role Playing) (Avent, 1973) που είναι στην ουσία ένα αυτοσχέδιο θέατρο είναι μία από τις πιο ζωντανές μεθοδεύσεις του μαθήματος. Ενότητες σαν εκείνη που μιλάει για την επίδραση του επαγγέλματος στην ιδιωτική ζωή των ανθρώπων ζωντανεύουν από τα ίδια τα παιδιά και το μόνο που μένει στον καθηγητή είναι στο τέλος να συζητήσει μαζί τους τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά τους. Άλλοτε πάλι ο ίδιος ο καθηγητής μπορεί να υποδυθεί το ρόλο του εργοδότη κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης προκειμένου να βοηθήσουν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τις δυσκολίες

που παρουσιάζει. Όμως το «παίξιμο ρόλων» δεν είναι ο κύριος στόχος της σημερινής μου εισήγησης.

Κύριο θέμα μου αποτελούν οι δυνατότητες που δίνει η προετοιμασία μιας σχολικής παράστασης, που γίνεται με την ευκαιρία κάποιου εορτασμού, στον καθηγητή του ΣΕΠ να περάσει στα παιδιά με μοναδικό τρόπο μηνύματα που αποτελούν τους βασικούς στόχους του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Συνήθως, πρωτοβουλίες όπως είναι μία σχολική παράσταση, προσκρούουν στις αντιδράσεις των καθηγητών ειδικοτήτων οι οποίοι με τη γνωστή ακαδημαϊκή νοοτροπία, τις θεωρούν χάσιμο χρόνου ή ευκαιρία για τα παιδιά να παραστήσουν τους «πρωταγωνιστές». Η αντιμετώπιση αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι παρόμοιες εκδηλώσεις ξεφεύγουν από την καθιερωμένη σχολική πρακτική που στηρίζεται κυρίως στη μετάδοση των γνώσεων. Θα πρέπει όμως να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι κάθε εκδήλωση του σχολείου που κινείται έξω από τη συνηθισμένη σχέση «μετάδοση γνώσης-αξιολόγηση επίδοσης» δίνει την ευκαιρία σε παιδιά που οι ικανότητές τους δεν είναι από αυτές που αξιολογεί το εκπαιδευτικό σύστημα, να δημιουργήσουν, να ξεχωρίσουν και να προσφέρουν κάτι, για να βρουν επιτέλους και αυτά μια θέση για τον εαυτό τους στο σχολείο.

Για να γίνει σαφέστερη η άποψή μου, θα προσπαθήσω να συνδυάσω τα μηνύματα που παίρνει το παιδί από μια τέτοια πρωτοβουλία με τους κυριότερους στόχους του ΣΕΠ.

ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ: Με τον όρο αυτογνωσία, εννοούμε τη βοήθεια που δίνεται στους μαθητές να καταλάβουν τον εαυτό

* Βλ. προηγούμενα.

τους, να εξερευνήσουν δηλαδή τις «δυνάμει» και «ενεργεία» δυνατοτητές τους (ικανότητες, ταλέντα, δεξιότητες). Στην ουσία είναι εξερεύνηση των ορίων του ανθρώπου αλλά και των προσωπικών του αναγκών, των ενδιαφερόντων και των φιλοδοξιών του (Hays & Hobson, 1981).

Εξ αιτίας της μειωμένης ακαδημαϊκής επίδοσης πολλά παιδιά αδιαφορούν για κάθε τι που έχει σχέση με το σχολείο και κυρίως με την ακαδημαϊκή του πλευρά. Η αδιαφορία αυτή μερικές φορές φθάνει τα όρια της άρνησης. Παρ' όλα αυτά όμως τα παιδιά αυτά έχουν και υπευθυνότητα και διάθεση την οποία όμως δεν μπορούν να επενδύσουν μέσα στο χώρο του σχολείου. Τα περισσότερα από αυτά θα βοηθούσαν πρόθυμα στην προετοιμασία μιας γιορτής αρκεί να συμφωνούσαν με το περιεχόμενό της.

Θυμάμαι ακόμα την έκπληξη στο βλέμμα μερικών συναδέλφων μου όταν τους ανακοίνωσα τον κατάλογο με τα ονόματα των παιδιών που θα λάμβαναν μέρος στη γιορτή. Κι όμως παρά την αδιαφορία τους για την ακαδημαϊκή πλευρά του σχολείου, κατά την προετοιμασία της γιορτής επέδειξαν αξιοζήλευτη εργατικότητα και υπευθυνότητα επί 2 μήνες, ώστε και η συνεργασία μαζί τους να είναι απολαυστική αλλά και το αποτέλεσμα πολύ καλό. Ήταν η πρώτη φορά που τα παιδιά αυτά πήραν συγχαρητήρια απ' τους καθηγητές τους. Το χειροκρότημα αυτό δεν ήταν μόνο για το καλλιτεχνικό επίτευγμα. Κυρίως ήταν η απόδειξη, η αναγνώριση των ικανοτήτων τους, ασχέτως αν αυτές δεν μεταφράζονται σε βαθμούς.

ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΗΣ: Με τον όρο αυτό εννοούμε τη βοήθεια που δίνεται στα παιδιά να καταλάβουν την ποικιλία των τρόπων με τους οποίους παίρνεται μια απόφαση, και τις συνέπειες που έχει αυτή για το άτομο και για τους άλλους. (Hays and Hobson, 1981). Η διαδικασία

της προετοιμασίας μίας παράστασης έχει όλα τα στοιχεία μιας απόφασης. Πρώτα απ' όλα, υπάρχει ο τελικός στόχος, η επιτυχία της γιορτής. Η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων, η στρατηγική για να ευδοκιμήσει η εργασία και τέλος το γεγονός ότι το παιδί που αποφασίζει να συμμετάσχει σ' αυτή τη διαδικασία γρήγορα αντιλαμβάνεται ότι αυτός είναι ένας δρόμος που πρέπει να τον προχωρήσει υπεύθυνα μέχρι τέλους, γιατί από αυτό εξαρτάται όχι μόνο η δική του επιτυχία αλλά και η επιτυχία των άλλων.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ: Με τον όρο αυτό εννοούμε τη βοήθεια που δίνουμε στα παιδιά για να αντιληφθούν τη δομή του κόσμου της εργασίας, τις διεξόδους και απαιτήσεις του, αλλά και την ικανοποίηση που μπορεί να προσφέρει. (Hays and Hobson 1981). Ο εκνευρισμός, η κούραση και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την προετοιμασία της παράστασης απομυθοποιούν γι αυτούς το επάγγελμα του ηθοποιού ή του σκηνοθέτη για τα οποία συνήθως οι πληροφορίες τους περιορίζονται σε αυτά που βλέπουν στον κινηματογράφο ή στις εφημερίδες. Επίσης μαθαίνουν ότι στη συνεργασία για καλλιτεχνικά θέματα, δεν ακολουθείται πάντα η γνώμη των πολλών, διαδικασία την οποία έχουν μάθει από τις μαθητικές κοινότητες, αλλά η γνώμη του «επαξιόβιου».

ΜΕΤΑΒΑΣΗ: Με τον όρο αυτό εννοούμε την βοήθεια που δίνεται στα παιδιά, ώστε να ανταπεξέλθουν στη μετάβασή τους από το ένα στάδιο ανάπτυξης στο άλλο, δηλ. από τη ζωή του σχολείου στην κοινωνία. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας μίας παράστασης οι σχέσεις παιδιών και καθηγητών γίνονται διαφορετικές, δηλ. μπορεί να αντιδικήσουν, να εκνευρισθούν να φωνάξουν εξ αιτίας του έντονου ρυθμού προετοιμασίας. Το παιδί τότε αισθάνεται ότι συνεργά-

ζεται με κάποιον ή κάποιους, για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Έτσι μαθαίνει ότι η συνεργασία απαιτεί αυτοσυγκράτηση, σεβασμό της γνώμης του άλλου και υπομονή.

Αυτό που απομένει στον καθηγητή να κάνει παράλληλα με την προετοιμασία της γιορτής είναι: α) Να τονώσει και να ενθαρρύνει την προσπάθεια των παιδιών, κυρίως εκείνων που για πρώτη φορά έδειξαν διάθεση συνεργασίας. β) Να αναγνωρίσει την υπευθυνότητα, οργανωτικότητα, φαντασία, δημιουργικότητα των παιδιών παράλληλα με τα άλλα τους προσόντα. γ) Να ξεχάσει ότι είναι καθηγητής, και να αφήσει τα παιδιά να αισθανθούν συνεργάτες, καυτηριάζοντας τις ανευθυνότητές τους και αντιμετωπί-

ζοντάς τα σαν επαγγελματίες. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα τους δώσει μια καλή ευκαιρία να καταλάβουν ότι η «επί ίσοις όροις» συνεργασία προϋποθέτει άτομα με ωριμότητα και ευθύνη.

Τελειώνοντας θα ήθελα να πω ότι εφόσον το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν μας δίνει ευκαιρίες για «ενεργό μάθηση», καλό θα είναι να εκμεταλλευόμαστε όσο μπορούμε αυτές που μας παρέχονται. Η εμπειρία μου από τα Τοσίτσεια Σχολεία με οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η προετοιμασία μιας γιορτής είναι μια πολύ καλή ευκαιρία που δεν πρέπει να αφήσουμε να μας ξεφύγει. Από τη διαδικασία αυτή θα διδαχθούμε πολλά και εμείς και τα παιδιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Avent, C. *Practical Approaches to Careers Education*. London, 1973.
Hayes, J. και Hobson, B. *Careers Guidance*. London, 1981.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΩΣ ΜΕΣΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Ασχολούμαι με τον Σ.Ε.Π. περίπου 8 χρόνια. Την εμπειρία μου την αντλώ και από την εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στα σχολεία, αλλά και από ιδιωτικές ομάδες εφήβων. Και σίγουρα η κάθε περίπτωση έχει τα θετικά και τα αρνητικά της στοιχεία. Σ' αυτά τα 8 χρόνια δεν έκανα τίποτα άλλο από το να διερευνώ την εφαρμογή αυτού του θεσμού και διαρκώς να πειραματίζομαι για να μπορέσω κάποια στιγμή να καταλήξω σε κάποιο συμπέρασμα. Δεν ξέρω αν έφτασα, ούτε αν θα φτάσω σε κάποιο.

Σήμερα θα μοιραστώ μαζί σας αυτή την πορεία μου στον χρόνο, το ψάξιμο που έχω κάνει και γενικότερα το σκεπτικό μου για όλην αυτή την διαδικασία.

Κατ' αρχήν πιστεύω ότι η επαγγελματική επιλογή, αποτελεί μία από τις βασικότερες αποφάσεις στη ζωή μας. Είναι ένα μέρος του συνόλου των εκλογών που κάνει ο άνθρωπος στη ζωή του στον οικογενειακό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό και εργασιακό τομέα. Οι εκλογές δε αυτές αλληλοεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται και η σύνθεσή τους μας δίνει τον ξεχωριστό άνθρωπο, ένα άτομο δηλ. με την μία μοναδικότητα και ατομικότητα.

Η εκλογή εργασίας είναι εκλογή είδους ζωής και τρόπου ζωής. Με την επαγγελματική προτίμηση το άτομο εκφράζει τι είδους άνθρωπος είναι, εκφράζει την αντίληψή του για τον εαυτό του και την δυνατότητα που έχει μέσω του επαγγέλματος να παίζει τον ρόλο που πιστεύει ότι ταιριάζει με την εικόνα του εαυτού του. Γι αυτό λέμε ότι η εκλογή

επαγγέλματος είναι εκλογή τρόπου ζωής και όχι απλά η εκλογή ενός επαγγέλματος. Έχοντας, λοιπόν, αυτό το σκεπτικό, αντιμετωπίζω όλη αυτήν την διαδικασία του Σ.Ε.Π. σαν μία μακρόχρονη και αναπτυξιακή διαδικασία αγωγής, αυτεπίγνωσης - αυτογνωσίας, μάθησης για λήψη αποφάσεων και συνειδητοποίησης των προτεραιοτήτων.

Κατά τον καθηγητή Super: Ο άνθρωπος έχει την δυνατότητα να επιτύχει σε πολλά επαγγέλματα. Δεν υπάρχει ένα και μοναδικό επάγγελμα που είναι κατάλληλο γιαυτόν. Είναι δηλ. έτσι προικισμένος που μπορεί να επιτύχει και να βρει την ικανοποίηση σε πολλά επαγγέλματα ή hobbies, αρκεί να ξέρει τι θέλει να κάνει στη ζωή. Επίσης, πάλι κατά τον καθηγητή Super, οι επαγγελματικές προτιμήσεις αλλάζουν από καιρό σε καιρό ανάλογα με την πείρα που αποκτά κανείς. Εκείνο όμως που μένει σταθερό είναι η εικόνα που έχει για τον εαυτό του. Δηλ. το σχήμα ζωής [life-style] του, που δείχνει την πορεία της προσωπικότητας, έχει μια ενότητα και συνέπεια και παραμένει σταθερό, αυτό που αλλάζει είναι η μέθοδος, τα μέσα με τα οποία αυτό το σχήμα ζωής θα ολοκληρωθεί.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι για αυτή τη διαδικασία θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα μακροχρόνιο πρόγραμμα που να λαμβάνει υπ' όψιν την εξελικτική και αναπτυξιακή φύση των ικανοτήτων, των διαφορών των, της προσωπικότητας και των φιλοδοξιών του ατόμου. Από αυτήν την εξελικτική πορεία θα βγει τι είναι **σημα-**

* Η Β.Α.Π. έχει σπουδάσει Πολιτικές Επιστήμες. Έχει πάρει Μ.Α. στη Συμβουλευτική Ψυχολογία. Ιδιαίτερα ασχολείται με Art Therapy και Drama Therapy.

Επικοινωνία: Καμβύση 3, 15773 Ζωγράφου - Αθήνα. Τηλ: 77.01.666, 77.89.994

ντικό για το κάθε άτομο και ποιά είναι η βασική του προτεραιότητα.

Ξεκίνησα, λοιπόν, κι εγώ την πορεία μου εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα αυτογνωσίας με διάφορες «ασκήσεις αυτογνωσίας» που είχαν κύριο στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά να βρουν αυτό που είναι **σημαντικό** γιαυτά, να γνωρίσουν τις δυνατότητές τους αλλά και τις αδυναμίες τους, να δουν κάποια στοιχεία της προσωπικότητάς τους, να αναγνωρίσουν κάποιες ικανότητές τους, να συνειδητοποιήσουν τις αξίες τους, τις φιλοδοξίες τους, τις επιδράσεις που δέχονται και να βάλουν περισσότερο ρεαλιστικούς στόχους.

Η κάθε άσκηση αυτογνωσίας αποτελούσε ερέθισμα για συζήτηση και έδινε τη δυνατότητα να αρχίσει κάποιο ξεδίπλωμα της προσωπικότητας του καθενός. Βεβαίως, κύρια προϋπόθεση γιαυτή τη διαδικασία ήταν η κατάλληλη ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης, ενθάρρυνσης, ισοτιμίας και καθόλου κριτικής. Και εδώ ακριβώς, άρχισαν οι πρώτοι προβληματισμοί μου γιατί η εφαρμογή αυτού του προγράμματος στην τάξη γινόταν σχεδόν ανέφικτη λόγω του προβλήματος της συμπεριφοράς των μαθητών.

Αντίθετα η εφαρμογή του ίδιου προγράμματος σε ιδιωτικές ομάδες, απέδιδε και έφερνε πολύ θετικά αποτελέσματα. Ετίθετο, λοιπόν, ένα πρώτο βασικό πρόβλημα αυτοπειθαρχίας που με απασχόλησε και εξακολουθεί να με απασχολεί. Νομίζω δε ότι αυτό καθ' αυτό το πρόβλημα χρειάζεται περισσότερο προβληματισμό από όλους μας, και θα προσπαθήσω να σας εκφράσω τις δικές μου σκέψεις και εμπειρίες μου λίγο αργότερα.

Τα πρώτα χρόνια οι προβληματισμοί μου περιορίστηκαν στο ψάξιμο για ολοένα και καταλληλότερο υλικό αυτογνωσίας. Παράλληλα, βέβαια, έκανα τεράστιες προσπάθειες να περάσω τα σωστά μηνύματα για την αυτο-πειθαρχία.

Παρ' όλες τις δυσκολίες, οι αξιολογήσεις των παιδιών έδειχναν ότι κάποιο ποσοστό απ' αυτά βοηθιόταν πραγματικά. Όμως η πραγματική βοήθεια, κατ' εμέ, ήταν το ότι γινόταν μια επαφή μεταξύ μας μέσα στην τάξη και μετά τους ήταν πολύ πιο εύκολο να έρθουν να με βρουν στο γραφείο μου, για ατομική συνέντευξη, που πάντα είχε πολύ θετικά αποτελέσματα. Σ' αυτές τις ατομικές συνεντεύξεις θίγαμε, σχεδόν, τα ίδια θέματα που θίγαμε στην τάξη, όμως τώρα η συνεργασία ήταν σε τελείως διαφορετικό επίπεδο και έμπαιναν σε εφαρμογή και ψυχολογικές διεργασίες.

Συνεχίζοντας το ψάξιμο για να κεντρίσω το ενδιαφέρον των μαθητών περισσότερο, εφάρμοσα στις μικρές τάξεις τα «Παιχνίδια αυτογνωσίας» όπως τα ονομάζω. Ενδεικτικά αναφέρω μερικά: «Η Δημοπρασία», «Οι επιζώντες», «Κατασκευή μιας μπλούζας», «Το χάσιμο των αξιών», «Collage» κλπ. Τα συμπεράσματά μου από αυτήν την εμπειρία ήταν και θετικά και αρνητικά. Τα παιδιά ενδιαφέρθηκαν πολύ περισσότερο. Η συμμετοχή ήταν καθολική και σχεδόν με την ίδια ένταση διάθεσης. Έβλεπαν στοιχεία του εαυτού τους, ανακάλυπταν κάποιες ικανότητες ή δεξιότητες. Όμως και πάλι το αρνητικό στοιχείο ήταν η ανήσυχη συμπεριφορά τους, όταν έπρεπε να γίνει κάποια εμπέδωση της εμπειρίας, αλλά και κατά την διάρκεια αυτής καθ' αυτήν της εμπειρίας, που έβρισκαν ευκαιρία να εκτονωθούν. Το πρόβλημα, λοιπόν, παρέμενε. Το ψάξιμο συνεχίστηκε.

Εφάρμοσα το πρόγραμμα των «Επαγγελματικών Εργαστηρίων» όπως τα είχα ονομάσει. Κάλεσα δηλ. αρκετούς επαγγελματίες και ασχολήθηκαν με τους μαθητές ανάλογα με το επαγγελματικό ενδιαφέρον τους.

Και αυτό το πρόγραμμα είχε πολύ θετικά αποτελέσματα απ' ό,τι φάνηκε από

την αξιολόγηση των παιδιών. Υπήρξαν, βέβαια και κάποια μικρά προβλήματα στην εφαρμογή που όμως, πιστεύω ότι εύκολα μπορούν να ξεπεραστούν, γιατί πράγματι αξίζει τον κόπο.

Σκεπτικό για την Χρησιμοποίηση της Τέχνης στην Ωρα του Σ.Ε.Π.

Συνέχισα λοιπόν τον προβληματισμό μου και γνωρίζοντας πλέον ορισμένες βασικές ανάγκες των παιδιών, τόλμησα να χρησιμοποιήσω την τέχνη σαν εργαλείο για αυτή τη διαδικασία της αυτογνωσίας τους. Γνώριζα, πλέον, από τις διάφορες αξιολογήσεις τους και από άμπολες συζητήσεις που είχα κάνει μαζί τους, ότι έχουν έντονη ανάγκη εκτόνωσης και έκφρασης του εαυτού τους ελεύθερα, αυθόρμητα, χωρίς αξιολογήσεις και κατατάξεις. Ένιωθα ότι τα παιδιά χρειάζονταν κάποια ώρα «αναπνοής» μέσα σ' αυτήν την ασφυξία που ζουν καθημερινά από παντού. Τυχαίνει δε, εδώ και μερικά χρόνια, να είμαι κι εγώ στην διαδικασία μιας ακόμη εξειδίκευσης που είναι ακριβώς η «Τέχνη ως μέσο θεραπείας» [art therapy] οπότε η απόφασή μου ήταν ακόμη πιο επιβεβλημένη.

Είναι πλέον αποδεδειγμένο από τις Κοινωνικές Επιστήμες ότι η τέχνη είναι ένα παντοδύναμο εργαλείο, ένα μέσο έκφρασης, ένα μέσο επικοινωνίας και θεραπευτικής βοήθειας. Για να κατανοήσουμε δε την θεραπευτική ιδιότητα της τέχνης χρειάζεται να δώσουμε έμφαση στην δημιουργική διεργασία καθ' εαυτή. Στη δυνατότητά της σα μέσο απελευθέρωσης των συναισθημάτων και στη δύναμη που έχει να επιτρέπει στο άτομο να εκφράζει την ιδιαιτερότητά του και τη μοναδικότητά του. Μέσα από τη δημιουργική διεργασία ένα άτομο μπορεί να αναπτύξει αυτονομία, ανεξαρτησία, υπευθυνότητα για την εργασία και το έργο που δημιουργεί. Μαθαίνει να διαλέγει, να κατασκευάζει, να δρα, να αναθε-

ωρεί αποφάσεις, να εκτιμά, να αξιολογεί.

Με αυτές τις σκέψεις σαν υπόθεση ξεκίνησα το πρόγραμμα τον φετεινό Σεπτέμβριο (1987) με την Α' και Β' γυμνασίου.

Περιγραφή του Προγράμματος

Η κεντρική ιδέα του προγράμματος και της Α' και της Β' γυμνασίου ήταν η ίδια. Όμως στην διαδικασία εφαρμογής υπήρξε μια διαφοροποίηση στο πρόγραμμα της Β' την οποία θεωρώ σημαντική. Θα σας αναφέρω πρώτα το πρόγραμμα της Α' και μετά θα προσθέσω την διαφοροποίηση του προγράμματος της Β'.

Πρόγραμμα Α' Γυμνασίου

Στην πρώτη μας συνάντηση με τα παιδιά, τους έγινε μια μικρή ενημέρωση για το τι είναι αυτό το μάθημα που λέγεται Σ.Ε.Π. και πόσο σημαντικό είναι για τη ζωή τους, δίδοντας έμφαση στο σημείο «αυτογνωσία» γιατί το θεωρώ σημαντικό. Κατ' επέκτασιν τους έγινε ενημέρωση για τον τρόπο που θα δουλεύαμε, χρησιμοποιώντας την τέχνη, τονίζοντάς τους ιδιαίτερα, την μεγάλη προσοχή που πρέπει να δώσουν στη διάρκεια όλης της διαδικασίας. Τους έγινε δηλ. γνωστό ότι θα πρέπει να είναι πολύ ενήμεροι για το τι συμβαίνει κάθε φορά στον εαυτό τους, σε σχέση με την ομάδα και με το αντικείμενο της δουλειάς μας. Τους ζητήθηκε μάλιστα, να κρατούν ένα ημερολόγιο, στο οποίο θα καταγράφουν όλες τις αντιδράσεις, σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμούς τους, που θα συμβαίνουν στην διάρκεια της συνεργασίας μας.

Έτσι στη δεύτερη συνάντησή μας μπορέσαμε να ξεκινήσουμε τη δημιουργική μας διαδικασία.

Μετά από μια ολιγόλεπτη χαλάρωση που τα βοήθησε να συγκεντρωθούν στον εαυτό τους, τους δόθηκε μια «κατευθυνό-

μενη φαντασίωση» [guided fantasy] που είχε στόχο να βοηθήσει το κάθε παιδί να εκφράσει ενδόμυχους φόβους του και δυσκολίες του.

Το επόμενο στάδιο ήταν να ζωγραφίσουν αυτή την φαντασίωση. Σ' αυτό το σημείο, επιτρέψτε μου να κάνω μια μικρή παρένθεση για να σας περιγράψω με δυό λόγια την εικόνα που είχαν οι μαθητές. Μου έκανε πραγματικά μεγάλη εντύπωση βλέποντας τα παιδιά πώς συμπεριφέρονταν τώρα σ' αυτό το στάδιο της ζωγραφικής και συγκρίνοντάς τα με την εικόνα που είχαν στην αρχή της ώρας. 'Αλλα ήσαν ξαπλωμένα μπρούμυτα μπροστά στο χαρτί τους και ζωγράφιζαν μόνα τους, άλλα είχαν κάνει μικρές ομάδες και ζωγράφιζαν, ενώ συγχρόνως συζητούσαν και γελοούσαν, άλλα, πάλι, δεν μπόρεσαν να ξεφύγουν τελείως από την συνήθεια τόσων ετών, και βρήκαν κάποιον τραπέζι για να κάτσουν «όπως πρέπει». Ήταν διάχυτη, πλέον, στην ατμόσφαιρα η χαλάρωση και η χαρά.

Το τρίτο στάδιο ήταν να γράψει ο καθ' ένας μια μικρή ιστορία με βάση την ζωγραφιά του.

Το τέταρτο στάδιο ήταν να γίνουν ομάδες των 7 και να γράψουν από κοινού μια καινούρια ιστορία που θα περιείχε όμως, τα βασικά και σημαντικά στοιχεία και των 7 ιστοριών. Για αυτήν την διαδικασία μοιράστηκαν ρόλοι του γραμματέα, του συντονιστή και των βοηθών τους για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή όλων στην διαδικασία.

Το πέμπτο στάδιο ήταν η σύμπτυξη των ομαδικών ιστοριών σε μια κοινή που θα περιείχε τα κύρια και σημαντικά στοιχεία όλων των ιστοριών [των ομαδικών] και θα ήταν, πλέον, η αντιπροσωπευτική ιστορία του κάθε τμήματος. Σ' αυτό το στάδιο χρειάστηκαν οι ρόλοι του συγγραφέα, του σκηνοθέτη και του συντονιστή, που από κοινού προσπάθησαν να γράψουν αυτήν την καινούρια

ιστορία τους, με εικόνες και διαλόγους. Και πραγματικά το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό. Ήταν καταπληκτική η ικανότης και η ευρηματικότης των νεαρών αυτών συγγραφέων και σκηνοθετών.

Το έκτο στάδιο ήταν το μοίρασμα των ρόλων και των δραστηριοτήτων σε όλη την τάξη. Βασική προϋπόθεση ήταν ότι όλα τα παιδιά θα έπαιρναν ενεργό μέρος στην επόμενη διαδικασία, που ήταν το ζωντάνεμα αυτής της ιστορίας. Μοιράσαμε, λοιπόν, τους ρόλους των ηθοποιών, των σκηνοθετών, των σκηνογράφων, των μουσικών, των υπεύθυνων φωτισμού, των φωτιστικών εφέ, των ενδυματολόγων, των υπεύθυνων για την μακέτα του προγράμματος, των υπεύθυνων για την φωτογράφιση, ακόμη και της βιντεοσκόπισης κλπ.

Τα παιδιά ήσαν τελείως ελεύθερα να διαλέξουν αυτό που νόμιζαν ότι τους ενδιέφερε.

Το έβδομο στάδιο ήταν να κάνουμε την ανάγνωση «του έργου» και να αρχίζουμε να το πλησιάζουμε ο καθ' ένας από τη δική του τη σκοπιά. Όταν πιά νιώσαμε αρκετά έτοιμοι, τότε ξεκινήσαμε κάποιες πρόβες, και οι ομάδες της κάθε δραστηριότητας άρχισαν να δουλεύουν στο αντικείμενό τους. Σ' αυτό το στάδιο έγιναν διάφορες μετακινήσεις στις δραστηριότητες. Υπήρχαν παιδιά που διαπίστωσαν στην πορεία ότι ήθελαν να ασχοληθούν με κάτι άλλο. Επίσης σ' αυτό το στάδιο άρχισαν να φαίνονται και οι διαφορετικές ικανότητες ή δεξιότητες των παιδιών καθώς και ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Το ηγετικό παιδί διάλεξε αμέσως έναν ηγετικό ρόλο, όπως του συντονιστή ή του σκηνοθέτη, το παιδί με καλλιτεχνικές τάσεις διάλεξε την σκηνογραφία ή ενδυματολογία, το παιδί με ικανότητα σχεδιαστική ανέλαβε την μακέτα του προγράμματος, το παιδί με την ανάγκη προβολής, αλλά και με κάποια ικανότητα,

διάλεξε τον ρόλο του ηθοποιού, το παιδί το περισσότερο δειλό ή αποθαρρημένο διάλεξε έναν πιο αφανή ρόλο, όπως βοηθός σκηνης, φωτισμού κλπ.

Βεβαίως, σ' αυτό το στάδιο υπήρξαν και οι περισσότερες δυσκολίες. Και από πλευράς οργανωτικής, αλλά και από πλευράς των ίδιων των παιδιών. Υπήρχαν οι ανταγωνισμοί μεταξύ τους, η τάση για κριτική, η δυσκολία τους να ξεπεράσουν τους μόνιμους χαρακτηρισμούς που έχουν γίνει «ταμπέλες» πλέον για τον καθένα. Έγιναν, λοιπόν, πολλές δι-εργασίες και δυναμικές που ευτυχώς κατέληξαν σε πολύ καλά αποτελέσματα.

Στο όγδοο στάδιο, που ήταν πλέον, η ολοκλήρωση όλων των προσπαθειών τους, τα παιδιά του κάθε τμήματος πα-ρουσία σαν την δική τους παράσταση, με την παρουσία των υπόλοιπων τμημάτων και των υπευθύνων τους, καθώς επίσης και όσων άλλων παραγόντων του σχο-λείου τους το επέτρεπε η απασχόλησή τους. Επίσης, είχε προγραμματιστεί να παρευρίσκεται και κάποια μικτή επιτρο-πή, από ειδικούς καθηγητές και εκπρο-σώπους των μαθητών για να αξιολογή-σουν τις παραστάσεις και να βραβεύ-σουν την καλύτερη. Δυστυχώς, για κά-ποια προβλήματα χρόνου, αυτό δεν μπο-ρέσαμε να το υλοποιήσουμε.

Βεβαίως, μπορείτε να καταλάβετε την ικανοποίηση, τη χαρά, τον ενθουσιασμό και τον αναβρασμό που έγινε σ' αυτές τις μέρες των παραστάσεων. Πόση χαρά και για μας να βλέπουμε αυτό το μελίσσι να δουλεύει πυρετωδώς, αλλά με τόσο κέ-φι και υπευθυνότητα. Κούραση! Ναι υπήρχε! Αλλά πιστεύω άξιζε τον κόπο. Και αυτό το «άξιζε τον κόπο» επιβεβαιώ-θηκε στο επόμενο στάδιο που ήταν και το τελευταίο και αφορούσε την αξιολό-γηση των παιδιών για όλη την εμπειρία, αλλά και την δική μας.

Πρόγραμμα Β' Γυμνασίου

Όσον αφορά το πρόγραμμα της Β' γυ-μνασίου έχει την εξής διαφορά. Τα παι-διά για αρκετές συναντήσεις ασχολήθη-καν πρώτα, με τη θεωρητική έρευνα του επαγγέλματος που τα ενδιέφερε, βοηθού-μενα από ένα ειδικό έντυπο που έθετε τα βασικά ερωτήματα για μια απλή μονο-γραφία.

Μετά έγιναν ομάδες όσοι είχαν όμοιο επάγγελμα και προσπάθησαν να βγάλουν όλα τα στοιχεία του επαγγέλματός τους.

Αφού τέλειωσε και αυτή η διαδικασία, τότε ξεκίνησε η ίδια διαδικασία που είχε γίνει και με την Α' γυμνασίου. Με τη δι-αφορά που σ' αυτήν την περίπτωση οι συγγραφείς είχαν κύριο έργο, να συμπε-ριλάβουν όλα τα επαγγέλματα στο έργο τους. Και ανάμεσα στους διαλόγους θα έπρεπε να φανούν όλες οι κύριες πληρο-φορίες του κάθε επαγγέλματος. Βεβαίως, μοιράστηκαν και πάλι οι ρόλοι ηθοποι-ών, σκηνοθετών κλπ. και ετοιμάστηκε μια παράσταση από το κάθε τμήμα. Εν-δεικτικά θα σας αναφέρω ότι ένα τμήμα είχε σαν ραχοκοκκαλιά του έργου τους «Το γραφείο Ευρέσεως Εργασίας», ένα άλλο τμήμα είχε το ταξείδι κάποιων του-ριστών που στην διάρκεια των διακοπών χρειάστηκαν διάφορα επαγγέλματα κλπ.

Όσον αφορά τώρα, την αξιολόγηση, τα σχόλια είναι σχεδόν ίδια και από τα παιδιά και από εμάς. Ίσως το πιο σημα-ντικό, αλλά και το διαφορετικό για την Β' είναι ότι χρειαζόταν περισσότερος χρόνος για να μπορέσουν τα παιδιά να δουλέψουν πιο αναλυτικά και άνετα και στα δύο μέρη της διαδικασίας.

Αξιολόγηση του Προγράμματος

Φθάνοντας στο κύριο σημείο της εισή-γησης μου, που είναι η κάποια αξιολό-γηση όλου αυτού του προγράμματος θα ήθελα να την παρουσιάσω με έναν πα-ράλληλο τρόπο. Σε κάθε συμπέρασμα θα προσθέτω μερικές ενδεικτικές αξιολογή-

σεις των παιδιών. Επίσης, θα την χωρίσω σε δύο μέρη. Το πρώτο θα αφορά την αξιολόγηση των παιδιών και το δεύτερο τη δική μας. Σε ξεχωριστό κεφάλαιο θα προσθέσω τις προτάσεις των παιδιών και τις δικές μου σκέψεις για το μέλλον.

Ετοίμασα ένα αναλυτικό ερωτηματολόγιο και ενεθάρρυνα τα παιδιά να απαντήσουν με απόλυτη ειλικρίνεια και αυθορμητισμό, γιατί μόνον έτσι θα ήταν βοηθητικά τα σχόλιά τους. Τους παρέπεμψα, επίσης, σ' εκείνο το ατομικό ημερολόγιο τους για να θυμηθούν όλα όσα τους είχαν συμβεί, ή είχαν αισθανθεί ή σκεφτεί σε όλη αυτή τη διαδικασία.

Α' Αξιολόγηση μαθητών

Ξεκινώ με το υπ' αριθμόν ένα συμπέρασμα, που ήταν σχόλιο σχεδόν όλων των μαθητών.

1. Το πρόγραμμα αυτό / η εμπειρία αυτή, βοήθησε στην αυτογνωσία τους με πολύ πιο άμεσο τρόπο.

- Η εμπειρία αυτή με βοήθησε πολύ πιο εύκολα να ανακαλύψω ορισμένα στοιχεία του εαυτού μου.
- Μέσα από αυτήν την εμπειρία είδα τον εαυτό μου καλύτερα.
- Είδα τον εαυτό μου σε βάθος.
- Με ευχάριστο τρόπο γνώρισα τον εαυτό μου.
- Είδα ορισμένα θετικά και αρνητικά πράγματα από τον εαυτό μου.

2. Ένα ακόμη κοινό σχόλιο ήταν το ότι βοηθήθηκαν στο να καταπολεμήσουν το φόβο της κριτικής.

- Μου άρεσε πολύ που μπορούσα να λέω ελεύθερα αυτό που ήθελα.
- Μου άρεσε που δεν κρίναμε ο ένας τον άλλον.
- Με βοήθησε που δεν φοβόμουν να πω τη γνώμη μου.

3. Η εμπειρία αυτή βοήθησε στη ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των παιδιών.

- Γνώρισα βαθύτερα τους συμμαθητές μου.
- Συνεργάστηκα με συμμαθητές που δεν έχω πολλά-πολλά στην τάξη.
- Μου άρεσε πολύ που γίναμε όλοι μια ομάδα.

4. Βοηθήθηκαν στο να μάθουν να συνεργάζονται.

- Μου άρεσε που ο ένας βοηθούσε τον άλλον.
- Έμαθα να συνεργάζομαι.
- Έμαθα να δέχομαι και τη γνώμη του άλλου.
- Μου άρεσε που η γνώμη μου ήταν σημαντική και για τους άλλους.

5. Βοηθήθηκαν να γνωρίσουν και να αναπτύξουν ορισμένες ικανότητες ή δεξιότητες.

- Είδα ότι μπορώ να τα καταφέρνω στην ζωγραφική.
- Δεν πίστευα ότι μπορώ να είμαι ηθοποιός.
- Βοηθήθηκα να μαθαίνω πιο εύκολα απ' έξω γιατί έπρεπε να μάθω το ρόλο μου.
- Είδα ότι μπορώ να συντονίσω μια ομάδα συμμαθητών μου.

6. Βοηθήθηκαν να αναπτύξουν ορισμένα στοιχεία της προσωπικότητάς τους.

- Έμαθα να είμαι υπεύθυνος.
- Χρησιμοποίησα την εφευρετικότητά μου.
- Μπορούσα να σκεφτώ πρωτότυπα πράγματα.
- Ένοιωθα ασφάλεια στην ομάδα.
- Μπορούσα να αυτοσχεδιάζω και να είμαι αυθόρμητος.
- Ήταν πολύ ωραίο που αυτο-

- δημιουργούσαμε.
 - Χρησιμοποίησα τη φαντασία μου, που δεν μπορώ να τη χρησιμοποιώ σε άλλα μαθήματα.
 - Καταπολέμησα τη ντροπή μου.
 - Τώρα νιώθω περισσότερη αυτοπεποίθηση.
 - Είδα ότι γίνομαι πολύ εργατικός, όταν κάτι μ' αρέσει.
7. Βοήθεια και για τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.
- Παρατηρώντας τις δραστηριότητες, μπορώ να διαλέξω καλύτερα.
 - Γνώρισα καλύτερα μερικά επαγγέλματα.
 - Γνώρισα τα θετικά και αρνητικά μερικών επαγγελμάτων.
 - Είδα πόσο με ενδιαφέρουν αυτά τα επαγγέλματα.
 - Ίσως διαλέξω ένα τέτοιο επάγγελμα, γιατί μου άρεσε πολύ η δραστηριότητά μου.
 - Προβληματίστηκα για το μέλλον μου.
 - Ανακάλυψα ότι έχω ταλέντο για το θέατρο.

Ας δούμε όμως και μερικά αρνητικά σχόλια των παιδιών.

1. Η πειθαρχία και γενικότερα η συμπεριφορά των μαθητών ήταν σχεδόν το ομόφωνο σχόλιο των παιδιών.
 - Γινόταν φασαρία και χάναμε χρόνο.
 - Μερικά παιδιά χαλούσαν όλη την τάξη.
 - Αυτά τα παιδιά που δεν συμμορφώνονται δεν θα 'πρεπε να συμμετέχουν.
 - Ορισμένα παιδιά δεν μας άφηναν να κάνουμε τη δουλειά μας.

2. Ο χρόνος απετέλεσε άλλο ένα αρνητικό σχόλιο.

- είχαμε πολύ λίγο χρόνο.
- δεν έφτανε ο χρόνος.
- τώρα που ξεσταθήκαμε, σταματήσαμε.
- τελευταία ώρα είμαστε κουρασμένοι.

3. Γνωριμία και με άλλα επαγγέλματα.

- Γνωρίσαμε μόνο τα επαγγέλματα του θεάτρου.
- Θα ήθελα να γνωρίσω από κοντά και άλλα επαγγέλματα.
- θάταν καλό να δούμε κι' άλλα επαγγέλματα.

Β' Αξιολόγηση των υπευθύνων

Θα ρίξουμε, τώρα μια ματιά, και στην αξιολόγηση που κάναμε μεταξύ μας οι υπεύθυνες του μαθήματος.

Δεν θα αναφέρω τα θετικά στοιχεία γιατί είναι βεβαίως, όλα αυτά τα θετικά στοιχεία που βγήκαν από τα ίδια τα παιδιά.

Οι δυσκολίες, οι προβληματισμοί και τα αρνητικά σχόλια τα δικά μας ήσαν τα εξής:

- 1) Υπήρξαν συγχρόνως πολλοί στόχοι. δηλαδή:

- ευαισθητοποίηση των μαθητών
- βοήθεια για ενίσχυση της αυτογνωσίας
- η οργάνωση και η προετοιμασία της παρουσίασης.
- ο επαγγελματικός προσανατολισμός.

- 2) Δεν κινητοποιήθηκαν από την αρχή όλα τα παιδιά. Δηλ. τις τελευταίες μέρες ορισμένα παιδιά άλλαξαν στάση και δραστηριοποιήθηκαν, ίσως με μόνο στόχο την προβολή στην εκδήλωση.

- 3) Προς το τέλος υπήρχε ατμόσφαιρα

άγχους για να επιτευχθεί η παράσταση.

- 4) Απαραίτητο να τελειώνει το πρόγραμμα με την βράβευση και κάποια γιορτινή ατμόσφαιρα.
- 5) Απαραίτητο να γίνεται ένα follow-up και με τα παιδιά που παρουσίασαν κάποιες δυσκολίες κατά την διάρκεια της διαδικασίας, αλλά και με τα υπόλοιπα για περισσότερη βοήθεια.
- 6) Χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να μπορέσουν να καλυφθούν όλοι οι στόχοι. Ίσως να συνεχίζεται σε όλο τον χρόνο, πράγμα που προτείνουν και τα ίδια τα παιδιά.
- 7) Κάλυψη και άλλου φάσματος επαγγελμάτων.
- 8) Αρχίζει μια σημαντική διαδικασία, η οποία σταματά στην μέση.
- 9) Και βέβαια το κυριότερο αρνητικό στοιχείο, το κυριότερο πρόβλημα και ίσως και η αιτία που μερικά πράγματα δεν λειτούργησαν είναι το «Πρόβλημα της πειθαρχίας των παιδιών».

Προτάσεις των Μαθητών

Θα αναφέρω, τώρα, μερικές προτάσεις που βγήκαν από τα ίδια τα παιδιά και μετά θα επανέλθω στο θέμα «Πειθαρχία».

Τα παιδιά λοιπόν προτείνουν:

- Να είναι μάθημα επιλογής.
- Να γίνεται όλο τον χρόνο.
- Να αποβάλλονται όσοι δυσκολεύουν την τάξη.
- Η καθηγήτρια να είναι αυστηρή.
- Να μην γίνεται την τελευταία ώρα.
- Να κάνουμε πράγματα που να αποτελούν μικρογραφία των επαγγελμάτων.
- Να έχουμε περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μας κάθε φορά.

— Η υπεύθυνη να είναι ψυχολόγος.

— Να έχουμε περισσότερο χρόνο για συζήτηση.

— Να έχουμε κατατόπιση και για άλλα επαγγέλματα.

Πρόβλημα Συμπεριφοράς των Παιδιών

Θάθελα να σταθούμε λίγο στο πρόβλημα αυτό που μας καίει όλους. Το πρόβλημα της πειθαρχίας στην τάξη, την ώρα του ΣΕΠ. Όλα αυτά τα χρόνια που ασχολούμαι με τον επαγγ/κό προσ/μό και σε ομάδες και σε σχολεία, έχω προβληματιστεί πάρα πολύ με αυτό το θέμα της πειθαρχίας.

Η διπλή εμπειρία μου με βοηθά, ίσως, να καταλήξω σε ορισμένα συμπεράσματα.

Στις ομάδες που έχω κάνει, ποτέ δεν αντιμετώπισα τέτοιο πρόβλημα. Η συνεργασία ήταν υπέροχη και τα θετικά αποτελέσματα εμφανέστατα. Ο διάλογος ήταν το κύριο εργαλείο της συνεργασίας, και βέβαια, όπως όλοι ξέρουμε, μέσα από τον διάλογο προσεγγίζεις και τα πιο δύσκολα προβλήματα.

Η εμπειρία όμως στο σχολείο είναι τελείως διαφορετική. Από την πρώτη στιγμή, ή για να ακριβολογήσω και να χαριτολογήσω, από την δεύτερη στιγμή, αρχίζουν τα προβλήματα. Προσπαθείς να μεταδώσεις κάποια πράγματα. Προσπαθείς να περάσεις κάποιες αξίες, κάποια μηνύματα. Προσπαθείς να κάνεις κάποιο διάλογο με θέματα καυτά γι' αυτή την ηλικία. Προσπαθείς να σκύψεις πάνω από κάποια δυσκολία ενός παιδιού ή να ενθαρρύνεις κάποιο άλλο. Προσπαθείς να θέσεις κάποιους δημοκρατικούς κανόνες λειτουργίας της ομάδας. Προσπαθείς να δώσεις όση περισσότερη ανθρωπιά μπορείς. Και από όλα αυτά τι εισπράττεις; Απογοήτευση. Αδιαφορία. Άγχος. Θυμό. Απελπισία. Προβληματισμό.

Τι συμβαίνει; Τι δεν κάνω καλά; Πού δεν είμαι σωστή; κτλ. Είναι μερικά ερωτήματα που έρχονται αμέσως στο μυαλό. Αποφάσισα να θέσω το ερώτημα τίμια και ειλικρινά στα ίδια τα παιδιά. Άνοιξα λοιπόν τον διάλογο και σ' αυτό το ακανθώδες κεφάλαιο.

Θα σας μεταφέρω μερικές απαντήσεις των παιδιών που έχω και από προφορικό διάλογο, αλλά και από γραπτές αναφορές τους. Εξηγούν λοιπόν τα παιδιά:

- Το μάθημα του ΣΕΠ δεν είναι σαν τα άλλα μαθήματα που πρέπει να φοβάσαι.
- Δεν έχει βαθμό και διάβασμα και δεν πιέζομαι.
- Είναι η ώρα που μπορείς να είσαι ο εαυτός σου.
- Είναι η μοναδική εκτόνωση.
- Η καθηγήτρια μας καταλαβαίνει τόσο πολύ.
- Είναι η μόνη ώρα που μπορούμε να εκτονωθούμε.
- Μέσα σ' όλη την πίεση της εβδομάδας ο ΣΕΠ τα πληρώνει.
- Δεν φοβόμαστε τίποτα.

Έχουν δε να προτείνουν σαν λύσεις για αυτό το πρόβλημα:

- Να είναι ένα μάθημα επιλογής.
- Να βγαίνουν από την τάξη όσοι δεν συμμορφώνονται.
- Να αποφασίζει ο γυμνασιάρχης τι πρέπει να γίνει μ' αυτούς.
- Να μπαίνει βαθμός.
- Να είναι η καθηγήτρια αυστηρή όπως τους άλλους καθηγητές.
- Να υπάρχει ένας παράλληλος έλεγχος που να βαθμολογεί την συμπεριφορά των μαθητών.
- Να μπορούν να κάνουν κάτι άλλο, αυτά τα παιδιά που δεν ενδιφέρονται.

Αυτές είναι μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές προτάσεις των ίδιων των παιδιών για αυτό το μεγάλο θέμα της πει-

θαρχίας. Πιστεύω μας δίνουν αρκετά ερεθίσματα για προβληματισμό.

Σκέψεις και Προβληματισμοί για το Μέλλον

Τον προβληματισμό μου και τις σκέψεις μου για το μέλλον, ομολογώ έχει επηρεάσει αυτό το πρόβλημα της συμπεριφοράς των παιδιών κατά την ώρα του λεγόμενου ΣΕΠ. Επίσης, η εμπειρία μου από τις ομάδες εφήβων εκτός σχολικού πλαισίου, με διδάσκει ότι τα παιδιά έχουν απόλυτη ανάγκη από αυτήν την διεργασία της ομαδικής συμβουλευτικής. Μέσα σ' ένα σωστό πλαίσιο ομάδας, ο κάθε έφηβος έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τον εαυτό του, να ξεδιπλώσει την προσωπικότητά του για να την γνωρίσει, να την ενισχύσει ή να αλλάξει στοιχεία της που τον δυσκολεύουν στη λειτουργία του. Επίσης, τον βοηθάει όχι μόνο στην αυτο-εικόνα του, αλλά και στην εικόνα του σε σχέση με τους άλλους. Αντιμετωπίζει τον εαυτό του σε σχέση με τους άλλους, αλλά και τους άλλους σε σχέση με τον εαυτό του. Αυτή, λοιπόν, είναι η βάση του προβληματισμού μου. Ακολουθεί, βέβαια, το ερωτηματικό: Πώς μπορεί να εφαρμοστεί αυτή η διαδικασία μέσα στο σχολείο, ούτως ώστε να είναι ουσιαστική βοήθεια για όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό παιδιών; Γιατί το όφελος στις ομάδες εφήβων, εκτός σχολείου, να είναι τόσο εμφανές; Ποιά είναι αυτά τα στοιχεία που βοηθούν και όμως λείπουν από το σχολείο;

Έχω επισημάνει μερικά στοιχεία, που πιστεύω, ότι επιδρούν αποφασιστικά στην διαφορετική ατμόσφαιρα που επικρατεί και στις δύο περιπτώσεις.

Στις ομάδες, τα παιδιά έρχονται εθελοντικά, πράγμα που δε γίνεται στο σχολείο. Και αν θυμάστε αυτό ήταν και ένα από τα σχόλια που έκαναν και τα ίδια τα παιδιά. Όταν οι μαθητές γνωρίζουν ότι

μέσα σ' όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα, υπάρχει και ένα ακόμη που λέγεται ΣΕΠ, το αντιμετωπίζουν, ασφαλώς, με την ίδια νοοτροπία. Να κάνουν την πλάκα τους, να αποφύγουν, να απορρίψουν κλπ. Προσέχουν και συμμετέχουν μόνον όσοι ενδιαφέρονται πραγματικά γιαυτό που τους δίνει, αυτό το «μάθημα» όπως το αποκαλούν. Ότι γίνεται δηλ. και στα άλλα μαθήματα.

Ας προσθέσουμε εδώ και το ότι αντιμετωπίζουν κάτι τελείως διαφορετικό. Μια ατμόσφαιρα τελείως διαφορετική από όλα τα υπόλοιπα μαθήματα, που τα παιδιά δεν είναι έτοιμα να δεχτούν. Είναι σχεδόν, απίθανο να περιμένουμε από τα παιδιά, να προσαρμοστούν μέσα σε 45 λεπτά, σε μια ατμόσφαιρα ελευθερίας, αυτοπειθαρχίας, μη κριτικής, εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού, μη ανταγωνιστική κλπ. όταν όλη την ημέρα ή μάλλον όλη τους τη σχολική ζωή, ζουν σε μια ατμόσφαιρα εντελώς αντίθετη. Ένα άλλο διαφορετικό στοιχείο είναι ο αριθμός των παιδιών που συμμετέχουν σε μια ομάδα απ' αυτόν που είναι σε μια τάξη. Είναι τριπλάσιος στην τάξη. Πώς μπορεί να γίνει ομαδική συμβουλευτική με τόσα παιδιά;

Ίσως θα πρέπει λοιπόν να προβληματιστούμε πρωτίστως στο θέμα της διαπαιδαγώγησης σε σωστούς κανόνες αυτοπειθαρχίας. Θα πρέπει να μάθουμε, πρώτα, τα παιδιά να λειτουργούν υπεύθυνα σε ένα διαφορετικό περιβάλλον και όχι να πρέπει να φοβούνται τον βαθμό, ή την τιμωρία του καθηγητή ή του γυμνασιάρχη, για να μπορεί ο υπεύθυνος αυτής της δραστηριότητας να χαίρεται την δουλειά του και να μπορεί να δώσει ό,τι καλλίτερο έχει.

Έχω κάνει κάποιες σκέψεις για τον προγραμματισμό του Σ.Ε.Π., αν μπορούσα να κάνω κάποιες προτάσεις. Αντιμετωπίζω, βέβαια, τον ΣΕΠ σαν μια διαδικασία διαπαιδαγώγησης, αυτογνωσίας

και τελευταία σαν πηγή πληροφόρησης.

Η Α΄ Γυμνασίου θα πρέπει να ασχοληθεί με την αυτογνωσία γενικά και με την μάθηση όλων αυτών των ποιότητων που απαιτούνται για την σωστή λειτουργία της ομάδας. Αυτό βέβαια εξυπνοεί ότι η διαδικασία θα συνεχίσει όλη την σχολική χρονιά και ότι οι ομάδες θα είναι πολύ μικρές, για να μπορέσει ο ειδικός να αναπτύξει ατομικές σχέσεις με το κάθε παιδί, και να λειτουργήσει σωστά η ομάδα.

Η μέθοδος που θα ακολουθήσει ο κάθε υπεύθυνος, πιστεύω ότι είναι κάτι υποκειμενικό. Θα πρέπει να βρει τι του ταιριάζει περισσότερο, ούτως ώστε να είναι και γιαυτόν μια ευχάριστη διαδικασία.

Τα εκφραστικά μέσα και η χρησιμοποίηση της τέχνης, είναι πράγματι μια απελευθερωτική διαδικασία, αλλά θα πρέπει να μας εκφράζει κι εμάς τους ίδιους.

Η Β΄ γυμν. θα πρέπει να συνεχίσει την αυτογνωσία σε σχέση όμως με τα επαγγέλματα, καθώς επίσης να έρθει σε μια πρώτη επαφή με τα διάφορα επαγγέλματα. Αυτή η επαφή μπορεί να γίνει είτε με ομιλίες επαγγελματιών σε όλη την τάξη, είτε με δική τους έρευνα για κάποιο επάγγελμα που τους ενδιαφέρει, είτε γράφοντας μια μονογραφία, είτε παίζοντας αυτά τα επαγγέλματα.

Στην Γ΄ γυμνασίου η πληροφόρηση θα πρέπει να εξειδικεύεται και να είναι ο κύριος στόχος. Ομιλίες και συζητήσεις με επαγγελματίες, όμως κατά επαγγελματικό ενδιαφέρον. Δηλ. αφού γίνουν μερικές συναντήσεις για να επανασυνδεθούν με την δουλειά των προηγούμενων ετών, θα μπορούν να δηλώνουν 4-5 επαγγέλματα που τους ενδιαφέρουν. Κάθε φορά δε, θα χωρίζονται ανάλογα με ένα επαγγελματικό ενδιαφέρον και ο ανάλογος επαγγελματίας θα τους ενημερώνει και θα συζητάει μαζί τους. Μετά από κάθε συνάντηση με τον επαγγελματία, θα ακολου-

θεί μια συζήτηση-αξιολόγηση με τον υπεύθυνο του ΣΕΠ και ούτω καθ' εξής. Σ' αυτήν την τάξη δεν χρειάζεται να συνεχίσει όλο τον χρόνο ο ΣΕΠ. 13-15 συναντήσεις αρκούν.

Στην Α' Λυκείου πιστεύω ότι τα επαγγελματικά εργαστήρια είναι η καλλίτερη λύση. Αφού προηγηθούν λίγες συναντήσεις για μια επανασύνδεση θα μπορούν να χωριστούν σε ομάδες επαγγελματικών ενδιαφερόντων και ο ανάλογος επαγγελματίας θα τα απασχολήσει για 6-7 συναντήσεις, δουλεύοντας μαζί τους, στο αντικείμενο της συγκεκριμένης δουλειάς. Μετά θα πρέπει να ακολουθήσουν μερικές συναντήσεις για αξιολόγηση.

Όσον αφορά δε την Β' Λυκείου πι-

στεύω ότι χρειάζεται να ενημερωθεί λεπτομερώς για το εκπαιδευτικό σύστημα, την συμπλήρωση του μηχανογραφικού, για εναλλακτικές λύσεις σπουδών, και κάποια επίσκεψη σε χώρους εργασίας. Και αυτό το πρόγραμμα δεν απαιτεί την διάρκεια όλου του χρόνου.

Πιστεύω ότι έτσι φθάνοντας τα παιδιά στην Γ' Λυκ. είναι πλέον αρκετά προετοιμασμένα για την τελική επιλογή τους και για αυτήν την τόσο σημαντική απόφαση της ζωής τους. Αλλά το κυριότερο είναι ότι θα έχουν μάθει να κάνουν τον σωστό διάλογο με τον εαυτό τους, θα έχουν μάθει τη διαδικασία της απόφασης και των εναλλακτικών λύσεων, που όλα αυτά, προσωπικά πιστεύω, ότι αποτελούν τη βάση της ψυχικής υγείας.

Ανδρομάχη Δημοπούλου*

**ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΕΡΑΤΕΑΣ:
ΕΝΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ
ΣΑΝ ΟΔΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

Το κλίμα μέσα στο οποίο δουλεύουμε οι καθηγητές της Μ. Εκπαίδευσης είναι γνωστό: Σε μια ταχύτατη εναλλαγή μαθημάτων, που καταντά σπαστική ρουτίνα, εντοπίζεται κατά κανόνα το ενδιαφέρον στο τυπικά σωστό, και κάθε αληθινά ενδιαφέρον θέμα προβληματισμού, έμπρακτης γνώσης ή βαθύτερης ανάλυσης απωθείται — από την ανελαστικότητα του Σχολικού Προγράμματος — στο απώτατο μέλλον. Δεν προβλέπεται χώρος ανάσας για δημιουργικά πετάγματα στο ωρολόγιο πρόγραμμα.

Οι τύποι επομένως υπερτερούν της ουσίας και τη στραγγαλίζουν συχνά -πυκνά, με τις ευλογίες και τη συναίνεση των Υπουργικών επιταγών, μέσω εγκυκλίων που μας βομβαρδίζουν με αντιφατικές, αδιευκρίνιστες και βεβιασμένες οδηγίες.

Το γνωστό σλόγκαν της ποσοτικής παραγωγικότητας να μη χάνονται ώρες μαθήματος» μεταφράζεται σε «όχι εκδηλώσεις πολιτισμού». Εξοστρακίζονται ή σαμποτάρουνται εκ των πραγμάτων — αντί να οργανωθούν σωστά - οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες, που όμως είναι βιωμένο μάθημα, δηλ. ποιοτική παραγωγικότητα.

Ακόμα, κάθε δημιουργικό, ερευνητικό πρόγραμμα (ομιλίες για ΣΕΠ κ.α.) μπαίνει για τον ίδιο λόγο στο περιθώριο και εντελώς εκτός Σχολικού Ωραρίου, στη ζώνη δηλ. που όλα σχεδόν τα παιδιά

έχουν φορτώσει με φροντιστήρια και γλώσσες.

Στο Γυμνάσιο Κερατέας ξεκινήσαμε, σαν ιδέα πέρσι και έμπρακτα φέτος, ένα συνεταιρισμό καλλιτεχνικής δημιουργίας σε διάφορα υλικά και τον συνδέσαμε με το ΣΕΠ για πολλούς λόγους που θα αναφερθούν παρακάτω.

Το ότι διδάσκω Καλλιτεχνικά και ΣΕΠ αφ' ενός, και αφετέρου το ότι ο χώρος όπου διδάσκονται τα δύο μαθήματα είναι ο ίδιος — μια αίθουσα διαμορφωμένη σε εργαστήριο, με πάγκους και εργαλεία — διευκόλυνε την προσπάθεια και περιόρισε αρκετές δυσκολίες που ήταν πιθανό να δημιουργηθούν (συνδυασμός ωραρίων - μετακινήσεις)

Οι βασικοί λόγοι που με ώθησαν στην υλοποίηση αυτής της προσπάθειας είναι:

α) Η επιτακτική ανάγκη να συνδεθεί το Σχολείο με τη ζωή — και εννοώ τη δημιουργική ζωή, όχι την ανακύκλωση της «πραγματικότητας» που τα παιδιά εισπράττουν σα μια μάταιη προσπάθεια εχθρικού προς αυτά, παράλογου και ανούσιου κόσμου — και

β) η ουσιαστική ανάγκη των παιδιών να γνωρίσουν όλες τις πτυχές του εαυτού τους, όχι σαν παθητικοί υπάλληλοι με προκαθορισμένους ρόλους αλλά ενεργητικά, με τη δράση, τη συμμετοχή, την πρωτοβουλία και το ενδιαφέρον τους.

Κύριος στόχος του ΣΕΠ είναι ο συνδυασμός της αυτογνωσίας και της σφαι-

* Η Α.Δ. είναι απόφοιτος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών του Πολυτεχνείου Αθηνών. Διδάσκει καλλιτεχνικά και ΣΕΠ στο Γυμνάσιο και Λύκειο Κερατέας.
Επικοινωνία: Ηγίου 10, 11851 Αθήνα. Τηλ. 3469422

ρικής πληροφόρησης για επαγγέλματα και σπουδές. Διαπίστωσα ότι, ενώ ο τομέας «πληροφόρηση» κάπως βελτιώνεται, θεωρητικά τουλάχιστον με τις σχετικές εκδόσεις, η αυτογνωσία απλώς θίγεται. Όμως, δε γνωρίζουμε τον εαυτό μας διαβάζοντας εγχειρίδια αυτογνωσίας αλλά δοκιμάζοντας στην πράξη, ανακαλύπτοντας και καλλιεργώντας τις τάσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες που ξέρουμε, η δεν ξέρουμε ότι έχουμε. Αυτή η ενεργή βιωματική προσέγγιση λείπει εντελώς από το Σχολείο και ένα ολόκληρο κομμάτι — μεγάλο κομμάτι — της ανθρώπινης δραστηριότητας μένει στο περιθώριο και αγνοείται από την πλειοψηφία μαθητών αλλά και ενηλίκων.

Όλα σχεδόν τα επαγγέλματα που έχουν σχέση με τις διάφορες μορφές και εφαρμογές των τεχνών και όλες οι εργασίες που βασίζονται σε επιδεξιότητες τεχνικές, λογιστικές / οικονομικές, οργανωτικές / διοικητικές και δημοσίων σχέσεων δεν έχουν πεδίο ανάπτυξης στο Σχολείο τέτοιο, που να επιτρέπει στα παιδιά να δοκιμαστούν, να αναγνωρίσουν κλίσεις και ικανότητες και να τις αναπτύξουν επαρκώς. Οι μαθητικές κοινότητες και οι εκδηλώσεις πολιτισμού είναι τα μόνα ανοίγματα που — εκτός ωρών διδασκαλίας — περιμένουμε να καλύψουν αυτό το κενό. Όμως, συνήθως, τα παιδιά ανακυκλώνουν αυτά που βλέπουν να γίνονται· δεν ανοίγουν δρόμους και δε δημιουργούν έργα υποδομής, πρώτον γιατί αυτό είναι πολυσύνθετη εργασία που χρειάζεται κοπιαστική εργάνωση, ανθεκτικά νεύρα και επιμονή και δεύτερον, γιατί τους λείπουν τα πλήρη στοιχεία για γρήγορη και σωστή εργάνωση καθώς και η συμπαράσταση των ενηλίκων — καθηγητών ή γονιών — που στο σύνολό τους έχουν αποδεχτεί τη σπαστική, ανούσια ρουτίνα του «γνωστού και τετριμένου πλην όμως τυπικά

σωστού» ρυθμού λειτουργίας του Σχολείου.

Για να ανθίσουν τα παιδιά σε τέτοια έργα υποδομής είναι απαραίτητη η προσπάθεια εμπυχωτών / καθηγητών, που θα αναλάβουν το ρόλο του φράχτη απέναντι στην αδράνεια και την τυπολατρική μορία, που θα δώσουν στους νέους ανθρώπους μερικά κίνητρα δημιουργίας, έρευνας συνεργασίας και γνώσης και που θα επωμιστούν τις ευθύνες να τα βοηθήσουν να ξεπεράσουν την εφηβική αποθάρρυνση και τη νεανική τσαπατσουλιά.

Ο Συνεταιρισμός στο Γυμνάσιο Κερατέας, που λειτουργεί με δικό του καταστατικό, ξεκίνησε για να κάνει πράξη τους βασικούς στόχους του ΣΕΠ, την αυτογνωσία και την πληροφόρηση μέσα από την πράξη, σε συνδυασμό με την καλλιτεχνική δημιουργία.

Ιθάκη μας, αλλά όχι και τόσο μακρινή ελπίζουμε, είναι η δημιουργία ενός τόπου πολιτισμού μέσα στο Σχολικό Χώρο, διότι δεν υπάρχει μέρος σε ένα τεράστιο σχολικό συγκρότημα Γυμνασίου και Λυκείου με 600 συνολικά παιδιά για εκδηλώσεις πολιτισμού. Στο κοινό, κλειστό Γυμναστήριο, η ακουστική είναι μηδενική και η χρήση του από αθλητικούς συλλόγους της περιοχής καταντά αδύνατη την προετοιμασία της όποιας εκδήλωσης. Ο χώρος πολιτισμού που ονειρευόμαστε είναι μια αίθουσα θέατρο 300 θέσεων, με εκθετήριο, βιβλιοθήκη / αναγνωστήριο και εργαστήριο καλλιτεχνικής δημιουργίας (όπου θα συνεχιστούν οι εργασίες του συνεταιρισμού με τις γωνιές του για ζωγραφική, πηλό, κεραμική, ξυλογλυπτική, υφαντική, μεταλλοτεχνία, κόσμημα, φωτογραφία, χαρακτηριστική, αρχιτεκτονική).

Ο ενθουσιασμός που έδειξαν τα παιδιά στην ιδέα αυτή, που η μακέττα της εκτέθηκε στη σχολική έκθεση πριν 2 χρόνια,

αγκάλιασε την προσπάθεια· όμως υπάρχει ακόμα σε πολλά μυαλά — μικρών και μεγάλων — η αίσθηση της ουτοπίας του εγγχειρήματος ή το μακρινότατο της πραγματοποίησής του. Επειδή τα παιδιά αποθαρρύνονται εύκολα, έχουν τονιστεί και οι παράλληλοι στόχοι (συνεργασία, αγάπη στην έρευνα, προσφορά μέρους της δουλειάς μας για το γενικό καλό, οι-

κονομική ενίσχυση κάθε συνεταιίρου, επαφή με διάφορα επαγγέλματα, συμβολή στην εξύψωση του πολιτιστικού επιπέδου του Σχολείου και της πόλης) που εξελικτικά θα οδηγήσουν στο βασικό στόχο και θα βοηθήσουν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη Συνεταιριστική Ιδέα και τα πεδία δράσης που τους ανοίγει.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Δρ. Ν. Κάκουρος

Ο ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ (Ε.Π.Λ.)

Φαίνεται πως όσο θετικά είναι τα αποτελέσματα του δυναμικού επαγγελματικού προσανατολισμού για το ίδιο το άτομο και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, τόσο πολλές είναι και οι δυσκολίες της ευρύτερης εφαρμογής του.

Σίγουρα οι πιθανότητες για πετυχημένη εκλογή επαγγέλματος αυξάνονται σημαντικά όταν το ίδιο το άτομο με τη δική του ενεργητική συμμετοχή στη διαδικασία της εκλογής αναλαμβάνει και τις ευθύνες των δικών του αποφάσεων. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις όπου φαινομενικά η συμμετοχή του ατόμου στη διαδικασία του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι δυναμική ενώ η απόφαση για την τελική εκλογή προσδιορίζεται από εξωτερικούς παράγοντες. Σαν τέτοιες είναι συνήθως και οι περιπτώσεις όπου κάποια παιδιά ασχολούνται στη δουλειά των γονιών τους για να έχουν έτσι οι τελευταίοι κάποια βοήθεια από έμπιστα γι' αυτούς άτομα, ενώ παράλληλα ετοιμάζουν το έδαφος για τη διαδοχή τους πιστεύοντας ταυτόχρονα πως έτσι αποκατέστησαν και το παιδί τους. Σε περιπτώσεις όπως η πιο πάνω, είναι σίγουρα ενεργητική η συμμετοχή του ατόμου φαινομενικά, αλλά είναι αμφίβολο αν υπήρξε επιλογή. Όταν δεν βλέπουμε μπροστά μας πολλούς δρόμους τότε δεν υπάρχει το ερώτημα του προσανατολισμού.

Νομίζω πως θα πρέπει να μιλούμε για δυναμικό προσανατολισμό μόνο στις περιπτώσεις όπου το άτομο είχε την ελευθερία της επιλογής και τη δυνατότητα να γνωρίσει και να δοκιμάσει τον

εαυτό του μέσα από πραγματικές συνθήκες εργασίας.

Μερικά από τα μεγαλύτερα ίσως προβλήματα στα οποία σκοντάφτουν οι προσπάθειες για δυναμικό προσανατολισμό είναι α) οι δυσκολίες εξεύρεσης του απαραίτητου χρόνου που χρειάζεται κάποιος μαθητής για να ζησει διαφορετικούς χώρους εργασίας, β) οι δυσκολίες εξεύρεσης των ανάλογων χώρων που να προσφέρουν στο μαθητή τις δυνατότητες προσπέλασης πραγματικών συνθηκών εργασίας και γ) οι περιορισμένες δυνατότητες αποτυχίας που μπορεί να έχει σήμερα κάποιος μαθητής.

Εδώ θα σταθώ στη συνέχεια, μόνο στο τελευταίο πρόβλημα και στο γεγονός των θετικών επιπτώσεων του δυναμικού προσανατολισμού για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο — πράγμα που συνήθως φαίνεται να μας ενδιαφέρει λιγότερο όταν ασχολούμαστε με τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Γι' αυτό ακριβώς το σκοπό, πολύ περιληπτικά θα παρουσιάσω παράλληλα τις δυνατότητες που δίνουν τα Ενιαία πολυκλαδικά Λύκεια (Ε.Π.Λ.) όπως εγώ τις αντιλαμβάνομαι.

Είναι γνωστό πως τόσο στο χώρο της δευτεροβάθμιας τεχνικής εκπαίδευσης όσο και σ' αυτόν της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το άτομο δεν έχει περιθώρια για αποτυχία. Είναι πολλές οι φορές που αυτό το επάγγελμα που αρχίζει να σπουδάζει κανείς δεν ήταν η αρχική του επιλογή αλλά βρέθηκε εκεί γιατί οι διάφοροι περιορισμοί δεν του επέτρεψαν να βρεθεί στη σχολή ή τον κλάδο που αυτός ήθελε. Επίσης δεν είναι σπάνιο το φαινό-

μενο όπου ο μαθητής ή φοιτητής συλλαμβάνει τον εαυτό του ανενημέρωτο σχετικά με το επάγγελμα που διάλεξε αφού ήδη άρχισε τις σπουδές του. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι δυνατότητες οποιουδήποτε ελιγμού είναι από ελάχιστες μέχρι ανύπαρκτες. Τις επιπτώσεις της αποτυχημένης «επιλογής» θα πρέπει να τις πληρώσει το ίδιο το άτομο και κατ' επέκταση το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Έτσι τις πιο πολλές φορές μόνο για την απόκτηση του απολυτηρίου ή του πτυχίου το άτομο υπομένει καρτερικά να αποφοιτήσει από τη σχολή του ενώ παράλληλα ίσως εκδηλώνει καθημερινά τις αρνητικές του στάσεις απέναντι στο επάγγελμα που σπουδάζει. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα π.χ. να έχουμε νοσοκόμες —που ίσως κάποια στιγμή μας νοσηλεύσουν — που καμμιιά φορά δεν θέλησαν ούτε και διάλεξαν να γίνουν νοσηλεύτριες ή έχουμε παιδαγωγούς που αργότερα — και πριν ακόμη αποφοιτήσουν —αντιλήφθηκαν πως μόνο παιδαγωγοί δεν έπρεπε να γίνουν, και όμως ενδέχεται κάποια στιγμή να βρεθούν παιδαγωγοί των παιδιών μας.

Η Συμβολή του Ε.Π.Α. στο Δυναμικό Προσανατολισμό

Για το θεσμό των Ε.Π.Α. δεν νομίζω πως θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε εδώ γιατί έχουν γραφεί και ειπωθεί τόσο πολλά γιαυτόν που τον έχουν κάνει ευρύτατα γνωστό. Αυτό ίσως που αξίζει αυτή τη στιγμή να παρατηρήσουμε είναι το γεγονός πως στα λίγα χρόνια που λειτουργεί, παρά τις πολλές του αδυναμίες, φαίνεται να γίνεται αποδεκτός τουλάχιστο από τους περισσότερους. Το γεγονός αυτό σίγουρα επισημαίνει τα πλεονεκτήματα του σε σχέση με τις υπόλοιπες εναλλακτικές κατευθύνσεις που υπάρχουν σήμερα για τους νέους στο χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στα διάφορα σχόλια που έχουν ακου-

στεί και τα άρθρα που έχουν γραφτεί για το θεσμό των Ε.Π.Α. ελάχιστα ήταν αυτά που αναφέρθηκαν σε ένα σημαντικό πλεονέκτημα που προσφέρει η ίδια η δομή της λειτουργίας των Ε.Π.Α. και που μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο για το συμφέρον του ίδιου του μαθητή όσο και γιαυτό του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Το πλεονέκτημα αυτό εμπεριέχεται μέσα στην ίδια τη δομή των Ε.Π.Α. και εξασφαλίζει στο μαθητή τις δυνατότητες για τη δυναμική του συμμετοχή στη διαδικασία της επιλογής για την κατεύθυνση των σπουδών που θα ακολουθήσει.

Μέσα από από τα μαθήματα επιλογής — στην Α' και Β' τάξη — και τους κύκλους σπουδών της Β' τάξης στο Ε.Π.Α., δίνεται η ευκαιρία στο μαθητή να γνωρίσει το περιεχόμενο στις διάφορες κατευθύνσεις σπουδών και να δοκιμάσει τον εαυτό του στον τομέα όπου πιστεύει να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ικανότητες και προσδοκίες του ενώ ταυτόχρονα έχει το δικαίωμα της αποτυχίας με δυνατότητες επανόρθωσης μέχρι να φτάσει εκεί που πραγματικά θα ήθελε στην Γ' τάξη όταν πια θα διαλέξει τον κλάδο που θα ακολουθήσει. Στην Γ' τάξη σε περίπτωση που διαπιστώσει — με την έναρξη των μαθημάτων — πως δεν ακολούθησε αυτό τον κλάδο που πραγματικά θα ήθελε, έχει ακόμη περιθώρια επανόρθωσης στα πλαίσια πάντα των κατευθύνσεων — κύκλων σπουδών — που ακολούθησε μέχρι και το τέλος της Β' τάξης.

Μέσα λοιπόν στο Ε.Π.Α. πιστεύουμε πως δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές από νωρίς να γνωρίσουν τις διάφορες κατευθύνσεις σπουδών και να δοκιμάσουν τους εαυτούς τους, χωρίς να έχουν τις συνηθισμένες επιπτώσεις της αποτυχίας, μέχρι που να φτάσουν στην τελική τους επιλογή που ακολουθεί μετά από δύο χρόνια, όταν δηλ. φτάσουν στη Γ' τάξη.

Η διαδικασία που ακολουθεί ο μαθητής μέσα από το Ε.Π.Α. για να φτάσει στην τελική επιλογή του κλάδου, πιστεύουμε πως μας προσφέρει αρκετές εγγυήσεις που θα μπορούσαν να μας πείσουν πως αυτή η επιλογή ήταν αποτέλεσμα της ενεργητικής συμμετοχής του μαθητή μέσα από αυτή τη διαδικασία.

Για τους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω πιστεύουμε πως μέσα από τέτοιες διαδικασίες δυναμικής επιλογής, όταν αυτές καταλήγουν στην εκλογή επαγγελμάτων που έχουν ως αντικείμενό τους τον άνθρωπο, θα είχε να κερδίσει πάντα πολλά και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η ίδια η διαδικασία της εκλογής επαγγέλματος αποτελεί ταυτόχρονα ένα σημαντικό παράγοντα που θα του εξασφάλιζε

ελπίδες για καλύτερη ποιότητα προσφοράς υπηρεσιών προς αυτόν

Για την αξιοποίηση αυτού του πλεονεκτήματος που προσφέρει το ΕΠΑ προς όφελος του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου κρίθηκε πως εδώ θα μπορούσε να αναπτυχθεί ένας καινούργιος κλάδος που θα έδινε στους αποφοίτους του τις γνώσεις για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Η σκέψη αυτή οδήγησε στην οργάνωση τελικά μέσα στα ΕΠΑ του Κλάδου Κοινωνικής Πρόνοιας.

Φαίνεται ελπίζω, από τη σύντομη αυτή αναφορά, πώς η εφαρμογή ενός δυναμικού προσανατολισμού διευκολύνεται από την ίδια τη δομή και λειτουργία του ενιαίου πολυκλαδικού Λυκείου.

Π.Α. Σαμοΐλης

Θα ήθελα να εκφράσω την άποψή μου σχετικά με όσα ανακοίνωσε ο κος Τσαγκαράκης για την επαγγελματική τοποθέτηση μαθητών με ευθύνη του γραφείου προσανατολισμού του Κολλεγίου Αθηνών.

Ο παραδοσιακός ρόλος του Ελληνικού σχολείου δεν περιλαμβάνει την εργασιακή εμπειρία ούτε την επαγγελματική τοποθέτηση μαθητών με εξαίρεση ίσως τις τεχνικές σχολές. Πολύ χειρότερο, δεν προβλέπει ούτε εξυπηρετεί τη σύνδεση με τον κοινωνικο-οικονομικό περίγυρο. Οι πρωτοβουλίες των μαθητικών κοινοτήτων στα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια και οι προσπάθειες των καθηγητών Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Γυμνάσια και Λύκεια κατά τα τελευταία χρόνια είναι απλώς εξαιρέσεις.

Νομίζω λοιπόν πως πρέπει πρώτα να υπάρξει μια συντονισμένη προσπάθεια για το άνοιγμα του σχολείου προς το περιβάλλον και από την πλευρά της διοίκησης αλλά και από την πλευρά των συναδέλφων καθηγητών. Εννοώ όχι μόνο ομιλίες προς γονείς και κηδεμόνες, μέσα στο σχολείο, αλλά και συμμετοχή της σχολικής κοινότητας στις εκδηλώσεις της περιοχής, τη συμμετοχή του συλλόγου γονέων στη λήψη αποφάσεων για θέματα του σχολείου, πρωτοβουλίες των μαθητών στην περιοχή, επισκέψεις σε χώρους εργασίας και προγράμματα εργασιακής εμπειρίας των μαθητών. Μόνο τότε πρωτοβουλίες σαν αυτή που μας περιέγραψε ο κ. Τσαγκαράκης θα πάνουν να είναι εξαιρέσεις.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Μια καινούργια επιστημονική εταιρία ιδρύθηκε από τους συμβούλους σχολικού και επαγγελματικού προσανατολισμού στη Γαλλία. Η Εταιρία αυτή με την επωνυμία «Trouver - Créer» έχει στόχο να βοηθήσει στην ανάπτυξη της έρευνας και των εφαρμογών της μεθόδου A.D.V.P (activation, développement, vocationnel, professionnel) στη Γαλλία.

Πρόκειται για μια προσέγγιση του θέματος σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός μέσω εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η εταιρία εκδίδει περιοδικό, κάνει συνέδρια και σεμινάρια καθώς και έρευνα σχετικά με τη μέθοδο ADVP. Τα μέλη της εταιρίας συμμετέχουν σε όποιες δραστηριότητες επιθυμούν. Η εταιρία εδρεύει στη Λυών και πρόεδρος είναι ο Robert Solazzi.

Η διεύθυνση είναι:

TROUVER/CREER

association loi 1901

Université Lumière Lyon 2

INSTITUT DE PSYCHOLOGIE

5, Avenue Pierre Mendès-France

69676 BRON CEDEX (-Zel 78.00-60-14

Poste 435)

Πληροφορίες: Μήλιου Μαντώ,

τηλ. 01.4114155

